

Uluslararası

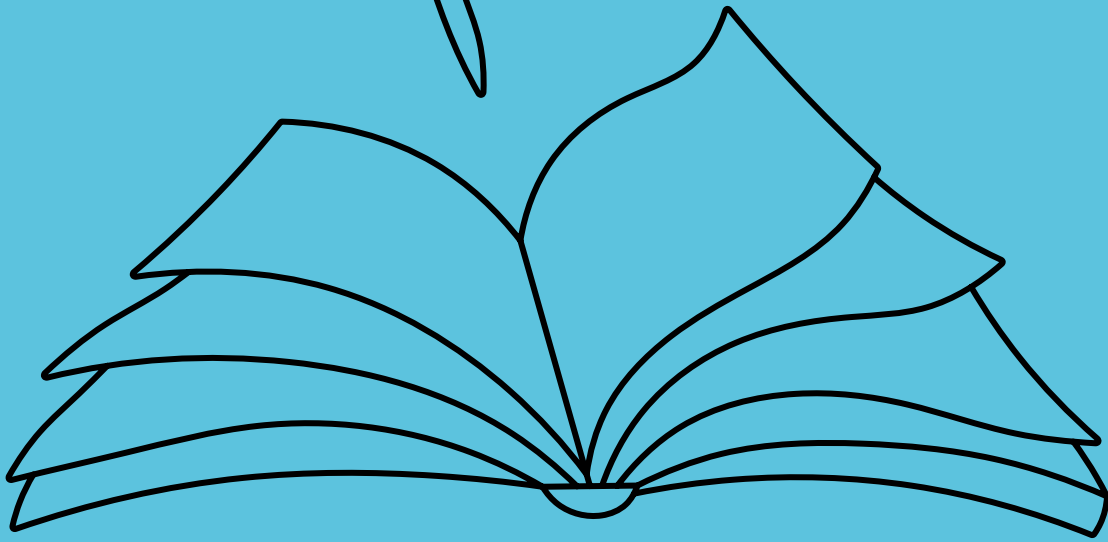
maarif

Yıl 5 ■ Sayı 16 ■ Temmuz-Ağustos-Eylül 2024

Dergisi

DİASPORADA EĞİTİM

PROF. DR. BÜNYAMİN BEZCİ
**Yükseköğretim
Diasporası**

ABDULLAH EREN
**Diasporada
Eğitim**

PROF. DR. CEMAL YILDIZ
**Diasporada Eğitim
ve İki Dillilik**

Senin desteđin olmasa,
Kızılay da olmaz.

KIZILAY #SENSİZOLMAZ

Desteđinin verdiği gle,
her gün ihtiyaç sahiplerinin yanındayız.
Biz iyiliğini, senin adına yaymak için varız.

TÜRKİYE MAARİF
VAKFI

Eğitime değer!

Türkiye Maarif Vakfı

E-posta: iletisim@turkiyemaarif.org | **Tel.:** +90 216 323 35 35

www.turkiyemaarif.org   tmaarifvakfi

DOSYA

DİASPORADA EĞİTİM

- 18 / Çok Kültürlü Toplumlarda Eğitim Yaklaşımları ve Dil Öğretimi
Doç. Dr. Burak Tüfekçioğlu
- 24 / Diasporada Eğitim
Abdullah Eren
- 30 / Diasporada Eğitim ve İki Dilcilik
Prof. Dr. Cemal YILDIZ
- 36 / Yükseköğretim Diasporası
Prof. Dr. Bünyamin Bezci
- 42 / İnsan Hareketliliklerinin Eğitim Sistemleri ve Bireylerin Eğitim Süreçlerine Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme
Dr. Cihan Kocabaş
- 48 / "Evrensel Kent"te Öğrenci Olmak
Prof. Dr. Bekir Berat Özipek

- 04 / DİASPORADA YAŞAYAN İNSANLARIN EĞİTİM SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
Prof. Dr. Birol Akgün

EĞİTİM GÜNDEMİ

- 05 / UNICEF: Refah Saldırısı Çocukların Tedaviye Erişimini Kestir
- 05 / Küçük Çocuklar Sosyal-Duygusal ve Temel Motor Becerilerde Zorlanıyor
- 06 / Oyun, Çocukların Ruh Sağlığını Geliştirmede Önemli Katkıları Sunuyor
- 07 / İskoçya'ya Eğitim Göçü
- 07 / Türkiye Maarif Vakfı Okullarında "Yapay Zekâ" Müfredatı Hayata Geçiriliyor
- 08 / Türk Üniversitelerinden Mezun Olan Maarifiler Mezuniyet Töreninde Buluştu
- 10 / Şehit Mustafa Cambaz Fotoğraf Yarışması Ödülleri Sahiplerini Buldu

III. İstanbul Eğitim Zirvesi'nin Ardından

JENNIFER GROFF

Yeni Paradigmada Okul Mimarisi ve Mekânın Eğitici Rolü

Hem okullarda hem de iş ortamlarında çevre tasarımına yönelik yeni arayışlar görüyoruz. Daha esnek, farklı durumlara uyarlanabilir alanlar, pedagojik amaçlarınızı gerçekleştirmenize yardımcı olabilir. Bu nedenle öğrenme ortamıyla neyi kastedtiğimizi etraflıca düşünmemiz gerekiyor.

PROF. CHI-KIN JOHN LEE

Dijital Çağda Eleştirel Akıllı Korumak ya da İnsan Kalmak

Dijital teknoloji ve yapay zekâ konusundaki ilerlemeler devam ettikçe eleştirel insan zihni daha iyi bir dünya kurmak için imdadına yetişebilir. Nihai kararlar almak için kanıtları kullanmak eleştirel zihnin en belirgin vasfıdır. Bu süreçler bize inanmamızı bekledikleri dünyadan daha iyisini kurmak için fırsat verir.

İÇİNDEKİLER

Yıl: 5, Sayı: 16

Temmuz-Ağustos-Eylül 2024

EĞİTİM TARİHİ

Tunus Şehri ve Eğitim

Tarihte kurulmuş ilk üniversite olma özelliğiyle Zeytune Medresesi İslam medeniyeti tarihi açısından büyük bir önem taşımaktadır. İbni Haldun gibi birçok önemli ilim adamı Zeytune Medresesinde dersler vermiştir.

Ali Arıkmert
S.102

ÜLKELER VE KÜLTÜRLER

Kahve'nin ve Güzel İnsanların Diyarı: Etiyopya

Etiyopya, tarihsel adıyla Habeşistan, hiç görmesek bile kendimizi yakın hissettiğimiz, Afrika'nın uzak ülkesi. Böyle hissetmemizin tarihi ve kültürel sebepleri var. Müslümanların ilk hicret ettiği ülke olması, Ön Asya ve Mezopotomya'dan etkiler taşıyan pek çok dini ve kültürel değere ev sahipliği yapması. s.66

KÜLTÜR SANAT

90 / Çocuk Edebiyatında Sınırları Aşmak: Göç ve Çokkültürlülük
Firdevs Kapusizoğlu

RÖPORTAJ/SEMIH KAPLANOĞLU

Zaman Sanatının Usta Yönetmeni **Semih Kaplanoğlu** ile Sinema, Sanat, Edebiyat ve Eğitim Üzerine

Kaynağı kendi orijininiz olan bir hikâye ya da durumu kendi tabiatınıza uygun ve hikâyenin çıktığı yeri koruyarak dünyaya sunduğunuzda yaptığımız şey bugün için anlaşılabilir olamıyor. s.76

MAARİF SÖZLÜĞÜ

110 / Enderun, Tsundoku, Cüppe, Müfredat, İbtidaiye/ İlköğretim kelimelerinin kökeni **Eyyup Bostancı**

PORTRE

Bir Alim ve Eğitimci Olarak **Ahmet Cevdet Paşa**

Ünlü şarkiyatçı Bernard Lewis tarafından "dahi hukukçu" olarak nitelendirilen **Ahmed Cevdet Paşa**, Osmanlı'nın son dönemine tanıklık etmiş bir aydın olarak, bulunduğu her makam ve oturduğu her koltukta ıslah edici ve kural koyucu olarak anıldı. s.86

ÖZEL EĞİTİM

96 / Tipik ve Farklı Gelişen Çocukların Ebeveynleri Arasındaki Etkileşim
Dr. Öğr. Üyesi A. Sena Sezgin

Uluslararası
maarif
Dergisi

İmtiyaz Sahibi

Türkiye Maarif Vakfı Adına Prof. Dr. Birol Akgün

Genel Yayın Yönetmeni

Prof. Dr. Ahmet Emre Bilgili

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Cihad Demirli

Selim Cerrah

Prof. Dr. Mehmet Özkan

Prof. Dr. Semih Aktekin

Prof. Dr. M. Akif Kireççi

Prof. Dr. Zarife Seçer

Yayın Kurulu

Dr. Hasan Taşçı

Mahmut Mustafa Özdi

Mustafa Çaltılı

Ahmet Türkben

Dr. Halime Kökçe

Doç. Dr. Rıdvan Elmas

Doç. Dr. Yusuf Alpaydın

Dr. Metin Çelik

Ali Çiçek

Sait Karahasan

Ahmet Yavuz

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Bekir Bilgili

bbilgili@turkiyemaarif.org

Editör

Dr. Firdevs Kapusizoğlu

fkapusizoglu@turkiyemaarif.org

Fotoğraf

Zekeriya Güneş

Tasarım

Ahmet Said Çelik

Yönetim Adresi

Altunzade Mah.

Ord. Prof. Dr. Fahrettin

Kerim Gökay Cad.

No: 22

Üsküdar - İstanbul

0 216 323 35 35

www.maarifdersisi.com

instagram.com/maarifdersisi

facebook.com/MaarifDergisi

twitter.com/MaarifDergisi

ISSN 2717-9222

Baskı ve Cilt

Yıltem Reklam Basım

ve Turizm Hiz. Ltd. Şti.

Mahmutbey Mh. 2622 Sk.

No:6/21 Bağcılar-İstanbul

+90 212 445 02 45

Dergide yer verilen yazıların bütün sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazıların yayın ve her türlü telif hakkı Uluslararası Maarif Dergisi'ne aittir. Makale gönderen yazarlar bu durumu baştan kabul etmiş sayılırlar. Dergide yayınlanan yazılardan kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Uluslararası Maarif Dergisi'nin on altıncı sayısı, "Diasporada Eğitim" dosyasıyla okurlarıyla buluşuyor.

DİASPORADA YAŞAYAN İNSANLARIN EĞİTİM SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Savaşlar, ekonomik ve siyasi sebepler, yoksullaşma gibi farklı etkilerle dünya üzerinde insan hareketliliği son yıllarda yakın tarihte görülmemiş şekilde hız kazandı. Afrika başta olmak üzere yoksul bölgelerden gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yoğun bir göç yaşanıyor. Bu durum farklı kültürel geçmişe sahip insanların büyükşehirlerde farklı düzeyde karşılaşmalarını beraberinde getiriyor. Bir taraftan göç edilen ülkelerin sosyal ve kültürel hayatına uyum sağlamak, diğer taraftan kendi kültürlerini korumak ve yaşatmak için diasporadaki insanların beklentilerine uygun eğitim stratejileri geliştirmek ihtiyaç haline geliyor.

Göç olgusu, yaşadığımız dünyanın bir gerçeği. Devletlerin ve uluslararası kuruluşların bunu görmezden gelme lüksü yok. Öte yandan göç dünyanın hızla dijitalleştiği ve küreselleştiği bir dönemde tamamen olumsuz bir durum olarak da değerlendirilmemelidir. Söz konusu insan hareketliliği ülkeler için eğer iyi yönetilebilirse uluslararası boyutta önemli bir etki gücü oluşturabilecek insan kaynağı anlamına da gelebilir. Özellikle Batılı ülkelerde diaspora, devletlerin uluslararası etkinliği açısından çok önemlidir. Diasporayı oluşturan insanların bir taraftan yaşadıkları ülkelerin toplumsal hayatına katılmalarını zorlaştıran engellerin ortadan kaldırılması, bir taraftan ülkelere aidiyetlerini sürdürebilmeleri için bir plan ve program dahilinde eğitim faaliyetlerinin organize edilmesi bu noktada kritik önem kazanıyor.

Diasporada yaşayan insanların kendi kültürlerini yaşatabilmeleri, milli ve manevi değerlerini koruyabilmeleri, kimliklerini muhafaza edebilmeleri, dayanışma ve ortak hareket edebilme kabiliyetlerini geliştirebilmeleri için devletlerin ve sivil toplum kuruluşlarının başta dil eğitimi olmak üzere ev sahibi ülkelerin bu insanların eğitimi için kaynak ayırması gerekmektedir. Hele ki, göçmenliğin kalıcı hale gelmesi durumunda bu insanlara yönelik eğitim faaliyetlerinin önemi daha da artmaktadır. Zira yeni nesillerin göç veren ülke kültürleriyle bağları ve iletişimi giderek zayıflamaktadır. Nitekim Almanya başta olmak üzere Avrupa'daki Türk varlığının yaşadığı eğitim sorunları hepimizin malumudur.

Türkiye bu konuda çok büyük bir tecrübeye sahiptir. 1960'lı yıllarda göçmen işçi statüsünde Avrupa'ya giden ilk neslin çocukları ve torunları artık gittikleri ülkelerde kalıcı hale gelmişler, hatta birçoğu yaşadıkları ülkenin vatandaşlığına geçmişlerdir. Bu insanların yaşadıkları ülkelerin siyasi, sosyal ve kültürel hayatında kendileri olarak var olabilmesi kültürel ve manevi değerlerinden kopmamaları sayesinde mümkün olabilir.

Bu sayımızda diasporada eğitim konusunu ele alarak göçmenlerin eğitim sorunlarını ve çözüm önerilerini yukarıda çerçevesini çizmeye çalıştığım konular etrafında tartışmaya açıyoruz. Uluslararası ve çok dilli yayın yapan dergimizin kaçınmayacağı başlıklardan biri olan diaspora ve eğitim konusunda görüşlerini okurlarımızla paylaşan yazarlarımıza teşekkür ediyor, bu sayımızın bu alandaki entelektüel çabalara bir katkı sağlamasını umuyorum.

Prof. Dr. Birol Akgün

Türkiye Maarif Vakfı Müttevelli Heyeti Başkanı

Diasporada yaşayan insanların kendi kültürlerini yaşatabilmeleri, milli ve manevi değerlerini koruyabilmeleri, kimliklerini muhafaza edebilmeleri, dayanışma ve ortak hareket edebilme kabiliyetlerini geliştirebilmeleri için devletlerin ve sivil toplum kuruluşlarının başta dil eğitimi olmak üzere ev sahibi ülkelerin bu insanların eğitimi için kaynak ayırması gerekmektedir.

UNICEF: REFAH SALDIRISI ÇOCUKLARIN TEDAVİYE ERİŞİMİNİ KESTİ

İsrailin Refah'a düzenlediği saldırının ardından yetersiz beslenen yaklaşık 3.000 çocuk ailelerinin gözleri önünde hayatını kaybetme riskiyle karşı karşıya.

Güney Gazze'de devam eden dehşet verici şiddet ve yerinden edilme, çaresiz ailelerin sağlık hizmetlerine ve tesislerine erişimini etkilemeyi sürdürürken yaklaşık 3.000 çocuk, orta ve şiddetli akut yetersiz beslenme tedavisinden mahrum bırakıldığı için ölüm riskiyle karşı karşıya. UNICEF'in beslenme ortaklarının raporlarında belirtildiği üzere bu sayı, Refah'taki çatışmalar öncesinde güneyde hayati önemde bakım hizmeti aldığı tahmin edilen 3.800 çocuğun yaklaşık dörtte üçüne denk geliyor. Yetersiz beslenmeden dolayı hastalanma riski bulunan savunmasız durumdaki çocukla-

rın sayısının giderek artması an meselesi. Kuzeye gıda yardımının ulaştırılmasında az da olsa bir iyileşme görülmesine rağmen, güneyde insani yardıma erişim önemli oranda azalmış durumda.

Kaynak: <https://www.unicef.org>

Küçük Çocuklar Sosyal-Duygusal ve Temel Motor Becerilerde Zorlanıyor

Öğretmenler, küçük yaş grubu öğrencilerin makas ve kalem kullanma gibi ince motor becerilerinde ve talimatları takip etme, paylaşımcı olma gibi sosyal-duygusal becerilerin kazanımında zorluk yaşadıklarını belirtiyorlar. Bu konuda yaşanan zorluk beş yıl öncesine göre daha fazla. Bu durumun pandeminin kalıcı etkilerinden biri olduğu değerlendiriliyor. Söz konusu becerilerin öğrencilerin bütüncül gelişiminde önemli olan temel beceriler olduğunu belirten Amanda Fellner (Columbia University) öğretmenlerin bu noktada desteklenmesi ve öğretmenlerin de odağının temel becerilerin geliştirilmesi üzerinde olması gerektiğini altını çiziyor.

Öğrencilerin temel becerilerinin gelişimlerinin olumsuz yönde etkilenmesinin pandemi dışındaki diğer sebebi ise çocukların yıllar içinde artan ekran karşısında geçirdikleri süre. Ekran bağımlılığı çocukların oyun oynamak için bir araya gelme ihtimallerini düşürüyor ayrıca makas, pastel boya gibi somut materyal kullanma becerilerini de olumsuz etkiliyor.

Uzmanlar sosyal-duygusal becerilerde yetersiz kalmanın uzun vadeli kalıcı etkilerinin olabileceği uyarısında bulunuyor.

Kaynak: <https://www.edweek.org>

Oyun, Çocukların Ruh Sağlığını Geliştirmede Önemli Katkılar Sunuyor

Araştırmalara göre, oyun oynamanın çocuklar üzerinde birçok olumlu etkisi bulunuyor. Oyun oynamanın özellikle stresle baş etme konusunda çocukların karakter gelişimine büyük katkıları var.

Çocukların özellikle yetişkinlerle oyun oynayarak geçirdiği kaliteli anlar -çok

kısa olsa bile- destekleyici ve olumlu ilişkiler geliştirilmesine büyük katkı sunar. Bunun yanı sıra oyun çocukların kendi gerçekliklerini yansıtmalarına fırsat tanıdığı için özellikle acı, korku ve kayıp gibi duygularla başa çıkmalarına yardım eder.

Çocuklara oyun oynamaları için alan sağlamak bir yandan çocukların doğalarına uygun hareket etmelerini kolaylaştırırken bir yandan da sözlü olarak ifade edemedikleri durumları açıklamalarına fırsat verir. Oyun esnasında

yaratıcı çözümler geliştirmek, çocukların kendilerini başarılı ve yetkin hissetmelerine yardımcı olur. Özellikle ebeveynlerin çocuklarına oyun oynamak için vakit ayırması onun özgüvenini artırmaya yardımcı olur.

Okuduklarımızı Nasıl Unutmayız?

Odaklanamama sorunu hemen her işte insanların karşısına çıkıyor. İnsanların okuduklarını anlayabilmeleri için öncelikli olarak odaklanabilmeleri şart. Özellikle büyük şehirlerde yaşayan insanlar içinse birçok dikkat dağıtıcı uyaran bulunuyor. Ayrıca, teknolojinin günlük yaşamda hayat kolaylaştırıcı etkisinin, yaşam tarzlarının hız-

lanmasına yol açması da odaklanamama probleminin önemli sebeplerinden biri olduğu belirtilmekte. Bu noktada insanların koşuşturma içinde yavaşlamayı ve özellikle zamanı verimli kullanmaya dikkat etmeleri gerektiği belirtiliyor. İnsanların öz disiplin ve denge kurma becerilerini işte tam da bu uyaran bolluğunun ortasında işe koşması gerekiyor.

İSKOÇYA'YA EĞİTİM GÖÇÜ

Yeni açıklanan rakamlar, İskoçya'ya net göçün 2021 ile 2022 arasında iki kattan fazla artarak son on yılın en yüksek seviyesine ulaştığını gösteriyor. Haziran 2022'ye kadar İskoçya'ya net göç, önceki yıl 22.200 iken 48.800 oldu.

NRS'nin nüfus ve göç istatistikleri başkanı Esther Roughsedge, "Bu artışın İskoçya'daki üniversitelerde okuyan uluslararası öğrencilerin sayısındaki önemli artışın sonucu olması muhtemel" dedi. Uluslararası öğrencilerin geldiği ülkeler son yıllarda önemli ölçüde değişti. Brexit'ten bu yana Avrupa Birliği dışındaki ülkelere gelenlerde keskin bir artış, AB ülkelerinden gelenlerde ise bir azalma yaşandı. En yüksek artış Çin'den gelen öğrenciler gördü. 2017 yılında 1000 öğrenciden 9,5'i Çinli iken bu yıl bu rakam 20,8'e yükseldi.

Türkiye Maarif Vakfı Okullarında "Yapay Zekâ" Müfredatı Hayata Geçiriliyor

Uluslararası okullar ağı bakımından dünyada ilk beşte yer alan Türkiye Maarif Vakfı (TMV), "yapay zekâ" alanında hazırlığı yürüttüğü yeni müfredatını 2024-2025 eğitim öğretim döneminde pilot okullarda uygulamaya başlayacak.

Anadolu Ajansına verdiği mülakatta Türkiye Maarif Vakfı Başkanı Birol Akgün, eğitimde yapay zeka alanı ile ilgili okullarda yürüttükleri çalışmalarla ilgili soruları da yanıtladı.

Uluslararası alanda çalışan bir kurum olarak yapay zeka alanındaki gelişmeleri çok yakından takip ettiklerini belirten Akgün, pandemi döneminde eldeki tüm teknolojik imkanları kullanarak öğrencilerle ilişkiyi hiç kesmeden uzaktan eğitim metotları kullandıklarını ve bir eğitim kaybına engel olduklarını anlattı.

İstanbul'da 2022'de düzenlenenleri ve ana konusunu "yapay zeka ve eğitim" olarak belirledikleri Eğitim Zirvesi'nde de dünyadaki belli başlı ülkelerin yapay zeka uzmanlarını bir araya getirdiklerini hatırlatan Akgün, ayrıca Hong Kong'da düzenlenen konferansta da ABD ve Avrupa'daki gelişmelerin yanı sıra Çin'deki yapay zekanın eğitim alanındaki uygulamalarını yakından öğrenme fırsatı bulduklarını söyledi.

Akgün, tüm bu ön hazırlık sürecinin ardından Maarif Vakfı Okulları'nda yapay

zeka ve dijitalleşme alanında çalışmalarını yoğun şekilde sürdürdüklerini belirterek, şöyle devam etti:

"Yapay zeka alanında Milli Eğitim Bakanlığının yeni müfredat çalışmaları çerçevesinde Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığımızla da yakın çalışıyoruz. Onların da güzel çalışmaları var, onlarla da temas halindeyiz. Türkiye olarak bizim dijital çağı kaçırmaya şansımız yok. Yapay zeka alanında insanlık en az sanayi devrimi kadar önemli bir sıçrama döneminden geçiyor."

Türk Üniversitelerinden Mezun Olan Maarifliler Mezuniyet Töreninde Buluştu

Maarif Vakfı'nda gördükleri eğitimin ardından farklı ülkelerden gelerek Türkiye'deki üniversiteleri tercih eden öğrenciler, mezuniyet heyecanı yaşadı..

Nijer'deki Maarif lisesinde okuyup Selçuk Üniversitesi'nden mezun olan Abdurrahman Hamad, "Mezun olan bütün arkadaşlarım adına şunu söylüyorum: Edindiğimiz eğitimle her zaman iyilikten ve adaletten yana olacağız." dedi

Türkiye Maarif Vakfı (TMV) okullarında eğitimlerini tamamladıktan sonra Türkiye'ye gelerek burada yükseköğrenimini tamamlayan 52 öğrenci mezuniyet heyecanı yaşadı. Dünyanın farklı coğrafyalarından gelen 28'i kadın, 24'ü erkek

mezun ve bursiyer, ülkemizin 15 farklı ilindeki 17 üniversitede 16 farklı bölümü başarıyla bitirdi. TMV Genel Merkezi'nde düzenlenen 2024 Yılı Mezuniyet Töreni'nde bir araya gelen mezun öğrenciler, artık kendi ülkelerinde Türkiye'nin gönül elçisi olacaklar.

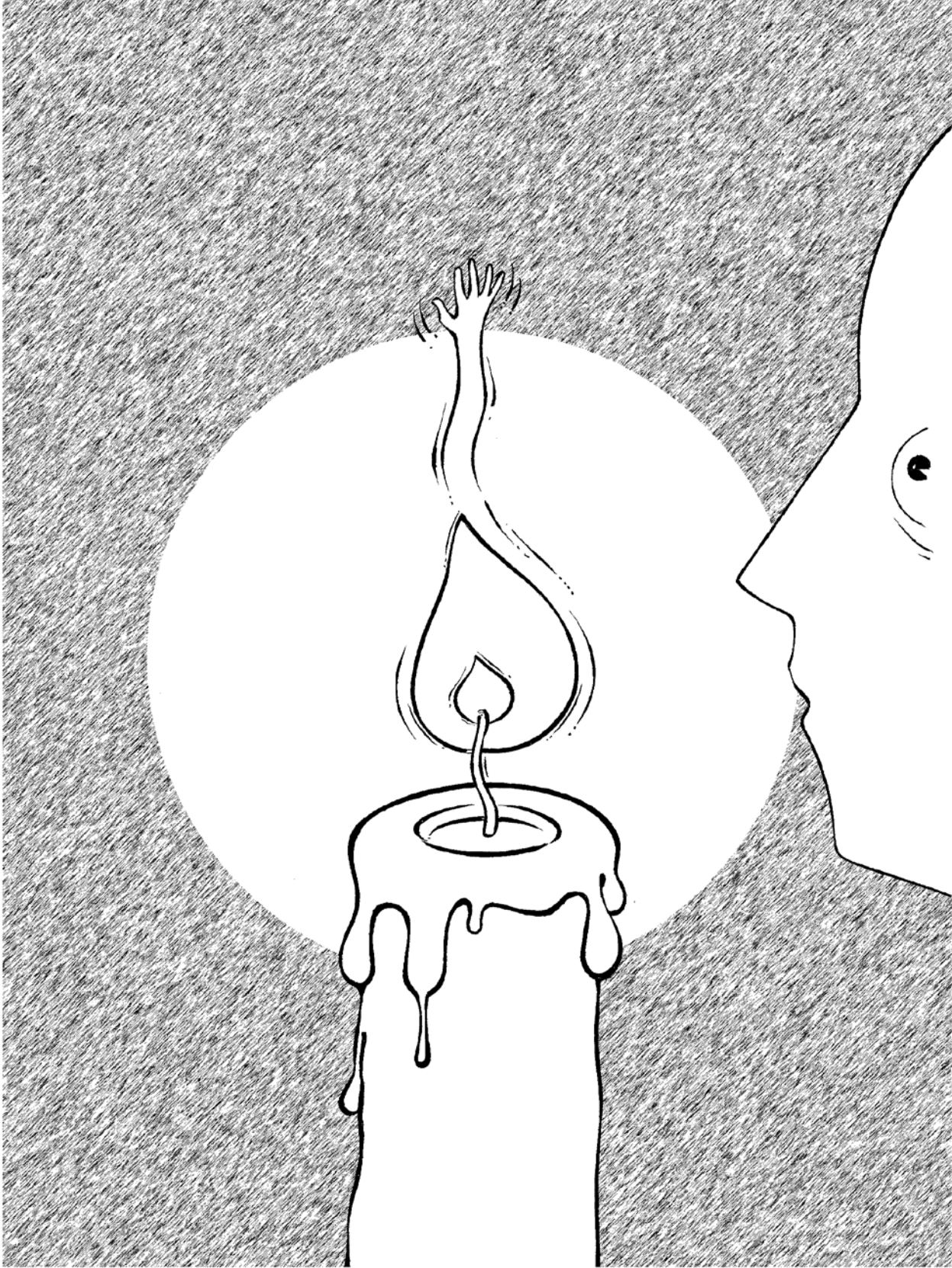
14 BİN ÖĞRENCİYİ MEZUN ETTİK

Türkiye Maarif Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Halime Kökçe, "Mezun olan öğrencilerimizin pek çoğuyla eminim ki yollarımız tekrardan kesişecek. Bugüne kadar 6 kıtadaki okullarımızda 14 bin 300 mezun verdik. Bu öğrencilerimizden yaklaşık 3 bin tanesi lisans ve yüksek lisans eğitimleri için Türkiye'yi tercih etti." diye konuştu.

107 ÜLKEYLE TEMAS HALİNDEYİZ

Ailenin gittikçe büyüdüğünü ifade eden Türkiye Maarif Vakfı Başkan Vekili Prof. Dr. Ahmet Emre Bilgili de, "Bu ülkenin lideri, Maarif'in de kurucu iradesini temsil eden Cumhurbaşkanımız, vakfımız kurulduğunda bize bir hedef gösterdi. Bu hedef 'BM'ye üye olan bütün ülkelerde var olacaksınız.' hedefidir. Hakikaten Maarif ailesi, öğretmenleriyle, öğrencisiyle, ailesiyle bütün aşamalardaki yönetimleriyle büyük bir ailedir ve bu aile kısa zaman içerisinde küresel ve dinamik bir eğitim kurumu haline gelmiştir. Dünya üzerinde şu an 54 ülkedeyiz. 107 ülkele temasımız var." ifadelerini kullandı.

12.6.2024
Hasan

Şehit Mustafa Cambaz Fotoğraf Yarışması Ödülleri Sahiplerini Buldu

4 temel kategoride verilen ödüllerin yanında 2 özel kategoride de ödül takdimi yapıldı.
8.000 fotoğrafın ödül için yarıştığı törende, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan,
bütün yarışmacıları tebrik etti.

Mustafa Hassona:
Gaza is on fire

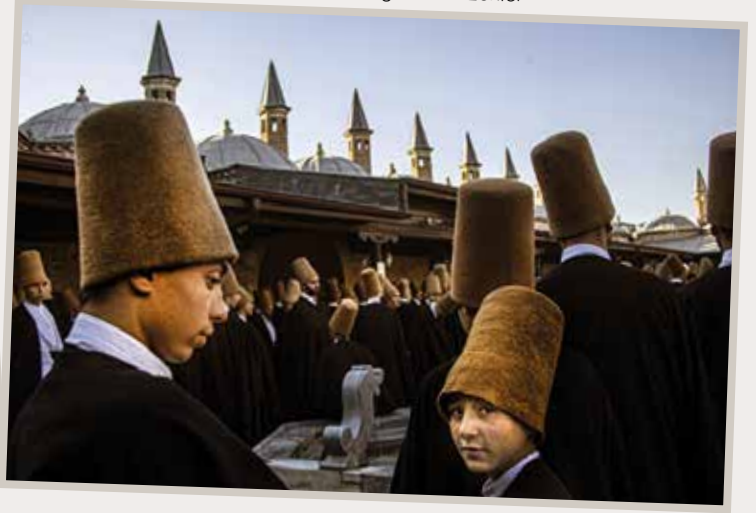

Hüseyin Türk:
Kabotaj Bayramı
Etkinlikleri

Ekrem Şahin: Kuraklık

Mürsel Yağcıoğlu: Semazenler

15 Temmuz hain darbe girişimi sırasında şehit düşen Yeni Şafak foto muhabiri Mustafa Cambaz anısına düzenlenen “Şehit Mustafa Cambaz” fotoğraf yarışmasının üçüncüsünün ödül töreni gerçekleşti. 13 Temmuz tarihinde, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın katılımıyla, Demokrasi ve Özgürlükler Adası’nda gerçekleşen törende, 14 fotoğraf sanatçısı ödüle layık görüldü. Yeni Şafak Gazetesi tarafından düzenlenen yarışmada, 4 temel kategoride verilen ödüllerin yanında 2 özel kategoride de ödül takdimi yapıldı. 8.000 fotoğrafın ödül için yarıştığı törende, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, tüm yarışmacıları takdir etti.

15 Temmuz hain darbe girişimi sırasında şehit olan foto muhabiri Mustafa Cambaz anısına yapılan yarışmanın üçüncüsünün ödülleri sahiplerini buldu.

Demokrasi ve Özgürlükler Adası’nda gerçekleşen ödül töreni; 2023’e Damgasını Vuran Haber Fotoğrafları, Kültürel ve Tarihi Fotoğraflar, Yeni Nesil Fotoğraflar / Cep Telefonu Çekimi, Yeni Nesil Fotoğraflar / Drone Çekimi adlı dört temel ve Hikâyeyi Tamamla Demokrasi ve Özgürlükler Adası ve Gazze Özel Ödülü

adlı iki özel kategoride gerçekleştirildi.

YENİ ŞAFAK, GAZZE’Yİ UNUTMADI

7 Ekim’den bu yana Gazze’de yaşanan insanlık dramına sessiz kalmayan Yeni Şafak gazetesi, üçüncüsünü gerçekleştirdiği fotoğraf yarışması için belirlediği Gazze Özel Ödülü’nü, Filistin’de görev başında şehit olan tüm gazetecilere adadı. Ödül, Filistinli fotoğrafçı Mustafa Hassona’ya takdim edildi.

ÖDÜLLER SAHİPLERİNİ BULDU

Türkiye Maarif Başkanı Prof. Dr. Birol Akgün ve Başkan Vekili Prof. Dr. Ahmet Emre Bilgili ve Mütvevelli Hayeti Üyesi Ömer Faruk Terzi’nin de katıldığı Şehit Mustafa Cambaz fotoğraf yarışmasının üçüncüsüne fotoğraf tutkunları yoğun bir ilgi gösterdiler. Yarışmanın jüri üyeleri 8.000 fotoğrafı titizlikle inceleyerek kazananları seçtiler. Anadolu Ajansı Görsel Haberler Direktörü Fırat Yurdakul, Türkiye Foto Muhabirleri Derneği Temsilcisi Ümit Bektaş, Fotoğraf Sanatçısı Süleyman Gündüz, Yeni Şafak Foto Muhabiri Sedat Özkömeç ve Fotoğraf Sanatçısı Gül Işık beş temel ve bir özel kategoride ödül sahiplerini belirlediler.

KAZANAN İSİMLER

Kültürel ve Tarihi Fotoğraflar kategorisi		
3.	Gülin Yiğiter	İplik Boyama adlı fotoğrafıyla
2	Caner Başer	Bayraklı Baba adlı fotoğrafıyla
1	Mürsel Yağcıoğlu	Semazenler adlı fotoğrafıyla
Yeni Nesil Fotoğraflar / Cep Telefonu Çekimi kategorisi		
3	Ekrem Şahin	Kuraklık adlı fotoğrafıyla
2	Murat Bakmaz	Uçurtma adlı fotoğrafıyla
1	Hüseyin Türk	Kabotaj Bayramı Etkinlikleri adlı fotoğrafıyla
Yeni Nesil Fotoğraflar / Drone Çekimi kategorisi		
3	Neşe Arı	Flamingo adlı fotoğrafıyla
2	Ali Atmaca	TCG Anadolu Boğaz Geçişi adlı fotoğrafıyla
1	Evrin Aydın	Çaba adlı fotoğrafıyla
2023’e Damgasını Vuran Haber Fotoğrafları kategorisi		
3	Osmancan Gürdoğan	Dolunay ile Bayraktar Akıncı adlı fotoğrafıyla
2	Emin Sansar	Yumruk adlı fotoğrafıyla
1	Sergen Sezgin	Mucize adlı fotoğrafıyla
Hikâyeyi Tamamla Demokrasi ve Özgürlükler Adası Özel Ödülü kategorisi		
1	Kudret Deniz Kalaycı	Yol adlı fotoğrafıyla
Gazze Özel Ödülü’nü ise, Filistin’de şehit olan tüm gazeteciler adına:		
	Mustafa Hassona	Gaza is on fire adlı fotoğrafıyla aldı.

BM MÜLTECİLER YÜKSEK KOMİSERLİĞİ (UNHCR) 2023 MÜLTECİ EĞİTİM RAPORU

2023 Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komisyonu (UNHCR) Mülteci Eğitim Raporu, UNHCR'nin görev alanında yaklaşık 15 milyon okul çağındaki mülteci çocuğun karşılaştığı zorlukları özetliyor. Rapor aynı zamanda doğru destekle azim, dayanıklılık, kararlılık ve katıksız sıkı çalışma sayesinde yüksek eğitim hedeflerine ulaşan mülteci gençlerin başarılarını ve isteklerini de vurguluyor.

Ümmü Koral

2022 yılı sonunda dünya genelinde zorla yerinden edilenlerin sayısı 35,3 milyonu mülteci olmak üzere 108 milyona ulaştı. Geçen yıl 10 milyon civarında olan okul çağındaki mülteci nüfusu ise 14,8 milyona yükseldi. Bu çocukların yüzde 51'inin okula gidemediği tahmin ediliyor. Bu, eğitimden mahrum kalan 7 milyondan fazla mülteci olduğu anlamına geliyor.

2021-22 akademik yılını kapsayan raporda, mültecilere ev sahipliği yapan 70'ten fazla ülke, mültecilerin eğitime erişimine ilişkin değerlendirmeye konu ediliyor. Rapor araştırmaya dahil edilen ülkeler düşünüldüğünde bugüne kadar bu alanda yapılan en ge-

niş kapsamlı araştırma özelliği taşıyor ve bu zaman kadar yapılan araştırmalardan daha gerçekçi bir tablo ortaya koyuyor. Bu ülkelerden alınan veriler, mülteciler için ortalama brüt kayıt oranlarının okul öncesi için yüzde 38, ilköğretim için yüzde 65, ortaöğretim için yüzde 41 ve yükseköğretim için yüzde 6 olduğunu gösteriyor. Bu rakamlara Ukraynalı mültecilerin durumu dahil değil.

CİNSİYET EŞİTLİĞİ ÖNEMLİ ORANDA SAĞLANMIŞ DURUMDA

Mülteci öğrenciler arasında cinsiyet bağlamında önemli bir farklılığın bulunmadığı tespitini yapan rapor konuyla ilgili verileri

de paylaşıyor. Cinsiyete göre ayrıştırılmış veri sağlayan ülkelerde ortalama ilköğretime kayıt oranları erkekler için yüzde 63 iken kadınlarda bu oran yüzde 61. Raporda ortaöğretim düzeyinde rakamlar erkeklerde yüzde 36, kadınlarda yüzde 35 olarak açıklanıyor.

Ancak bu, mültecilere ev sahipliği yapan her ülkede cinsiyet eşitliğinin sağlandığı anlamına gelmiyor. En büyük eşitsizlikler Senegal ve Gabon'da görülüyor: Örneğin Senegal'de kayıt oranları kadınlarda yüzde 53, erkeklerde ise yüzde 36; Gabon'da durum tersine dönmüş olup, erkek çocuklarında yüzde 100, kız çocuklarında ise yüzde 78 oranında okullaşma söz konusu.

ERİŞİM SORUNLARI DEVAM EDİYOR

Rapora göre, mültecilerin eğitime erişim oranları ile ilk ve orta düzeylerdeki ulusal ortalamalar karşılaştırıldığında açık eşitsizlikler gözlemleniyor. Ülkelerin ulusal ortalamaları %100'e ulaşırken mültecilerin okullaşma oranı erkeklerde yüzde 63 kadınlarda yüzde 61 düzeyinde kalıyor. Ortaöğretim düzeyinde bu fark daha da açılıyor.

Veriler, Kolombiya ve Peru gibi zorla yerinden edilmiş nüfusa sahip üst-orta gelirli ülkelerin ulusal ortaöğretime kayıt oranlarının yüzde 100'ü aştığını, yurt dışına gönderilen mülteciler ve Venezü-

ellahların oranlarının ise çarpıcı biçimde daha düşük olduğunu gösteriyor. Örneğin Kolombiya'da, yerinden edilmiş Venezüelliler için ortaöğretime kayıt oranları, ev sahibi nüfusun beşte birine yakın. Uganda ve Etiyopya gibi diğer ülkelerde ortalama ortaöğretime kayıt oranları genel olarak düşük olsa da, mülteciler için bu oranlar hâlâ belirgin biçimde daha da düşük.

TABLO DEĞİŞİYOR MU?

Her ne kadar moral bozucu olsa da alışılmış tablo, mülteci çocukların ortaöğretime kayıt oranının belirgin şekilde düşük olduğu ve ortaöğretim düzeyinde mülteciler

ile mülteci olmayanlar arasındaki farkın önemli olduğu yönünde. Yüzde 41'lik son rakam, aynı ülkeleri temel almasa da, yüzde 37 olan geçen yıla göre potansiyel olarak cesaret verici bir iyileşmeyi gösteriyor. Türkiye'nin bu alandaki çabalarından övgüyle bahseden rapor, Türkiye'de sadece iki yıl içinde mülteci kayıt oranının yüzde 27'den yüzde 60'ın üzerine çıkmasını bir örnek bir başarı olarak gösteriyor.

Rapor eğitime erişebilirlik yanında eğitimin kalitesine dair analizler de içeriyor. Mülteci öğrencilerin doğru fırsatlarla başarılı olabileceklerine dair göstergelere değinilen raporda. Çok az sayıda mülteci

öğrencinin ulusal sınavlara girebildiğini buna rağmen tüm seviyelerde başarı oranlarının yüksek olduğuna işaret ediyor. Mülteci öğrencilerin fırsat verildiğinde bazen ulusal ortalamasının üzerinde bir başarı yakaladığının altını çizen rapor bunu destekleyen veriler de paylaşıyor. Rapora göre ilköğretim sınavlarına giren mülteci öğrencilerin yüzde 78'i bu sınavları geçiyor.

MÜLTECİLERİN EĞİTİMİ İÇİN ATILACAK ADIMLAR

Mültecilere ev sahipliği yapan ülkeler, başlıca sivil toplumun ve diğer ortakların doğru desteğiyle, mülteci çocuklarını ve gençlerini ulusal eğitim sistemlerine tam olarak entegre edebilir ve herkes için kapsayıcılık ve fırsat sağlayabilir.

Raporda bu konuda atılacak adımlarla ilgili aşağıdaki önerilere yer veriliyor.

1. Krizden etkilenen çocuk ve gençlerin eğitime ve öğrenme sonuçlarına erişimini iyileştirin.

Sivil toplumun üzerine düşenler

Hükümetlerin, ihtiyaç, yetenek ve kapasite çeşitliliğine saygılı ve her türlü ayrımcılıktan uzak bir şekilde tüm gençleri ulusal eğitim planlarına dahil etmelerini savunabilirler.

- Devletlerin, okuldaki tüm öğrencilerin öğrenme başarısı için gerekli olan temel okuryazarlık, matematik ve sosyo-duygusal becerileri kazanmalarını izlemesi ve sağlamasını destekleyebilirler.
- Eğitim programlarının gençleri temel iş ve yaşam becerileriyle donatmasının yanı sıra özellikle mültecilere yönelik talebe dayalı eğitim sağlamak için devletleri destekleyebilirler.

Devletlerin yapabilecekleri:

- Mülteciler de dahil olmak üzere tüm çocuk ve ergenlerin ilk ve orta öğretiminin önündeki mevcut sosyal, ekonomik ve politik engellerin kaldırılmasını sağlayabilirler.
- Mültecilerin ev sahibi ülke vatandaşlarıyla eşit düzeyde eğitime erişebilmelerini öngören mevcut taahhütleri, uluslararası yasa ve anlaşmaları dikkate alan düzenlemeler yapabilirler.

2. Kapsayıcı, krize dayanıklı eğitim sistemleri oluşturun.

Bağışçılar ve ortaklar ev sahibi devletleri aşağıdaki yollarla destekleyebilir:

- Okulların sağlık ve refahı koruyacak, yeterli beslenme, sağlıklı su sağlayacak ve öğrencileri şiddetten, cinsel sömürden ve istismardan koruyacak bilgi ve araçlarla donatılmasını sağlamak için çaba gösterebilirler.
- Acil durum eğitiminin hem ulusal programlarla hem de Acil Durumlarda Eğitim için Kurumlar Arası Ağ tarafından belirlenen asgari eğitim standartlarıyla uyumlaştırılmasını destekleyebilirler.

3. Yüksek etkili ve kanıta dayalı müdahalelerin ölçeğini büyütün ve ulusal politikalara ve programlara yayın.

Bağışçılar ve ortaklar, ev sahibi devletleri aşağıdaki tematik alanlardaki eylemlerle destekleyebilir. Bu amaçla şunlar yapılabilir:

- **Öğretmenler:** Mülteci öğretmenlerin ulusal öğretmen yönetimi sistemlerine dahil olmalarını destekleyebilirler.

- **Cinsiyet Eşitliği:** Mülteci erkek ve kız çocuklarının ulusal eğitim sistemlerine eşit erişime sahip olmasını sağlamak için teşvik edici olabilirler.
- **Erken çocukluk eğitimi:** Mülteci çocukların, ev sahibi ülke çocuklarına da sunulan erken çocukluk eğitimine erişimlerinin sağlanması için girişimlerde bulunabilirler.
- **Sosyo-duygusal beceriler ve psiko-sosyal destek:** Çocuklara öğrenmelerini güçlendirecek sosyo-duygusal ve temel becerileri geliştirmeleri için yeterli desteği sağlayabilirler.
- **Şiddetten korunma:** Tüm çocukların güvenli alanlarda eğitim görmesini ve şiddetten uzak topluluklarda yaşamalarını temin etmek için inisiyatif alabilirler.

- **Eğitim teknolojisi ve yenilik:** Gelişmiş dijital becerilere, yaşam becerilerine ve öğrenme sonuçlarına katkıda bulunan, teknolojinin etkin olduğu öğretme ve öğrenme uygulamalarını kullanan; kanıta dayalı, bağlantılı eğitim programlarıyla çocukları ve gençleri destekleyebilirler.

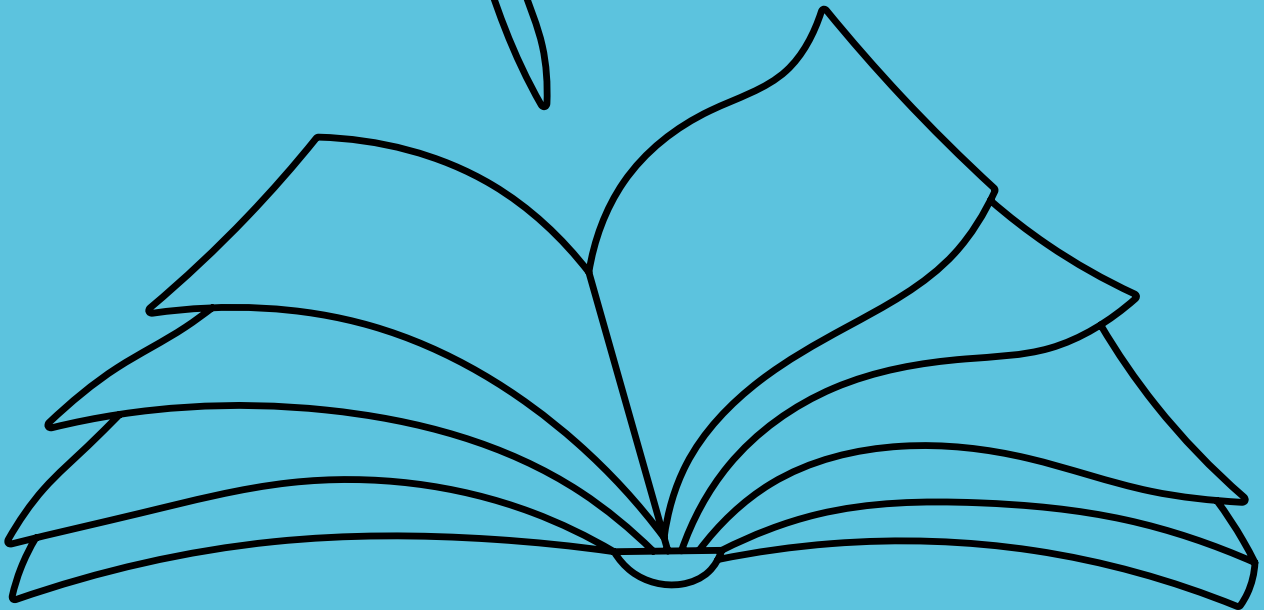
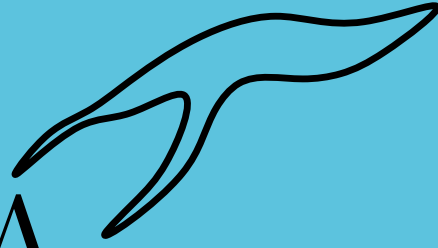
4. Eğitimin tüm öğrencilere eşit bir şekilde ulaşmasını ve ulusal planlama öncelikleriyle uyumlu olmasını sağlayarak dış finansmanı sürdürün ve artırın.

Bağışçılar ev sahibi devletleri aşağıdaki yollarla destekleyebilir:

- Çevik, krizlerin başlangıcına duyarlı ve mültecileri de kapsayan eğitim sistemleri oluşturmak için güvenilir, çok yıllık finansmanın sağlanmasını temin edebilirler.
- Gayri safi milli gelirin yüzde 0,7'sinin yurt dışı yardımlara ayrılması ve bunun en az yüzde 10'unun eğitime ayrılması yönündeki taahhütlerin yeniden belirlenmesi ve yerine getirilmesi için baskıyı artırabilirler.
- UNHCR'nin yenilik yapması ve sınıf donanımı, altyapı, bağlantı ve çevrimiçi kaynaklardan öğretmen eğitimi, çıraklık eğitimlerine kadar hem yeni hem de uzun süredir devam eden sorunlara çözüm bulmasını destekleyebilirler.
- Stajlar yoluyla özel sektörün de sorunun çözümünde rol oynamasını teşvik edebilirler.

DİASPORADA EĞİTİM

Diaspora kavramı, son yıllarda küresel düzeyde yaşanan kitlesel insan hareketliliğine paralel olarak klasik anlamından farklı değerlendirilmektedir. Önceleri bu kavram daha ziyade savaş, sürgün, soykırıma uğrama gibi nedenlerle vatanlarını terk etmek zorunda kalarak bir başka ülke sığınan insanları tanımlarken, günümüzde zorunlu bir durum olmadığı halde, ticari, ekonomik veya daha iyi bir yaşam arzusuyla başka ülkelere göç eden insanları da içine almaktadır. Bu anlamda hemen hemen her milletin uzak coğrafyalarda bir diasporası oluşmuş durumdadır.

Diaspora’da yaşayan insanlar, yerleştikleri ülkelerin halklarından farklı problemlerle yüz yüze kalabilmektedirler. Bu insanlar bir taraftan yerleştikleri ülkelerin sosyal ve kültürel dokusuna entegre olmak diğer yandan kendi kimliklerini korumak ve kültürel değerlerini sonraki nesillere aktarmak konusunda bir arayış içerisinde girmektedirler. Bu noktada bu insanlara yönelik onların asli kimliklerine saygıyı esas alan eğitim politikalarının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Eğitim diasporada yaşayan insanların bu dengeyi sağlamaları için önemli bir araç haline gelmektedir.

Bu sayımızda “Diaspora ve Eğitim” başlığını dosya konusu olarak ele alarak bu çerçevede yapılacak tartışmalara bir katkı sunmayı amaçlıyoruz. Alanında uzman akademisyen ve yazarlarımızın meseleyi farklı boyutlarıyla ele alan düşüncelerinin giderek önemli hale gelen “diaspora” ve diasporada yaşayan insanların eğitim faaliyetlerine katılımı konusunda bir farkındalık oluşturmasını ümit ediyoruz.

DOSYA

Diasporada Eğitim

Doç. Dr. Burak Tüfekçioğlu

Çok Kültürlü Toplumlarda Eğitim Yaklaşımları ve Dil Öğretimi

Göçmen çocuklarının eğitime yönelik politika geliştirirken elbette göçmen toplumunun genel ruh hâlini şekillendiren göç etme nedenleri (ekonomik, politik, güvenlik vb.), göçmenlerin yaşam alanları ve toplumdaki sosyoekonomik koşulları, yaşadıkları ülkedeki geleceklere ve beklentileri dikkate alınmalıdır.

Eğitimin her kademesinde ve türünde (örgün veya yaygın), dikkate alınması gereken ilk ve en önemli özellik öğrenci yapısıdır. Tüm eğitim süreci buna göre planlanır ve eğitim öğretim, öğrenci yapısına uygun bir şekilde belirli bir amaca yönelik şekilde uygulanır. Dolayısıyla göçmenlerin eğitiminde, öncelikle eğitim alacak olan göçmen grubunu ve o göçmen grubunun ülke içindeki durumunu bilmek, sonrasında bu özelliklere göre genel bir eğitim programı geliştirmek gerekmektedir.

Göçmenlerin sosyal uyumları ve ekonomik hareketliliği, göçmen çocukların okul öncesiinden itibaren kaliteli eğitim almalarına bağlıdır. Göçmenlerin eğitim hakkı her birey için doğuştan gelen bir hak olmasının yanında, göçmen toplumunun ülke içindeki nüfusunun artmasından dolayı da sosyal açıdan önem taşıyan bir durum arz etmektedir.

Bu nedenle göçmen toplumunun bireysel uyumuyla birlikte göçmen çocuklarının eğitimi konusunda politika geliştirilmesi gerekmektedir. Ancak göçmen çocuklarının eğitimine yönelik politika geliştirirken elbette göçmen toplumunun genel ruh hâlini şekillendiren göç etme nedenleri (ekonomik, politik, güvenlik vb.), göçmenlerin ya-

şam alanları ve toplumdaki sosyoekonomik koşulları, yaşadıkları ülkedeki gelecekleri ve beklentileri dikkate alınmalıdır. Göç gibi insanlık tarihi kadar eski bir olgu, günümüz toplumlarında farklı nedenlerle görülmektedir ancak göçmenler, kendileri için yeni olan ülkede genellikle benzer kültürel gelişim evreleri göstermektedirler.

Farklı bir ülkeye göç etmiş göçmen toplulukları, yeni bir yaşam kurmaktadır ve bu yaşamı kurarken toplumdaki yerleşik diğer gruplara göre farklı duygu durumları yaşamaktadırlar. Kula, Almanya'ya göç etmiş Türklerin kültürel gelişim aşamalarını, geri dönüş özleminin biçimlendiği dönem, katılma eğilimi ve Alman yurttaşlığına geçişler şeklinde üç döneme ayırmaktadır. Bu dönemlere göre göçmen toplulukları ilk aşamada geldikleri ülkeye dönüş isteğini yansıtmaktadırlar. İlk yıllarda bu gerçekleşmediğinde konut alma, iş kurma gibi yerleşme ve yeni toplumda hayat kurma aşaması sonrasında da vatandaşlığa geçiş, yeni yurt

edinme süreci başlamaktadır. Bu aşamalar özellikle göçmen topluluğuna yönelik eğitim süreci için önem taşımaktadır. Genel olarak ilk aşamada göçmenlerin kendi ülkelerine geri dönüş beklentisi ön plandadır ve eğitim politikaları da buna göre şekillenmektedir. Bu nedenle ilk aşamadaki eğitim, kendi kültürel değerlerini tanıma, ana dili eğitimi, yerleşik toplumu tanıma ve iletişim kurabilmeye yönelik dil eğitimi şeklinde gerçekleşmektedir. Ancak zamanla göçmenlerin kalıcı olma durumu ortaya çıktığında entegrasyona yönelik eğitim politikaları izlenmektedir. Bu açıdan eğitim planlamalarında her bireyin kaliteli eğitim alma hakkını sağlamanın yanında göçmen çocuklarına eğitim programları hazırlanırken, eğitim alan göçmen çocuklarının ülkedeki gelecekleri, istihdamları ve toplumsal yaşama katılımları düşünülerek program geliştirmek önem taşımaktadır.

GÖÇMEN TOPLULUKLARIN EĞİTİMİ İLE İLGİLİ YAKLAŞIMLAR

Toplumdaki sosyolojik duruma göre göçmen topluluğunun eğitimi konusunda, çeşitli yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu yaklaşımlar Kula'ya (2012) göre, göçmen çocuklarının eğitimi amacıyla belli bir hedef kitleye yönelik, farklı bilim dallarındaki çabayı içeren yabancılar pedagojisi yaklaşımı; göçmen ve yerleşik toplum çocuklarının gruplar şeklinde, göçmen çocuklarının ulusal kimliklerini kaybetmeden her iki kültürde de var olabilmelerini amaçlayan iki kültürlü

Yabancılar pedagojisi, doğrudan toplumdaki göçmenleri “yabancı” olarak belirleyip ait olduğu kültüre uyum sağlayan ve o toplumun beklentilerine yanıt veren eğitimi hedefleyen, ülkelerine döndüklerinde, kendi ülkelerindeki eğitim programlarına kolay uyum sağlayacakları, ders odaklı bir yaklaşımdır.

yaklaşım; yerleşik ve göçmen çocuklarının yaşam boyu çok kültürlü toplumsal yaşama hazırlayan, çocukların farklı yaşam deneyimlerinin eşit olarak gözetilip tasarlandığı çok kültürlü yaklaşım; kültürlerin karşılıklı etkileşimini hedefleyen ve kültürel çeşitliliği okul sistemine yansıtan kültürlerarası yaklaşım gibi yaklaşımlardır. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere yabancılar pedagojisi, doğrudan toplumdaki göçmenleri “yabancı” olarak belirleyip ait olduğu kültüre uyum sağlayan ve o toplumun beklentilerine yanıt veren eğitimi hedefleyen, ülke-

lerine döndüklerinde, kendi ülkelerindeki eğitim programlarına kolay uyum sağlayacakları, ders odaklı bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda daha çok göçmenlerin ülkelerine dönecekleri temel varsayımı bulunmaktadır. Bu nedenle ülkedeki toplumsal yaşama uyumdan çok, ders odaklı bir program uygulanmaktadır. Ülkemizdeki geçici koruma altındaki Suriyelilerin ilk yıllarda aldıkları eğitim bu yöndedir. Ancak Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda eğitime geçtiklerinde durum farklılaşmaktadır.

İKİ KÜLTÜRLÜ YAKLAŞIM

İki kültürlü yaklaşım, göçmen çocuklarının yerleşik toplumu tanıması, uyum sağlaması fakat ait olduğu kültürel kimliği korumasına yönelik eğitim yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, göçmenlerin geri dönüşlerinde sorun yaşamamalarını ancak hayatlarını devam ettirdiği toplumu tanımalarını, kültürel farklılıklarının bilincinde olarak sorun yaşamadan iş ve toplumsal yaşama uyum sağlamalarını amaçlayan yaklaşımdır. Bu yaklaşım da aslında göçmenlerin kültürel kimliklerini korumaları ve geri döndüklerinde ait oldukları kültürel yapıya uyumlarında sorun yaşamamalarını amaçlamaktadır.

KÜLTÜRLERARASI YAKLAŞIM

Kültürlerarası yaklaşım ise yerleşik toplumun da göçmen toplumundan etkilendiği, tam bir kültürel alışverişin hedeflendiği ve böylece toplumdaki alt kültürler arasındaki farklılıkların toplumsal yaşamda harman-

DOSYA

Diasporada Eğitim

landığı bir eğitim yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda göçmenlerin geri dönüşleri değil mevcut toplumun kültürel çeşitlilikle biçimlendirilmesi, kültürel ortaklıkların zamanla artırılarak zenginleştirilmesi amaçlanmaktadır. Günümüz eğitim dünyasının çok yönlü eğitimi, öğrencilerin kişisel farklılıklarını ön plana almanın gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Öğrencilerin bu çok yönlülüğü, onların aile yapısı, iki/çok dilli olma durumları, giyim ve topluluk içinde kendilerini konumlandırma biçimleri gibi kültürel özelliklerinden kaynaklı farklılıkları bulunmaktadır. Eğitimde bu bireysel farklılıkların göz önüne alınması ve herhangi bir kültürün baskın durumda olmaması gerekliliği, kültürlerarası yaklaşımın gelişmesini sağlamıştır. Kültürlerarası eğitimde, öğrencilerin farklı kültürel özelliklerinin olduğu, buna bağlı olarak bireysel farklılıklarının bulunduğu ve bu durumun da eğitimde dikkate alınması gerekliliği anlayışı bulunmaktadır. Avrupa ülkeleri gibi göçmen yoğunluğunun fazla olduğu toplumlarda, kültürlerarası yaklaşım önem taşımakta ve eğitim programları kültürlerarası yaklaşıma göre düzenlenmektedir.

Okul, öğrencilerin akademik bilgi ve becerilerini geliştirmelerinin yanında göçmen çocukları için uyum sağlama görevi görmektedir. Ancak okuldaki uyum süreci, çoğu zaman etnik farkındalığı arttırmakta ve göçmen çocukları iki dilliliği ulusal kimliğin bir sembolü olarak kullanmaktadır (Tienda ve Haskins, 2011). Bu nedenle eğitim sürecinde öğrencilerin kültürel farklılıkları dikkate alınmalı ancak eğitim süreci toplumdaki ortak değerler üzerine şekillendirilmelidir. Göçmen eğitimi, aynı zamanda göçmenlerin toplumdaki ekonomik faaliyetlere katılımı, gelecekte ülkenin ihtiyaç duyacağı iş gücüne yönlendirilmesi açısından da önem taşımaktadır. Göçmen aile ve çocuklarına iyi bir eğitim sunulması göçmen bireylerin aldıkları eğitimle yaşadıkları toplumun bir parçası olmaları ve bu sayede yaşam standartlarının artacağı

Kültürlerarası yaklaşım yerleşik toplumun da göçmen toplumundan etkilendiği, tam bir kültürel alışverişin hedeflendiği ve böylece toplumdaki alt kültürler arasındaki farklılıkların toplumsal yaşamda harmanlandığı bir eğitim yaklaşımıdır.

bilincine varmaları ile uyum sürecine ivme kazandıracaktır. Göçmen çocuklarının ülkedeki eğitim sürecine katılmaları, ilerleyen süreçte ekonomik faaliyetlere katılımı arttıracak, göçmen toplumunda aidiyet duygusunun pekişmesini sağlayacaktır. Aksi durumda bir toplumda birbirinden farklı ve kendi ekonomik ve sosyal döngüsünü yaşayan farklı toplumsal gruplar oluşma durumuyla karşılaşılabilir. Bu bakımdan göçmen toplumuyla yerleşik toplumun sosyal bütünleşmesinin sağlanabilmesi için okulun etkin rol aldığı sosyalleşme ve sosyalleştirme kavramları önem

taşımaktadır. Özmen'e (2012) göre sosyalleşme, "bireyin aile, okul, mahalle, şehir, ülke gibi birimlerin sosyal bir üyesi olmasını, daha genel bir ifadeyle, bireyin toplumun bir parçası olmasının aşamalarını kapsayan bir süreç" sosyalleştirme, "bireye hedefli ve amaçlı davranış örneklerinin aktarılmasını içeren bir süreçtir". Dolayısıyla önemli oranda kendi açısından bütünlük göçmen toplumu barındıran ülkelerde, eğitimin çocukların bireysel sosyalleşmesinin yanında kültürel açıdan da sosyalleşmesini sağlayan, sosyalleştirme görevi bulunmaktadır. Herhangi bir çocuk genetik kan bağına bakılmaksızın yetiştiği kültürel ortamın kalıpları doğrultusunda yetişmektedir. Örneğin kan bağı bulunan akrabalarından ayrılan ve doğduğu toplumdan farklı kültürel özelliklere sahip bir toplumda büyüyen bir çocuk, büyük ölçüde "dil sosyalleşmesi" aracılığıyla birlikte yaşadığı insanların kültürünü ve dilini benimseyecektir (Duranti, 2019). Dolayısıyla göçmen çocuklarının eğitiminde, yerleşik toplumun kültürünü ve dilini öğrenebileceği, dil sosyalleşmesinin sağlandığı eğitim ortamlarının oluşturulması önem taşımaktadır.

KÜLTÜREL UYUM AÇISINDAN DİL ÖĞRETİMİ

Dil öğretiminde, hedef dildeki dilsel girdi büyük önem taşımaktadır. Dilsel girdi, genel olarak bireyin karşılaştığı ve uyum sağlamak

zorunda olduğu dil unsurlarıdır, diyebiliriz. Dilsel girdi birçok bağlam ve koşulda olabilir ancak bu koşulların ilki ve en önemlisi ailedir. İki dilli çocukların anneleriyle kurdukları iletişim dili, ayrıca önem taşımaktadır. Anneler kızlarıyla miras dillerinde daha sık iletişim kurduklarından dolayı miras dillerini, erkek çocuklarına göre daha fazla sürdürmektedir (Hoff, Rumiche, Burrige ve Ribot, 2014). İlgili literatüre göre dilsel girdi kalitesi ve ailenin sosyo-ekonomik durumu, çocuğun iki dilliliği üzerinde etkilidir. Bu etkinin en önemli kaynağı ise iki dillilikte dili kullanma sıklığıdır. Bu açıdan dil öğretiminde bireyin öğrendiği dilin ortamında bulunması önem taşımaktadır ancak genel olarak göçmen aileler, evlerinde ana dillerini konuşmaktadırlar. Bu nedenle göçmen çocukları, okul yaşına gelene kadar ana dillerini konuşmakta ve çoğu zaman yerleşik ülkedeki dili iletişim kuracak kadar bile bilmemektedirler. Okul çağına geldiklerinde ise bir yandan resmî dili öğrenmekte, bir yandan da akademik eğitimlerine başlamaktadırlar. Bu durum göçmen çocuklarını, eğitim alanında dezavantajlı konuma getirmekte ve akademik başarılarında düşüşlere neden olmaktadır. Oysaki buldukları ülkenin dilinde eğitim almaları ve günlük yaşam ortamını oluşturan dilde dil yeterliliğini kazanmaları, gelecekte şekillendiren oldukça önemli bir aşamadır. Göçmen toplumu, buldukları ülkenin insan kaynağıdır ve iyi bir eğitimle ülke üretimine katkıları sağlamak için, göçmen çocuklarının buldukları ülkenin dilini öğrenmeleri büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla göçmen çocuklarının dil öğretimi sadece kendi sorumluluklarına bırakılmayacak kadar önemli bir konudur. Bu nedenle göçmen çocuklarına yönelik dil öğretiminin erken yaşlardan başlamasına yönelik politikaların geliştirilmesi ve göçmenlerin yaşadıkları topluma kültürel entegrasyonunun sağlanması önem taşımaktadır.

Bilindiği gibi kültürel entegrasyonun en önemli süreci, dil eğitimidir. Ancak ikinci bir dil öğrenimi, yaş, dili öğrenme yeri ve süresi, öğrenme amacı gibi öğreniciye bağlı birçok değişkenle ilişkilidir. Örneğin Fenoll (2018) İngilizce için yaptığı bir çalışmada dili öğrenmeye başlama yaşıyla, dile maruz kalma süresinin önemli

rol oynadığını 6 yaşından önce yabancı dili öğrenmeye başlamanın ana dili konuşucularıyla aradaki farkı kapattığını ancak sonraki yıllarda İngilizce öğrenmeye başlamanın, İngilizce başarısı için farklı sonuçlar ortaya çıkardığını belirlemiştir. Bu nedenle göçmen çocuklarının dil eğitiminde okulöncesi dönem büyük önem taşımaktadır. Göçmen çocukları okul öncesinde buldukları ülkenin dili ile karşılaşmalı ve öğrenmelidirler. Ancak göçmen toplumunda, göç etme yaşı farklılık göstermektedir ve birçok birey, göç ettiği ülkeye eğitim çağında gelmektedir. Bu durum da eğitim politikalarında dikkate alınması gereken önemli bir olgudur, çünkü birey akademik eğitiminin yanında iletişim dili ve eğitim alacağı akademik dili öğrenmek zorundadır. Yine aynı çalışmada (Fenoll, 2018) Latin kökenli göçmen çocukların akademik İngilizce açısından ana dili konuşucusu çocukları ancak dört yılda yakaladıkları ortaya çıkmıştır. Bu süre eğitim açısından oldukça uzun bir süredir ayrıca kişinin dil öğrenmedeki başarı durumu da bu süreyi uzatabilmektedir. Dolayısıyla göçmenlerin dil öğrenmeleri için yaş önemli bir etkidir.

Dil eğitimi aynı zamanda bir kültür eğitimidir, bu bakımdan eğitimde göçmen kültürüne yönelik buldukları ülkenin aile yapısı, dini eğilimler, konut, yaşam ve çalışma koşullarının belli başlı özellikleri

dikkate alınmalı, aynı zamanda belirtilen özellikler, karşı kültür açısından da düşünülmelidir. “Dil, sadece kültürün önemli bir parçası değil, kültürel olgu ve ürünlere ulaşmanın da yoludur ve dini inançlar, tabular, birlikte yaşanmış ortak tarih vb. gibi başka ülke ve bölgelerdeki sosyal grupların değer ve inançlarına ilişkin bilgi, kültürlerarası bildirişim açısından çok önemlidir.” (TELC, 2013, s. 15-19). Bu noktada materyal seçimleri büyük önem taşımaktadır. Özellikle göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı mahallerdeki okullarda kullanılan ders kitapları, metin ve görsel seçimlerinde buldukları ülkenin kültürünü tanıttıcı örneklerin bulunması yerinde olacaktır. Okuma metinleri kapsamında kültürel açıdan bilgilendirici ve tanıttıcı metinler seçilmelidir. Metin seçimi aynı şekilde dinleme/izleme uygulamalarında da önem taşımaktadır. Yazma ve konuşma uygulamalarında öğrencilerin kültürel edinçlerinin üretici boyutta uygulanması sağlanabilir. Kültürlerarası bildirişimin ortak konular ve değerler üzerinde yapılması, göçmen çocuklarının eğitimi açısından yararlı olacaktır. Ana dillerinden farklı bir dilin eğitiminde, en azından konu bazında göçmen çocuklara hitap etmek gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Duranti, A. (2019). *Dilbilimsel antropoloji*. İstanbul: Kesit Yayınları
- Fenoll, A. A. (2018). English proficiency and mathematics test scores of immigrant children in the US. *Economics of Education Review* 64 (2018) 102-113.
- Hoff, E., Rumiche, R., Burrige, A. & Ribot, K. M. (2014). Expressive vocabulary development in children from bilingual and monolingual homes: A longitudinal study from two to four years. *Early Childhood Research Quarterly* 29 (2014) pp: 433-444.
- Kula, O. B. (2012). *Almanya'da Türk kültürü çok-kültürlülük ve kültürlerarası eğitim*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Özmen, N. (2012). *Çokkültürlü toplumda sosyal entegrasyon ve din*. İstanbul: Çamlıca Yayınları
- TELC, (2013). *Diller için Avrupa ortak öneriler çerçevesi*. Frankfurt: telc GmbH
- Tienda, M. ve Haskins, R. (2011). The future of children, *Immigrant Children* Vol. 21, No. 1 SPRING 2011, pp. 3-18

Abdullah Eren

Diasporada Eğitim

Diasporalar, buldukları ülkelerin toplumlarına entegre olurken, kendi ülkelerinin çıkarlarını ve kültürlerini de temsil etmektedirler. Bu ilgi ve etkileşim, hem diasporaların buldukları ülkelere daha iyi uyum sağlamalarına yardımcı olmakta hem de ana vatanları ile bağlarını korumalarını sağlamaktadır.

Teknolojinin gelişmesi, sınırlar ötesi ulaşımın kolaylaşarak hızlanması, internetin yaygınlaşarak en ücra yerleşimlere kadar girmesi ile uzun zamandır küçük bir köy haline gelen dünyada uluslararası ilişkiler, giderek çok katmanlı ve paydaşlı bir görünüme ulaşmıştır. Öyle ki uluslararası arenada artık devletlerin başat aktörler olarak yer edindiği eski klasik diplomasi kavramı hükmünü yitirmiştir.

Berlin, Almanya
6 Temmuz 2024,
Euro2024

Çağımızda yeni ve çoğunlukla sivil aktörlerin değişen platformlarda güncellenen konularla güçlenerek şimdiye kadar uluslararası ilişkilerin mutlak belirleyicisi olarak kabul edilen devletlerarası ilişkilerin etkisini sınırlı duruma düşürdüğü, yeni bir diplomasi anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu anlayış, günümüzün çok kutuplu uluslararası sisteminde kültürel diplomasinin altını çizmektedir. Kültürel diplomasi kapsamında milletler ülke sınırları dışında, geçmişlerinden gelen izleri ve geleceğe dair varoluş tasavvurlarını koruyarak kimliklerini ve benliklerini sürdürdükleri yeni bir anlatıma kavuşmuştur.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar marifetiyle, diasporamızın hem günlük hayatında doğan ihtiyaçlarına cevap veren hem de onların ana vatanları ile bağlarını güçlendirmeye yönelik geliştirilen bir dizi destek programını hayata geçirmiştir.

Diğer yandan iklim krizleri, savaşlar, ekonomik buhranlar, büyük göç hareketleri gibi küresel meydan okumalara aynı anda maruz kalan günümüz ülkeleri için uluslararası arenada etkinliklerini artırmak ve küresel iş birliklerini geliştirmek önemli hedefler haline gelmiştir. Bu noktada ülkeler son yıllarda kendi diasporaları ile münasebetlerini güçlendirmenin önemini kavramış görünmektedirler. Zira diasporalar, buldukları ülkelerin toplumlarına entegre olurken, kendi ülkelerinin çıkarlarını ve kültürlerini de temsil etmektedirler. Bu

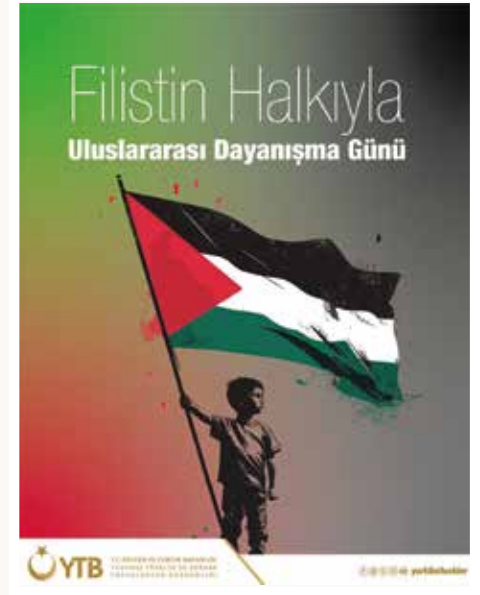

maktadır. Bu ülkelerin yanı sıra Rusya'da yaklaşık 30 bin civarı Türk nüfusu ile geniş bir Türk diasporası bulunmaktadır. Dünyanın dört bir yanındaki Türk nüfusuyla birlikte bugün yaklaşık 7 milyonluk bir Türk diasporasından söz edilebilir

Türkiye, bilhassa 60'lı yıllarda Avrupa ülkeleri ile imzalanan iş gücü antlaşmaları kapsamında yurt dışında oluşan diasporasının 'her türlü sorunları ile ilgili çalışma yapmak, çözüm üretmek, hayat standartlarının yükseltilmesi için iş birliği halinde faaliyet yürütmek ve kamu kurumlarınca devam ettirilen çalışmalarda koordinasyonu sağlamak' görevi ile ihdas ettiği Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar marifetiyle, diasporamızın hem günlük hayatında doğan ihtiyaçlarına cevap veren hem de onların ana vatanları ile bağlarını güçlendirmeye yönelik geliştirilen bir dizi destek programını hayata geçirmiştir. Bu programlar kapsamında son on yılda dil, kültür, eğitim, spor, sanat, ticaret, aile gibi birçok alanda sunulan hizmetle, diasporamızın yaşadığı ülkelerde renkli bir kültürel diplomasi atağı kayda geçmiştir.

Sahadan Başkanlığımıza intikal eden talepler göstermiştir ki Türk diasporasının bugün ihtiyaç duyduğu destek alanlarının başında Türkçe ve eğitim gelmektedir. Türkçe farklı dünya görüşleri, dini mezhepler, siyasi ikna olmuşluklar ile rengarenk bir bütün arz eden yurt dışı Türk toplumunun tüm kesimlerini bir araya getiren toplumsal bir çimento işlevine sahiptir. Bu yönüyle Türkçe, ülkelerde farklı nüfus oranlarında yaşayan Türk toplumlarının diaspora bilincine ulaşmaları için en güçlü ortak değer kabul edilmektedir. Türkçenin diasporada iş çıkışı evde konuşulan bir dil olarak sınırlı kalmasının ötesinde bir kültür, ekonomi ve bilim dili olarak yaşatılması, yeni nesle sevdirmesi ve popülerlik kazandırılması, Türk diasporasının gelecekte varoluşunun da bir koşulu olarak önümüze çıkmaktadır.

Kadim bir medeniyet derinliğine sahip olan kültürümüzün yurt dışında mukim Türk diasporası tarafından yaşatılması, nesilden nesle korunarak aktarımı için Türkçe diline yeni kullanım alanları kazandırılması

hedefiyle Başkanlığımız, ülkelerde kurulan Türk sivil toplumsal yapıların çocuk ve gençlere yönelik çok dillilik ve çok kültürlülüğün teşviki bağlamında faaliyetlerini proje usulüyle desteklemekte, operasyonel ve stratejik sorularına tavsiyeler sunmakta, onların hem yaşadıkları ülkelerde hem de Türkiye'de daha yüksek bir görünürlüğe ulaşmalarına katkı sunmaktadır. Diasporanın sivil toplumsal kuruluşlarını ve kültürel alanda

Modern Türk diasporası, çeşitli göç dalgalarıyla şekillenmiş ve dünyanın birçok bölgesinde güçlü bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Almanya, Fransa, Hollanda, Avusturya ve Belçika başta olmak üzere Avrupa, yaklaşık 5 milyon Türk nüfusuna ev sahipliği yapmaktadır.

yoğunlaşan sivil çalışmalarını destekleyerek YTB, aslında bu ülkelerde demokratik değerlerin, barışın ve çoksesliliğin korunumuna da katkı sunmuş olduğundan, ilgili ülke devletlerinin arzu ettiği barışçıl birlikte yaşam adına da önemli faaliyetleri hayata geçiren bir diaspora kurumu haline gelmiştir.

YTB Türkçe destek programları, okul öncesi döneminden üniversiteye kadar çok yönlü dil ve eğitim teşvikleri içermektedir. Türkçenin 3-6 yaş aralığındaki çocuklara aktarımına yönelik Türkçe oyun gruplarının kurulması, 6 -15 yaş arasındaki okul çağı çocuklarına aktivite bazlı Türkçe saatlerinin sunulması, mevzuatı izin veren ülkelerde okul öncesi çift dilli kreşlerin açılmasına maddi destek sunulmasını içeren YTB Türkçe Saati Proje Destek Programı (TSP) ile Başkanlığımız yurt dışında 15 ülkede 500'den fazla Türkçe Saati projesi kapsamında 25.000 çocuğa sivil toplumsal alanda Türkçe aktivite imkanı sağlamıştır. Bu projelerin kimi, ülkemizin yurt dışında eğitim ve kültür çalışmaları sürdüren Yunus Emre Enstitüsü ve Türkiye Maarif Vakfı gibi diğer kurum ve kuruluşları ile iş birliği formatında sürdürülmüştür. Bu iş birliklerinden doğan olumlu tecrübe ile bugün halen Belçika ve Fransa'da Türkiye Maarif Vakfı ile, Hollanda'da ise Tulip Vakfı ile geniş katımlı Türkçe projeleri devam etmektedir.

TSP kapsamında desteklenen projelerde çalışan eğitimcilerin yeterliklerini artırmaya yönelik Sakarya Üniversitesi ile tasarladığımız Eğitimci Eğitimi Online Sertifika Programları, diasporamızın sivil toplumda Türkçe gönüllüsü insan kaynağına nitelik kazandırmak açısından verimli sonuçlar elde etmemizi sağlamıştır. 15 ülkeden 167 katılımcıya sertifika takdim edilen programa Türkiye içinden ve yurt dışından dil öğretimi ve kültür aktarımı konularında çalışan akademisyenler dahil olarak seminer vermişlerdir.

Diğer yandan TSP altındaki okul öncesi projeleri için, 3-4 ve 4-5 yaşa özel iki ayrı müfredat ve materyal çalışması tamamlanmış olup, içinde çocuk etkinlik defterleri, veli kılavuzları ve öğretici kılavuzu yanında Türkçe öğretici duvar afişleri ve oyun kartlarının yer aldığı setler hazırlanarak binlercesi basılmış ve proje yürüten derneklere gönderilmiştir. Setler ayrıca <https://turkce-saati.ytb.gov.tr/> adresinde tüm diasporamızın online erişimine kayıtsız ücretsiz olarak açılmıştır. Bu setlerin 3.700 kadarı Milli Eğitim Bakanlığımızın talebi üzerine Türk Cumhuriyetleri yanında Romanya, Moldova, Gürcistan, Katar, Suudi Arabistan gibi haritanın diğer yarısında kalan ülkelerde Eğitim Ataşeliklerimize gönderilerek sahada okul öncesi materyal açığının kapatılmasına katkı sunulmuştur.

Çocuklara yönelik Türkçe çalışmalarımız arasında online gerçekleşen YTB Çocuk Akademisi, 2020/2021 döneminde 60 ülkeden 5.000 kadar başvuru alarak 2.000 çocukla sürdürülmüştür. Bilim, sanat, felsefe gibi alanlarda uzmanlar refakatiyle gerçekleşen atölye çalışmalarında örneğin Bulgaristanlı bir Türk ailenin çocuğu ile Almanya'dan, Suudi Arabistan'dan, Japonya'dan Türk çocuklar aynı grupta yer almış, erken yaşlarda diaspora bilincinin oluşması için önemli bir katkı sunulmuştur. Akademi sonunda veliler kendi aralarında ağ oluşturmuş, Başkanlığımız katılan küçüklere Türkçeyi sevdiren materyaller içeren hediyeye kitleleri göndermiştir.

Türk diasporasının bugün ihtiyaç duyduğu destek alanlarının başında Türkçe ve eğitim gelmektedir. Türkçe farklı dünya görüşleri, dini mezhepler, siyasi düşünceler ile rengarenk bir bütün arz eden yurt dışı Türk toplumunun tüm kesimlerini bir araya getiren toplumsal bir çimento işlevine sahiptir.

Türkçenin ana dili olarak muhafazası kapsamında Başkanlığımız, bilhassa Batı Avrupa'da Türkçe öğretmeni yetiştirme programlarının bulunmaması ve devletlerin giderek Türkiye'den öğretmen görevlendirme usulüne kapılarını kapatma girişimlerini göz önüne alarak, 2018 yılında Yurt Dışındaki Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi Tezli Yüksek Lisans Programını ihdas etmiş, yurt dışında doğup büyüyerek lisans mezuniyetine ulaşan gençlerin bu programla Türkiye'de alacakları master derecesi sonucu gerektiğinde insan kaynağı olarak resmi ya da sivil toplumsal alanda ülkelerinde çalışabilmelerinin önünü açmıştır. Türkiye'de 5 farklı üniversite ile im-

zalanan protokoller sonucu öğrenciler Hacettepe, Yıldız Teknik, Necmettin Erbakan, Sakarya ve Akdeniz Üniversitelerine yerleştirilmiş; barınma, sigorta, harç gibi ihtiyaçları Başkanlığımız desteği ile karşılanmıştır.

Türkçeye popülarite kazandırma amacına matuf olarak diasporamızın kültür ve sanat çalışmalarındaki çeşitliliği artırmak, diaspora yazın dünyasına yeni kalemler, yeni açılımlar kazandırabilmek amacıyla edebiyat alanında kendini geliştirmek isteyen gençlerimize yönelik YTB Yazarlık Akademileri düzenlenmiştir.

Yazarlık Akademilerinde ülkemizin en önde gelen yazar ve düşünürlerinden ders alan gençlerimizin bir araya gelerek çıkardıkları Telve Dergisi ise diasporamızın ana dil konusundaki yetkinliklerini ve ifade kabiliyetlerini artırmak, kendi kültürel birikimlerini ortaya çıkarmak için yayın hayatına başlamıştır. 2020 yılında yayın hayatına giren Telve Dergisi diaspora hayatını, dil, düşünce ve kültür yönleriyle daha üretken ve canlı bir zemine taşımayı hedeflerken, çok dilli kadrosuyla Türk edebiyatına yeni bir soluk kazandırmaya gayret etmektedir.

Telve Dergisini takiben kadim tarihimizde önemli yeri olan Balkanlar'a özel bir başka edebiyat dergisi olan Bağlar yayın hayatına kazandırılmıştır. Telve Dergisinde olduğu gibi yazarlarının Balkanlarda yerleşik Türk diasporasından müteşekkil olduğu dergi henüz çok genç olmasına rağmen Balkanlardaki Türk edebiyatının yeni mecrası olmuştur.

Edebi alanda bir başka Türkçe desteği olarak YTB Türkçe Ödülleri Programı, diasporamızın çocuk ve gençlerine edebiyatı sevdirmek, ana dillerinde düşünme ve düş kurabilme becerilerini geliştirmek ve edebiyat alanında güçlü kalemler çıkarabilmek amacıyla ile öykü, deneme, şiir ve kitap desteği sunan bir yarışma formatında üç yıl peşe gerçekleştirilmiştir.

Gençlerin ilgilerine yönelik takip yapabildikleri podcast platformlarını dikkate alarak Başkanlığımız sanat, edebiyat, gündem ve daha fazlasını tematize eden 'Diaspora Bizim' isimli podcast kanalını açmıştır.

Diasporada Türkçe okuma evlerinin kurularak Türkçe konuşulan, okunan ve yazılan ortamların oluşturulması; yazar buluşmaları, söyleşiler ve okuma gruplarının gerçekleştirilmesi maksadıyla STK'lar bünyesinde YTB Anadolu Okuma Evleri açılmıştır. Sidney'den Washinton'a, Viyana'dan Zürich'e, Berlin'e, Kopenhag'a, Londra'ya kadar tüm dünyada 36 adet olan bu evler için online kütüphane sistemi de yine Başkanlığımız tarafından kurulmuştur.

Başkanlığımız Türkçe haricinde genel eğitim seviyesinin artırılmasına yönelik teşvikler sunmaktadır. Bu kapsamda Tez ve Araştırma Bursu, Prof. Dr. Fuat Sezgin Üstün Başarı Bursu, Lise Bitirme Başarı Bursu, Aile ve Sosyal Hizmetler Uzmanlık Bursu, Hukuk Araştırma ve Uzmanlık Bursu programları öne çıkmaktadır. Genel eğitim durumunun iyileştirilmesine yönelik faaliyetlerden bir diğeri olarak çocuklarımızın okul başarılarını artırmaya yönelik Almanya'da 2018 yılından bugüne Frankfurt, Nürnberg, Hamburg, Münster ve Berlin gibi Eğitim Ataşeliklerinin himayesinde STK'lar bünyesinde sunulan Almanya

YTB, diasporamızın hem günlük hayatında doğan ihtiyaçlarına cevap veren hem de onların ana vatanları ile bağlarını güçlendirmeye yönelik geliştirilen bir dizi destek programını hayata geçirmiştir.

Takviye Dersler Projesidir. Proje kapsamında Matematik, Almanca, İngilizce ve Türkçe derslerine takviye kursları organize edilmiş, yaklaşık 1800 öğrencinin istifade etmesine imkan sağlanmıştır.

Sayılan tüm bu proje programlarına ilaveten, sahadan aldığımız tekil taleplere binaen başlatılan veli eğitimi projelerimiz, drama ve tiyatro gibi Türkçe çocuk çalışmaları ile aile seminerleri ve danışmanlık hizmetleri, eğitim konusunda sahada bilgi ve yönlendirme alma ihtiyacına bölgesel çapta cevap oluşturmaktadır.

Başkanlığımızın şimdiye dek biriktirdiği tecrübe, Türk diasporasının diğer konularında olduğu gibi, Türkçe ve eğitim konularında da tam bir başarıya ancak kurumlararası iş birliği ve eş güdümlü ulaşılabileceği yönündedir. Diğer yandan diaspora çalışmalarının bölgeler özelinde planlanması, şeffaf bir şekilde yönetilmesi ve yerel ülke otoriteleri ile sağlıklı bir diyalog içinde uygulanmasının elzem olduğu kanaati oluşmuştur. Türk diasporasının barış içinde bir gelecek için ülkelerde kendi ihtiyaçlarına cevap verebilen yapılanmaları yaratacak ve yönetecek güçte olduğu, yıllar önce kurulan mevcut yapılarda günümüz gençlerinin katılımının yükseltilmesine ve yeni yapıların kazandırılmasına yönelik tedbirler alınması gerektiği açıktır. YTB bu açıdan sahada sivil toplum kurumlarına kapasite artırma eğitim programları uygulamaktadır.

Başkanlığımız, çoğunluğu yurt dışında doğmuş veya büyümüş, eğitim almış veya iş tecrübesi edinmiş yüksek motivasyonlu uzman personeli üzerinden, çalışılan bölgelerle güven üzerinde bire bir yakın temas geliştirerek hızlı bilgiye ulaşma, karar alma ve hareket etme mekanizmasına sahip ender kurumlardandır. Bu yönüyle diasporanın bulunduğu ülkelerdeki konumundan doğan sorun, fırsat ve beklentilerini değerlendirmede avantajlı konumda olan YTB; ihtiyaçlarına cevap verecek mekanizmaları yine kendi kurumsallaşması ile ayağa kaldıracak, geleceğe dönük, modern ve bağımsız bir Türk diasporası için henüz aşılmamış virajların bulunduğu farkında olarak gayretle çalışmaya devam edecektir.

Prof. Dr. Cemal YILDIZ

Diasporada Eğitim ve İki Dillilik

Diasporada eğitim ve iki dillilik, bireylerin ve toplulukların sosyal, ekonomik ve kültürel hayatında hayati bir rol oynamaktadır.

Diaspora kelimesinin ortaya çıkışı ve ilk anlamından dolayı Türkçe başta olmak üzere bazı millet ve diller bu kelimeyi önceleri kullanmak istemese de Kurnaz'ın (2019, s.1) belirttiği gibi ilk anlamından çıkarak tamamen farklı bir boyut kazanmış ve bütün diller ve milletler için kullanılabilir olmuştur.

“Modern diaspora” kavramı, daha önce “klasik diaspora”nın içerisinde kullanılan sürgün, soykırım, zorunlu göç gibi unsurların neticesinde vatanlarını terk edip başka ülkelerde yaşamak zorunda kalan insanları tanımlarken, günümüzde anlam genişlemesine uğrayarak gönüllü göç ile vatanını terk edenler için de kullanılmaya başlandı. 90'ların sonunda Cohen'in yapmış olduğu çalışmalar ışığında “diaspora”yı oluşturan milletlerin, saf zorunlu göçle değil aynı zamanda ticari sebeplerle de vatanlarını terk edenler olabileceği ileri sürüldü. Buna örnek

olarak Türkiye-Batı Avrupa ülkeleri arasında olduğu gibi işçi anlaşmaları vesilesiyle kendi ülkelerinden göçen birinci nesil işçiler; kimliklerini, kültürlerini korumaya çalışıyor ve “bir gün” geldikleri veya kökenlerinin olduğu ülkeye dönme düşüncesi gösteriyorlar. Peki, ikinci, üçüncü ve daha sonraki nesiller de diasporaya dâhil mi? Modern diaspora yaklaşımına göre birinci nesilden olmayanlar, geri dönüş düşüncesine sahip olmasa da veya yurtlarından zorla koparılmamış olsalar dahi anavatanla bağlantılarının devamı-

na, etnik bilince ve kültürel hafızaya sahip olmalarından dolayı günümüzde “diaspora” olarak kabul görüyor (Kurnaz, 2019. s.1.). Örneğin, Almanya’ya yapılan işçi göçü pratikte 1973 yılında durdurulmuş olsa da bugün dördüncü neslin de dahil olduğu azımsanmayacak sayıda bir “Türk diasporası” gerçeği ile karşı karşıya bulunmaktayız.

Özetle, diaspora kavramı ilk başlarda, zorunlu göçe maruz kalan belli toplulukların durumunu karşılamak için kullanılırken sonraki süreçlerde ve günümüzde -küreselleş-

menin de etkisiyle- insanların ülkeler arası hareketliliği artmış, bu da diaspora topluluklarının çoğalmasına yol açmıştır. Diasporada yaşayan bireylerin eğitim süreçleri, iki dillilik (ya da çok dillilik) ve ana dillerini koruma çabaları bu bağlamda önemli konular haline gelmiştir. Eğitim, bireylerin sosyal, ekonomik ve kültürel entegrasyonunda kilit rol oynarken, iki dilliliğin ve ana dilin korunmasının ise hem bireysel hem de toplumsal düzeyde çeşitli avantajlar sağladığı da bilimsel bir gerçek olarak bilinmektedir.

DİASPORADA EĞİTİMİN ÖNEMİ NEDİR?

Diaspora toplulukları, bir yandan yaşadıkları ülkenin kültürel ve sosyal dinamiklerine uyum sağlarken, diğer yandan kendi kültürel kimliklerini de koruma çabasıdır. Eğitim, bu iki süreç arasında bir denge kurmada kritik bir araçtır. Hem anavatanlarının kültürel mirasını öğrenmek hem de yeni ülkelerinin kültürel değerlerini anlamak, genç bireylerin kimlik gelişiminde önemlidir. Bu denge, gençlerin kendilerini hem ait oldukları kültürün bir parçası olarak hissetmelerine hem de yaşadıkları toplumda kabul görmelerine yardımcı olur. Böylece eğitim, kültürel kimliğin korunması ve entegrasyona katkı sağlar.

Diğer yandan eğitim bireylere daha geniş kariyer fırsatları sunarken ekonomik açıdan daha iyi bir gelecek de sağlar. Diasporada yaşayan bireyler, aldıkları iyi eğitim sayesinde yerel eğitim sistemine entegre olarak dil becerilerini geliştirir ve yerel iş piyasasında rekabet edebilir hale

Diasporada eğitim görenler -özellikle de gençler- sosyal ağlar kurar, sivil toplum kuruluşlarına katılır ve topluluklarının sesini duyurabilirler. Bu durum, diaspora topluluklarının toplumsal uyumunu ve katkısını artırır.

gelirler. Aynı zamanda, diaspora bireylerinin eğitimle elde ettikleri beceriler, hem anavatanlarında hem de yeni ülkelerinde değerli olabilir. Özetle eğitim, özellikle diaspora gençlerinin küresel iş piyasasında daha avantajlı konuma gelmelerine de olanak tanır ve ekonomik fırsatlar ve kariyer gelişimine önemli katkılar sağlar.

Diasporada eğitim görenler -özellikle de gençler- sosyal ağlar kurar, sivil toplum kuruluşlarına katılır ve topluluklarının sesini duyurabilirler. Bu durum, diaspora topluluklarının toplumsal uyumunu ve katkısını artırır. Eğitim yoluyla edinilen sosyal sermaye, bireylerin toplumsal değişimde daha etkin rol almalarını sağlar ve topluluklarının daha görünür olmasına katkıda bulunur. Böylece aldıkları eğitim bireylerin toplumsal hayata aktif katılımını teşvik eder.

Diasporada eğitim almanın diğer bir faydası ise, genç bireylerin psikolojik olarak güçlenmesine de yardımcı olmasıdır. Yeni bir kültürde yaşamın getirdiği zorluklar, stres ve uyum sorunları, eğitim ortamında sağlanan destekle hafifletilebilir. Okul ortamları, gençlerin yeni arkadaşlıklar kurabileceği, duygusal destek bulabileceği ve özgüven kazanabileceği yerler olduğu için bireylere psikolojik destek sağlar ve güçlenmelerine yardımcı olur.

DİASPORADA ANA DİLİ GEREKLİ MİDİR?

Bilindiği gibi ana dil, bireylerin kimliklerinin önemli bir parçasıdır. Diaspora topluluklarındaki bireyler için ana dil, kültürel mirasın ve aile bağlarının korunmasında önemli bir rol oynar. Ana dil, bireylerin kendi kültürel geçmişlerine ve topluluklarına bağlılık hissetmelerine yardımcı olur. Ana dilde güçlü bir temele sahip olmak, ikinci ve üçüncü dillerin öğrenilmesini kolaylaştırır. Araştırmalar, ana dilde okuma ve yazma becerilerinin gelişmesinin, diğer dillerdeki akademik başarıyı da olumlu etkilediğini göstermektedir. Bu nedenle, ana dili öğrenme ve koruma, genel dilsel ve akademik gelişim açısından büyük bir avantaj sağlar.

Ana dil, aile üyeleri arasındaki iletişimin temelidir. Çocukların ana dillerini öğrenmeleri, aile büyükleriyle ve topluluklarının diğer üyeleriyle güçlü bağlar kurmalarını sağlar. Bu iletişim, kültürel değerlerin, geleneklerin ve tarihî bilgilerin nesiller arası aktarımını destekleyerek aile ve toplulukla iletişimin devamlığını sağlar. Diğer yandan ana dil, bireylerin kendilerini ifade etmelerinde ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamalarında önemli bir araç olduğu için ana dilde iletişim kurabilmek, diaspora bireylerinin psikolojik refahını artırır ve sosyal destek sistemlerini güçlendirir. Ana dili konuşabilmek, bireylerin anlaşıldıklarını hissetmelerine ve daha güçlü bir topluluk aidiyeti hissetmelerine yardımcı olur.

DİASPORADA İKİ DİLLİLİK/ÇOK DİLLİLİK VE ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK

Küreselleşme hızı her geçen gün artarken birden fazla dil bilme ihtiyacı kendini daha fazla göstermektedir. Uluslararası göç, çok

Çocuğun zihinsel, bedensel gelişimi ile paralel olan dil gelişimi, çocuğun yaşadığı çevre ile de doğrudan ilişkilidir.

kültürlülük, kültürlerarası iletişim ve çok dillilik gibi kavramlar bugün her zamankinden daha günceldir. İnsanların bir bölgeden bir başka bölgeye göç etmesi insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte iki ya da çok dillilik günümüz dünyasında artık inkâr edilemeyecek sosyal bir gerçeklik haline gelmiştir. Bu nedenle, iki ya da çok dillilik dünyada gittikçe yaygınlaşmakta ve önemli bir beceri olarak görülmektedir. Zira göç süreci de dâhil olmak üzere değişik nedenlerle yabancı

ülkelere giden insanlar, ana dilleri dışında başka bir dil veya diller biliyorlarsa sosyal ve ekonomik hayatta daha fazla yer edinebilme şansına sahip olmaktadır.

Avrupa Birliği tarafından eğitimde hedef olarak belirlenen çok dillilik, Avrupa vatandaşlığı kimliği bağlamında eğitilmiş bir toplum oluşturmak için önemli bir araç olarak görülmektedir. Avrupa Konseyi'nin metinlerine göre; çok dillilik, "tüm Avrupa vatandaşları için arzu edilen bir yaşam becerisi" (Council conclusions, 2008, s. 14-15) olarak görülmekte ve konunun önemine somut şekilde işaret edilmektedir. Yine UNESCO, 2006 yılında ikinci dilin ya da dillerin edinimine bir temel oluşturmak için çocukların köken dillerinin desteklenmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Diğer yandan Avrupa Komisyonu'nun bir raporuna (European Commission, 2012) göre de Avrupalıların %98'i yabancı dil öğrenmenin çocuklarının geleceği için yararlı olduğuna inanmaktadır.

Dil gelişiminde bireysel faktörlerin etkileşimi aslında çok daha karmaşıktır. Dil gelişimi ile zihinsel gelişiminin iç içe girdiği ve tüm zihinsel faaliyetlerde (düşünmek, kavramak, hatırlamak, algılamak ve dikkatini yöneltmek vs.) dil ve zihnin paralel geliştiği bilinmektedir. Ayrıca çocuğun zihinsel, bedensel gelişimi ile paralel olan dil gelişimi, çocuğun yaşadığı çevre ile de doğrudan ilişkilidir. Dil becerisinin kazanılmasında çevresel uyarılar, çocuğa sunulan imkânlar, ailenin iletişim şekli ve davranış biçimi çocuğun dil gelişimini doğrudan etkilemektedir. Ebeveynler çocukların birincil çevresini oluşturduğu için çocuk, ilk olarak anne ve babayı taklit ederek yaşadığı çevrenin dilini öğrenir ve kendini ifade etmeye başlar. Fakat iki ya da çok dilin kullanıldığı ailelerde dünyaya gelen ve doğdukları andan itibaren birden çok dile maruz kalan çocukların dil gelişimi nasıldır ve nasıl olmalıdır sorusu, cevabını çoğu kişinin merak ettiği bir sorudur. Anavatanlarından uzakta yaşayan insanlar için kimlik ve kişilik gelişimi açısından ana dili ile irtibatın koparılmaması önemli bir husustur. Zira ana dili kişinin çevresiyle iletişim kurmasını; çevresinde olup bitenleri, gördüklerini, duyduklarını, dinlediklerini anlamlandırmasını; önceden edindikleriyle yeni öğrendiklerini değerlendirebilmesini, yorumlayabilmesini; duygu ve düşünceleriyle kendisini ifade edebilmesini sağlar. Kişinin benliğini ve kimlik duygusunu kazanması da ana dili eğitimine bağlıdır. Genel olarak dil öğretimi aynı zamanda bir kültür öğretimi olduğundan ana dili öğretimi ait olduğu medeniyetin yarattığı kültürün yeni nesillere taşınmasını sağlar.

Özetle, iki dilli bireylerin kognitif becerilerinde, özellikle problem çözme, yaratıcı düşünme ve esnek düşünme gibi alanlarda avantajları olduğu bilinmektedir. İki dillilik, beyindeki farklı dil sistemleri arasında geçiş yapmayı gerektirdiğinden, bilişsel kontrol mekanizmalarını güçlendirir. Araştırmalar, iki dilli bireylerin daha iyi dikkat yönetimi

Başarıyı değerlendirirken ülkenin testten elde ettiği ortalama puandaki değişim yerine o ülkenin farklı performans düzeylerindeki öğrenci oranlarındaki değişimi dikkate almak eğitim sistemini değerlendirirken daha güvenilir olabilir.

ve çoklu görev (multitasking) becerilerine sahip olduklarını göstermektedir. Ayrıca iki dillilik, bireylerin farklı kültürel perspektifleri anlamalarını ve empati geliştirmelerini de sağlar. Bu durum, diaspora topluluklarının hem kendi aralarında hem de yaşadıkları toplumla daha sağlıklı ve uyumlu ilişkiler kurmasına yardımcı olur. İki dilli bireyler, farklı kültürler arasında köprüler kurarak kültürel anlayışı ve hoşgörüyü artırabilirler. İki dilli bireyler, akademik alanda ve iş dünyasında rekabetçi bir avantaja sahiptir. Çeşitli dillerde iletişim kurabilme yeteneği, küresel iş piyasasında ve akademik araştırmalarda önemli bir değer taşır. Ayrıca, iki dillilik, bireylerin farklı kültürlerle iş yapma ve çok uluslu ekiplerle çalışma yeteneklerini artırır. Bu yetenekler, uluslararası ticaret, diplomasi, turizm ve eğitim gibi alanlarda büyük avantajlar sağlar.

Aynı şekilde, iki dillilik, anavatan kültürünün ve dilinin sonraki nesillere aktarılmasını sağlar. Bu durum, diaspora topluluklarının kültürel sürekliliğini ve kimliklerini korumalarına yardımcı olur. Aynı zamanda, iki dilli bireylerin bir köprü görevi görerek kültürler arası diyalogu artırmaları mümkündür. Bu aktarım, top-

lulukların tarihi ve kültürel miraslarını gelecek nesillere taşıyarak zengin bir kültürel mozağin korunmasını sağlar.

DIASPORADA EĞİTİM VE İKİ DİLLİLİK İÇİN STRATEJİLER VAR MIDIR?

Diasporada eğitim ve iki dilliliğin geliştirilmesi için bir takım strateji ve yöntemlerin kullanılması son derece önem arz etmektedir. Bunlardan bazılarını aşağıda kısaca özetlemek faydalı olacaktır.

Çift Dilli Eğitim Programları: Çift dilli eğitim programları, diaspora çocuklarının hem anadillerini hem de yaşadıkları ülkenin dilini öğrenmelerini sağlar. Bu programlar, öğrencilerin dil becerilerini güçlendirirken, kültürel kimliklerini korumalarına

Sonuç olarak hızla devam eden küreselleşmenin de güçlü etkisiyle dünyanın pek çok sathında pek çok millet ve topluluklar, anlam genişlemesine uğrayan modern diaspora durumunu teşkil etmektedir. Diasporada eğitim ve iki dillilik, bireylerin ve toplulukların sosyal, ekonomik ve kültürel hayatında hayati bir rol oynamaktadır. Eğitim, diasporada yaşayan bireylerin hem entegrasyonunu hem de kendi kültürel kimliklerini korumalarını sağlar. İki dillilik ve ana dilin korunması ise bilişsel, akademik ve profesyonel avantajlar sunarak, bireylerin ve toplulukların daha güçlü ve uyumlu bir şekilde varlık göstermelerine katkıda bulunur. Bu nedenle, diasporada eğitim politikaları ve iki dilliliği teşvik eden programlar, toplumsal refah ve uyum açısından büyük önem taşımaktadır. Diaspora topluluklarının sağlıklı bir şekilde gelişmesi ve entegrasyonu için eğitim ve iki dillilik stratejilerinin dikkatle planlanması ve uygulanması gerekmektedir. Bu çabalar, sadece bireysel başarıyı değil, aynı zamanda daha kapsayıcı olduğundan çeşitli toplumların oluşumunu da destekleyecektir. Ana dilin korunması ise bu süreçte kritik bir rol oynayarak bireylerin kimliklerini ve kültürel bağlarını güçlendirecektir.

KAYNAKLAR

Cummins, J. (2000). "Language, Power, and Pedagogy: Bilingual Children in the Crossfire". Multilingual Matters.

Council conclusions. (2008). Council conclusions on multilingualism. Official Journal C,140, 14-15.

Kurnaz, A. (2019). Diaspora Nedir? Perspektif. <https://perspektif.eu/2019/04/12/son-zamanlarin-en-sik-tartisilan-kavramlarindan-biri-diaspora-nedir/> adresinden

edinilmiştir. Son erişim: 7.06.2024

Norton, B. (2000). "Identity and Language Learning: Gender, Ethnicity and Educational Change". Longman.

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/>. Son erişim: 7.06.2024

Yıldız, C. (2012). Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi. (Almanya Örneği). Ankara: Başbakanlık Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.

Yıldız, Cemal; Arslan, Kevser; Thomas, Reyhan (2021). İki Dillilik ve Dil Edinimi. Almanya'da Türkçe-Almanca İki Dilli Büyüyen Çocuklar Üzerine Bir İnceleme). Ankara, Pegem Akademi

da yardımcı olur. Okullarda çift dilli programların yaygınlaştırılması, dil öğrenimini daha sistematik ve etkili hale getirebilir.

Topluluk Destekli Eğitim Girişimleri:

Topluluk temelli eğitim girişimleri, diaspora topluluklarının kendi eğitim ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olabilir. Kültür merkezleri, hafta sonu okulları ve dil kursları, diaspora bireylerinin hem eğitim hem de kültürel bağlarını güçlendirebilir. Bu tür girişimler, toplulukların kendi eğitim programlarını oluşturarak daha bağımsız ve etkili bir şekilde eğitim ihtiyaçlarını karşılamalarını sağlar.

Teknoloji Kullanımı: Dijital eğitim kaynakları ve online platformlar, diaspora bireylerinin dil ve kültür eğitimine erişimi-

ni kolaylaştırır. Teknoloji, dil öğrenme uygulamaları, sanal sınıflar ve çevrimiçi kurslar gibi araçlarla eğitim sürecini destekler. Bu kaynaklar, özellikle farklı coğrafi bölgelerde yaşayan diaspora üyelerinin birbirleriyle etkileşimde bulunmalarını ve eğitim materyallerine kolayca ulaşmalarını sağlar.

Politik ve Kurumsal Destek:

Hükümetler ve uluslararası kuruluşlar, diaspora topluluklarının eğitim ve dil öğrenme ihtiyaçlarını destekleyen politikalar geliştirebilir. Bu destek, eğitim programlarının finansmanı, öğretmen eğitimi ve kültürel etkinliklerin teşvik edilmesi gibi alanlarda olabilir. Politik ve kurumsal destek, diasporanın eğitim ve iki dillilik konusunda daha sürdürülebilir ve kapsamlı çözümler geliştirmesine yardımcı olur.

DOSYA

Diasporada Eğitim

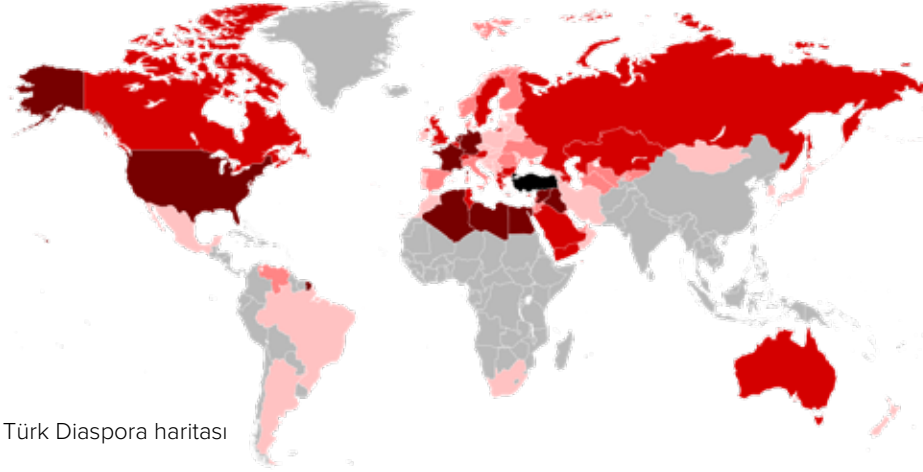

Prof. Dr. Bünyamin Bezci

YÜKSEKÖĞRETİM Diasporası

Küreselleşmenin kolaylaştırdığı ve Türkiye'deki milli gelirin artışının yarattığı yeni imkânlarla birçok öğrencimiz yurt dışında eğitim almaktadır. Türklerin işçi diasporalarından sonra eğitim diasporaları da oluşmuştur.

1 9. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'ya eğitim için öğrenci göndermeye başlasak da asıl öğrenci diasporası Cumhuriyetle birlikte başlamıştır. 1912'de sonradan Cumhuriyetin Milli Eğitim Bakanı da olan Mahmut Esat Bozkurt İsviçre'ye gelen öğrencileri örgütleme adına Turqia 1912 adlı bir derneği Lozan'da kurmuştur. 1929 yılında 1416 sayılı Ecnabi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkındaki Kanun yürürlüğe girmiştir. Halen ilgili kanunla yurt dışında yüksek lisansını yapan üç bin kadar öğrencimiz bulunmaktadır. MEB bursiyer öğrencileri ihtiyaç duyan kurumlarla ilişkilendirerek süreci yönetmektedir.

Türk Diaspora haritası

Türkiye’de üniversite sınavına giren öğrenci sayısı üç milyonu aşmıştır. Bu öğrencilerden neredeyse bir milyondan biraz fazlası örgün bir öğretim kurumuna yerleşmektedir. Sınav sonrasında yükseköğretim konusunda istediği yeri kazanamayan adayların bir kısmı da yurt dışında eğitimine devam etmeyi tercih etmektedir. Yetmişlerde darbelerin baskıcı politik ortamından kaçarak Avrupa’daki akrabalarının yanına gidip okuyanları seksenlerden sonra Türki Cumhuriyetlerdeki üniversitelere devam edenler takip etmiştir. Özellikle seksenlerden sonra Mısır başta olmak üzere Ürdün, Suudi Arabistan ve İran din ve dil eğitimi için Türkiye’den ciddi derecede öğrenci çekmiştir.

Doksanlarda Türkiye’de nitelikli yerlerde lisans okuyan öğrenciler yüksek lisans için Avrupa ve Amerika’yı tercih etmeye başlamıştır. YÖK’ün yeni kurulan üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacını karşılamak adına gönderdiği burslu öğrenciler de önemli bir diasporik grubu oluşturmuştur. Hatta onlardan bir kısmı ülkeye döndüklerinde de birlikte olacakları bir asabiyet geliştirmişlerdir. Yaklaşık yüzyıldan uzun süren bu sürecin kendine özgü sorunları olmuştur. Örneğin bazı öğrenciler onca bursa rağmen başarısız olarak dönmüşler ama ideolojik olarak uygun yerde durdukların-

dan itibar görmeye devam etmişler, bazıları çok başarılı doktoralar yapmalarına rağmen ideolojik anlamda makbul görülmedikleri için üniversitelere yaklaştırılmamışlar, bazıları ise Türkiye’de alanlarında akademinin temel taşlarını döşemişlerdir.

Birçoğunun uzun süren hatası oryantalist çalışmaların değerine su taşıyan “Türkiye üzerine” tezler üzerine çalışmak olmuştur. MEB kendi bursiyerlerine çalışılacak konular konusunda sınırlamalar koyana kadar da trend devam etmiştir. Muhte-

DİASPORA, YAŞANAN İMKÂNSIZLIKLAR NEDENİYLE DÜNYAYA SAÇILMA ANLAMINI TAŞIMAKTADIR. FAKAT SON ZAMANLARDAKİ EĞİTİM DİASPORASI İMKÂNSIZLIKLARDAN ZİYADE DAHA İYİ OLANAKLAR İÇİN GÖÇ EDENLERDEN OLUŞMAKTADIR.

melen kendi imkanlarıyla eğitim alanlarda ya da yurt dışından temin edilen burslarla okuyanlarda bu tutum hala devam etmektedir. Yeni yüzyılda yurt dışı öğrenim talepleri değişmiştir. Öncelikle TUBİTAK’ın kaynaklarındaki artışla birlikte araştırmaların bir kısmını yurt dışında gerçekleştirmek yaygın olarak mümkün hale gelmiştir. Bir zamanlar “bilgi ve görgüsünü geliştirme” yurt dışına çıkış için yeterli iken akademi bursiyerlerinden daha nitelikli çıktılar istemeye başlamıştır. Bürokrasi için bilgi ve görgüsünü geliştirmenin yanında yüksek lisans eğitimleri özellikle teşvik edilmiştir.

Kamu kaynaklarının dışında gerek yurt dışı vakıfların ve üniversitelerin burs imkânlarını kullanarak gidenler gerekse kendi mali imkânlarıyla yurt dışına eğitime gidenlerin sayısında önemli bir artış kaydedilmiştir. Bu arada giderek artan trend artık sadece lisansüstü için değil lisans eğitimi için de Avrupa ve Amerika’da eğitim alma talebinin artması olmuştur. Özellikle varlıklı ailelerin çocukları Türkiye’deki YKS sınavına hiç girmeden yurt dışında eğitim görmeyi tercih etmektedir. Bu yeni trendin bir başka yüzü de ülkemizin en başarılı liselerinden mezun olan öğrencilerin önemli kısmının lisans eğitimi için yurt dışını tercih etmesi olmuştur. Bu arada Türkiye’deki yabancı öğrenci sayısı da üç yüz binleri aşmıştır. Fakat LGS sınavında ilk bine girenlerin neredeyse yarısı son yıllarda yurt dışında lisans öğrenimi görmeyi tercih etmektedir. Diğer taraftan her yıl Türkiye’de çalışmak üzere YÖK’e denklik için başvuran yurt dışı eğitimlilerin sayısı ise on bini aşmıştır.

Küreselleşmenin kolaylaştırdığı ve Türkiye’deki milli gelirin artışının yarattığı yeni imkânlarla birçok öğrencimiz yurt dışında eğitim almaktadır. Türklerin işçi diasporalarından sonra eğitim diasporaları da oluşmuştur. Diaspora yaşanan imkânsızlıklar nedeniyle dünyaya saçılma anlamını taşımaktadır. Fakat son zamanlardaki eğitim diasporası imkânsızlıklardan ziyade daha iyi olanaklar için göç edenlerden oluşmaktadır. Eğitimleri sonrasında expat olarak ulusötesi kimliklere sahip olan yeni Türk eğitim diasporasının zihin dünyası ve davranış biçimleri de değişmektedir. Bir za-

manların geri kalmış ülkesini kalkındırma adına Anadolu bozkırına dönme ateşiyle yanan öğrencilerin sayısı oldukça azalmıştır. Bu noktada yeni zihin haritalarına ve gelişmelere uygun yaklaşımların ve politikaların hayata geçirilmesi faydalı olacaktır.

Öncelikle yurt dışındaki öğrencileri Türkiye'ye müzahir tutmak için onların yurt dışındaki hayatlarını diasporadaki Türklerin kolaylaştırması gerekmektedir. Bu bağlamda New York'taki Türkeri formatının yaygınlaştırılması fayda sağlayabilir. Özellikle yurt dışında lisans eğitime devam eden öğrencilerin barınma ihtiyaçları için geliştirilecek her inisiyatif çok değerlidir. Ayrıca mezunlara yönelik Zürih, Münih, Paris, Amsterdam ve Londra gibi nitelikli üniversitelerin olduğu yerlerde Türkiye'deki nitelikli teknoloji şirketlerinin katılım sağladığı kariyer günleri düzenlenmelidir. Bu tür faaliyetler lisans eğitimi için yurtdışına giden öğrencilerin ülkelerine dönmelerinde teşvik edici olacaktır.

Avrupa'nın ve Amerika'nın iyi üniversitelerinde okuyan öğrencilerden özellikle yurt dışı referanslı burslarla eğitimlerini tamamlayanların tekrar dönüşleri ise zor gözükmemektedir. Fakat bu noktada ilgili öğrencileri kayıp değil bir kazanç olarak görmek gerekmektedir. Nihayetinde Türkiye'de yaşayan öğrenciler nerede yaşarsa yaşasınlar ve hangi dili konuşursa konuşsunlar gönüllerini Türkiye'de bırakmaktadır. İçlerinde komplekslerini yenmiş olanlar işlerinde Türklüğün niteliklerini de artı değer olarak kullanmaktadır. Artık tam olarak hiçbir yere bağlılık hissetmeyen expatların toplumsal hafızalarının yarattığı imkânları kullanmak her zaman mümkündür.

Özellikle Türkiye'deki eğitimleri sonrasında yurtdışına çıkan doktor ve mühendislerin sorunları ise kendilerine özgüdür. Ekonomik refah ve yaşam tarzına uygun bir hayat kurma arayışıyla iki farklı kesim eğitim sonrasında diasporaya çıkmaktadır. Bu gruplardan ilki özellikle Avrupa gibi dış-

layıcı geleneği güçlü yerlerde yaşıyorlarsa zamanla dönme arzusu duymaktadırlar. Beş altı yıl sonra yeteri kadar kazandığını düşünenler Avrupa'nın konforunu bırakarak Türkiye'de rahat bir hayat kurmaktadır. Fakat konfor için değil de yaşam tarzı seçimi açısından gelenlerin Türkiye'ye dönme ihtimalleri azdır. Zira onların çoğu Türkiye'de de konfor içinde yaşamalarına rağmen gelmişlerdir. İkinci nesile ulaşmayan bir şekilde yaşadıkları topluma entegre olsalar da tek kelime İtalyanca konuşamayan Amerikalılar gibi olacaklarını tahmin etmek de zor değildir.

Her iki grup da geldikleri ülkelerde daha önceden gelenlerle çok irtibat kurmasa da kendileri gibi eğitimlilerle özellikle sosyal ağları kullanarak bir arada olmaktadır. Bazen yeni kurulan bir evin eşyası için yardımlaşmakta bazen birlikte bir akşam geçirmek için buluşmaktadırlar. Bu anlamda diasporik yeni bir grup oluşturan eğitimliler de birbirlerinden vazgeçmemektedirler.

EĞİTİMLERİ SONRASINDA EXPAT OLARAK ULUSÖTESİ KİMLİKLERE SAHİP OLAN YENİ TÜRK EĞİTİM DİASPORASININ ZİHİN DÜNYASI VE DAVRANIŞ BİÇİMLERİ DE DEĞİŞMEKTEDİR. BİR ZAMANLARIN GERİ KALMIŞ ÜLKESİNİ KALKINDIRMA ADINA ANADOLU BOZKIRINA DÖNME ATEŞİYLE YANAN ÖĞRENCİLERİN SAYISI OLDUKÇA AZALMIŞTIR.

Viyana Tren Garında Misafir İşçi olarak adlandırılan Türk işçiler (1973).

DOSYA

Diasporada Eğitim

Eğitilmiş diasporada kültürlerarası evlilikler de artmaktadır. Artık yetmişlerdeki gibi sadece yabancı gelinler değil, yabancı damatlar da vardır. Çocukların önemli bir kısmı da hem iki adlı hem de iki dillidir. Avrupa'daki Türkçe ve Türk Kültürü derslerinin müdavimleri arasında karma evliliklerin çocukları da giderek artmaktadır. Diğer taraftan karma evliliklerin taraflarının talepleri de göz önüne alınırsa "yabancılara Türkçe öğretimi metotlarının" daha yaygınlaşması elzem olacaktır.

Yurt dışındaki öğrencilerin dernekleşmelerinin teşvik edilmesi ve çoğu zaman ideolojik olan ayrışmaların çatı örgütleriyle birleştirilmesi öğrencilerin hafızalarını diri tutma açısından önemlidir. Türk diasporası acıyla kovulmuş olmadığından onları bir arada tutan toplumsal yasaları değil toplumsal hafızalarıdır. Türk diasporasında iki husus önemli çıpa oluşturmaktadır; birincisi başta ev olmak üzere Türkiye'deki varlıkları ikincisi ise emeklilikleridir. Yeni eğitimliler için muhtemelen durum değişecektir. Onla-

Türkler Berlinde Almanya'nın Ermeni yanlısı tutumunu protesto yürüyüşü yapıyor. 2015

rı Türkiye'ye yeniden bağlayan bağları işleri ve tatilleri olacaktır. Türkiye ile iş yapan bir firmada çalıştıkça ve tatillerini Türkiye'de geçirip bir yazlık sahibi oldukça muhtemelen çıpalarını kaybetmeyeceklerdir.

Türk diasporasının yas üzerinden şekillenmemesi aslında sağlıklı bir bağın kurulmasını da mümkün kılmaktadır. Türk diasporası ülkesi üzerinden intikam arayışı olan diasporalar gibi saldırgan bir diaspora değildir. Ekonomik ve toplumsal bağları güçlü olanlar için politik bağ da güçlü ol-

maktadır. Bu nedenle yurt dışı seçimlere katılım oranı halen bazı ülkelerdeki normal seçimlere katılımı da aşarak yüzde kırkların üzerindedir. Oy kullanmak, ülkesini politik olarak da gözden çıkarmamış olmanın göstergesidir. Bu nedenle eğitimli diasporanın da ülkesiyle bağlarını sağlam tutacaksa oy kullanma imkânlarını kolaylaştırmalıyız.

Diğer taraftan eğitimli diaspora dijital mecraları daha yoğun kullanmaktadır. Bu nedenle Türkiye ile bağlarını da dijital olarak yürütmeleri mümkündür. E-devlet ve bankalar başta olmak üzere farklı dijital

New York Türkevî binası

**TÜRKİYE'NİN EĞİTİMLİ
DİASPORASINA
DÖNÜK POLİTİKALARI
SORUNLU ALANLARA
RAĞMEN DIŞLAYICI
DEĞİL KAPSAYICI
OLMAK ZORUNDADIR.
DİJİTAL İMKÂNLAR
VE SOSYAL AĞLAR
ÜZERİNDEN NİTELİKLİ
DİASPORAYA ULAŞMAK
MÜMKÜNDÜR.**

Newyork Sokaklarında Türk Günü Yürüyüşüne katılan Türkler.

Karabağ'da Ermeni işgalini meşrulaştıran Batılı ülkeleri protesto eden Türkler.

mecralar, sosyal medya eğitilmiş diasporanın bağlarını güçlendirmektedir. Kendi aralarında bile sosyal ağlarla haberleşen eğitilmiş diaspora için dijital dünya var olma mekânıdır.

Eğitilmiş Türk diasporasının en önemli sorunlarından bir diğeri de önyargı ve ayrımcılıkların eğitimle kesilmemesidir. Özellikle kadınlar eğitilmiş olsalar da önyargılı tutumlarla karşılaşmaktadırlar. Ayrıca eğitilmiş göçmenlere dönük hiç Türk'e benzemedikleri ve dillerinin yetkinliğine dair övgü ifadeleri de gizli bir dışlayıcılık barındırmaktadır. Nitelikli göçmenlerin hemen fark edebilecekleri bir başka dışlama türü de proje gruplarındaki yöneticilik makamlarından dışlanmaları olmaktadır. Ayrıca yaygın bir dil olarak İngilizce'nin Almanya gibi ülkelerde zamanla yeterli görülmediği ve anlaşmada bir sorun olmadığı halde yerel dilin öğrenilmesinin istenmesi de eğitilmiş diasporayı hayal kırıklığına uğratmaktadır.

Gündelik hayatta yaşanan sıkıntılara rağmen dönmek isteyenlerin oranı da oldukça düşüktür. Özellikle çocukların eğitim hayatlarının yurt dışında geçmesi diasporayı yaşadıkları ülkeye bağlayan önemli etkenlerden biridir. Artan ekonomik sıkıntılara katlanılmasını mümkün kılan en önemli olgulardan biri çocukların nitelikli eğitime ulaşma imkanlarıdır.

Türk diasporasının bir başka özelliği de artık sadece Türklerden oluşmamasıdır. Bir

taftan artan çok kültürlü evlilikler diğer taraftan Türkiye üzerinden geçen göç yolları ve ayrıca özellikle Balkanlar gibi akraba coğrafyalardan gelenlerle kurulan ortak yaşam alanları Türk diasporasını Türklerden daha kalabalık kılmaktadır.

Dünyanın her tarafında projeler gerçekleştiren müteahhitler beyaz yakalılar ve mühendislerden oluşan nitelikli bir diasporanın oluşmasını sağlamıştır. İşçi ağırlıklı diasporalardan farklı olarak üniversite mezunlarından oluşan diasporik topluluklar daha etkili olma potansiyeline sahiptir.

Fakat diasporadaki eğitimli bir araya getirmek işçileri örgütlemekten daha zordur. Kendi başlarına varlıklarını korumakta zorlanan ve geleneksel değerlerine daha bağlı olan endişeli insanların bir araya gelmesi daha kolaydı. Fakat kozmopolit zihin dünyalarıyla içinde yaşadıkları topluma uyum sağlama konusunda sorun yaşamayan eğitilmiş diaspora için örgütlenmek bir ihtiyaç değildir. Yine daha gevşek ama sürekli bir bağı mümkün kılan dijital ve sosyal ağlar eğitilmiş göçmenlerde birliktelik hissi ni beslemektedir.

Eğitilmiş diasporanın Türkiye'ye dönük olumsuz politikaların da odağı olduğunu unutmamak gerekmektedir. Türkiye'ye dönük olumsuz tutumlar farklı sebeplerden beslenmektedir. İlki yetmişlerde Türkiye'de politik tutunamayanların çocuklarından oluşan ikinci ve üçüncü nesilde ciddi bir

Türkiye karşıtlığı bulunmaktadır. Almanya'da ve Hollanda'da parti başkanlıklarına kadar yükselen bu kesimler göçmen karşıtlığında Avrupalıları aratmamaktadır. Bir anlamda yerlilerdeki dışlayıcılık nöbetini eğitilmiş göçmenler devralmış gibidir. Bir başka anti Türkiyeciler grup da ayrılıkçı terör örgütü üyelerinin eğitilmiş çocuklarından oluşmaktadır. Özellikle eğitilmiş kesimden gelen ve sayıları iltica başvurularıyla giderek artan bu kesim kendi içinde de oldukça organize. Her iki kesimin de Türkiye ile kapanmayan hesapları vardır ve iflah olmaz bir şekilde Türkiye karşıtıdır. Buna yurtdışına kaçan FETÖ mensupları ve yaşam tarzı dolayısıyla yurtdışında yaşamayı tercih edenler de eklenince Türkiye karşıtı gruplar etkili bir güce ulaşmaktadırlar.

Türkiye'nin eğitilmiş diasporasına dönük politikaları sorunlu alanlara rağmen dışlayıcı değil kapsayıcı olmak zorundadır. Dijital imkânlar ve sosyal ağlar üzerinden nitelikli diasporaya ulaşmak mümkündür. Özellikle artan teknolojik gelişmeyle birlikte mümkün olan nitelikli çalışma alanları, tatil/yazlıklar ve oy hakkı eğitilmiş diasporayı ülkeye bağlayan en önemli çipalardır. Onların endişe alanlarından biri din olmasa da dildir. Bu nedenle Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi imkânlar geliştirilmeli ve yaygınlaşmalıdır. Dönenleri teşvik etmekten bıkmayan ama gidenleri de kayıp değil kazanç hanesine yazacak bir diaspora politikası geliştirilmelidir.

Dr. Cihan Kocabaş

İnsan Hareketliliklerinin Eğitim Sistemleri ve Bireylerin Eğitim Süreçlerine Etkisi Üzerine

BİR DEĞERLENDİRME

*Göçün çok boyutlu etkilerinin en bariz şekilde
gözlemlendiği alanlardan biri de şüphesiz
eğitim sistemleridir.*

2 1. yüzyılda dinamik ve kendini yenileyen bir görünüme sahip göç olgusunun, giderek karmaşıklaştığı ve trajik boyutlara geldiği görülmektedir. Günümüzde göç ve iltica hareketlerinin toplumsal, ekonomik ve politik etkilerinin hemen hemen tüm devletlerin temel gündemlerinden biri haline geldiği ifade edilebilir. Özellikle küreselleşme süreci, muhtelif ihtiyaç ve motivasyonlar ile şekillenen göçlerin yoğunluğunu giderek artıran önemli bir etken olarak değerlendirilmektedir.

Diasporada Eğitim

İnsanların bireysel veya toplu olarak hareket etmelerinin arkasında yatan sebeplerin çok boyutluluğu, göçlerin doğurduğu bireysel ve toplumsal etkileri de çok boyutlu bir hale getirmekte ve bu sebeple göç olgusu birçok disiplinin çalışma alanına girmektedir. Bireysel, aile içinde, ülke içinde ve ülkeler arası düzlemde etkilerinden bahsedilebilecek göçlerin, özellikle 21. yüzyılda sosyolojik, psikolojik, kültürel, iktisadi, demografik ve siyasal konulara dahil edilerek ele alındığı sıkça görülmektedir. Göçlerin bu çok boyutlu etkileri, toplumsal yapıların hemen hemen her katmanında kendini göstermektedir. Söz konusu etkilerin en bariz şekilde gözlemlendiği alanlardan biri de şüphesiz eğitim sistemleridir. Zira eğitim sistemleri göç hareketlilikleri dolayısıyla birçok zorluk ve fırsatla karşılaşmakta, eğitim paydaşları ise karşılıklı uyum sürecinde önemli sınavlar vermektedirler. Hem okul çağındakilerin hem de daha büyük yaş grubundakilerin yeni ortamlarına bir an önce uyum sağlamalarında eğitim önemli rol oynadığı için ülkelerin eğitim sistemleri bu

durumdan önemli ölçüde etkilenmektedir. Özellikle büyük ve beklenmedik göç akışları, eğitim sistemlerini olumsuz etkilerken, göçmen ve mülteci çocukları dezavantajlı kılabilmekte ve ev sahibi topluluklarda gerginlik yaratabilmektedir. Bununla mücadele etmek için ileri planlama ve beklenmedik durum fonlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla göçün eğitim üzerindeki etkisi politika yapıcıların gündemlerini meşgul eden temel bir mesele haline gelmektedir.

**GÖÇÜN EĞİTİM
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ,
POLİTİKA YAPICILARIN
GÜNDEMLERİNİ MEŞGUL
EDEN TEMEL BİR MESELE
HALİNE GELMEKTEDİR.**

YER DEĞİŞTİRMELERİN EĞİTİME YANSIMALARI

OECD ülkelerinde, birinci ve ikinci kuşak göçmen öğrencilerin payı 2006-2015 yılları arasında %9,4'ten %12,5'e yükselmiştir. Küresel göç oranları ise yükseköğretimde %5,4; ortaöğretimde %1,8 ve ilköğretimde %1,1 olarak hesaplanmıştır. Bu oranlar, yer değiştirme hareketlerinin yoğunluğunu ve dünyanın dört bir yanındaki eğitim sistemlerini bu hareketlilik içerisinde tüm öğrencileri içerecek uyum politikaları geliştirmek üzere harekete geçmeye yönelttiğini ortaya koymaktadır.

Göç alan ülkelerde göçmen girişiyle beraber öğrenci sayısındaki artış, kısa vadede finansal ve fiziki okul kaynaklarının etkin kullanımını olumsuz etkilemektedir. Bazı durumlarda bu etki yerli halk için eğitimin marjinal maliyetini artırmakta, eğitim çıktılarının da beklentilerin altında gerçekleşmesine sebep olmaktadır. Göçmen ailelerin görece düşük eğitim düzeyi, yoksulluk, sosyal güvenlikten yoksunluk, kültürel farklılık gibi değişkenler de göçmen çocukların uyu-

munu zorlaştırmaktadır. Diğer taraftan göçmenler görece yoksul bölgelerde yaşama eğiliminde olduğundan düşük kaliteli okullarda okumakta ve bu yüzden beceri kazanımları düşük düzeyde kalmaktadır. Bu kapsamda hem ülke içinde hem de uluslararası göç bağlamında insan hareketliliklerinin bölgesel anlamda ele alındığı eğitim planlamaları doğrultusunda politikalara ihtiyaç gün geçtikçe artmaktadır. Öğrenme ortamında çeşitliliğin artması özellikle göçmen öğrenciler için bazı zorluklar ortaya çıkarmakta, birçok eğitim sisteminde göçmen geçmişi olan öğrenciler için, akademik performans düşüklüğü, yabancılaşma duyguları, okulla ilgili yüksek kaygı ve yaşam memnuniyet düşüklüğü, hedef dili öğrenmeye direnç gösterme, akran zorbalığına maruz kalma gibi riskler oluşturmaktadır. Birçok ülkede göçmen öğrenciler, kaliteli eğitime daha kısıtlı erişime sahip olan, okulu erken bırakan ve yerel akranlarından daha düşük akademik başarılarla sahip olan bir profil sergilemektedirler.

EĞİTİMDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Göçmen eğitimiyle ilgili literatür incelendiğinde uygulayıcıların bu alandan en çok mücadele içinde olduğu hususlar arasında göçmenlerin eğitime erişimi ve farklı anadile sahip öğrenciler ile yaşanan problemler sayılabilir. Bunlarla bağlantılı ve bunlara ek olarak eğitim programlarının kalitesi, eğitim geçmişlerine göre öğrencilerin düzeylerinin belirlenmesi, göçmen eğitimi için öğretmen yeterlikleri ve diploma/sertifika denklikleri göçmen öğrencilerin eğitim sistemleri içerisinde sıkça gündeme gelen problemleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Göçmenlerin uyum süreci göçmen ile yerel topluluk arasında karşılıklı gelişen bir süreç olarak ele alınmaktadır. Göçmen çocuktan beklenen uyumun sağlanmasının yanı sıra okulların, öğretmenlerin ve mevcut yerel öğrencilerin de çocuğa uyum sağlamaları gerekmektedir. Herhangi bir göçmen eğitimi uygulamasının başarısını ölçmek için sadece

**EĞİTİM SİSTEMLERİNİN
GÖÇE DUYARLILIĞI VE
ÖĞRETMEN YETİŞTİRME
PROGRAMLARININ
GÖÇ GEÇMİŞİNE
SAHİP ÖĞRENCİLERİN
İHTİYAÇLARINA
CEVAP VEREBİLECEK
ÖĞRETMEN YETİŞTİRME
NOKTASINDAKİ YETERLİĞİ
CİDDİ ŞEKİLDE MASAYA
YATIRILMIŞ DEĞİLDİR.**

göçmen çocuğun davranış, öğrenme, akran ilişkilerine değil aynı zamanda okul ve çevre ikliminin, öğrenme ve karşılıklı ilişkiler bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu yüzden göçmen veya mülteci çocukların yeni ve yabancı bir okul sistemine adaptasyonu çok yönlü müdahale gerektiren karmaşık bir süreç olarak eğitim sistemini genel sosyal ve beşerî politikalarla eşgüdümlü hareket etmesini gerektiren bir mücadeleye sokmaktadır.

ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİM ORTAMLARINDA ÖĞRETMENLERİN ROLÜ

Bir okulun nasıl düzenlendiği, ebeveynler ve toplumla ilişkisi ve öğretmenlerin öğrencilerle nasıl etkileşimde buldukları ve öğretme-öğrenme süreçleri, genel olarak öğrencilerin başarısını önemli ölçüde etkileyecek faktörlerdir. Bu yönüyle eğitimciler, yeni gelen göçmenlerin ve göçmen kökenli çocukların sınıfa ve diğer öğrenme ortamlarına entegrasyonunda kilit aktörler olarak görülmektedir. Birçok alanda sorunlar yaşayan bu öğrencilere yönelik pedagojik yaklaşımlar geliştirebilmek için öğretmenlerin rolleri

oldukça önemli hale gelmektedir. Göçmen öğrencileri desteklemek için, öğretmenlerin ve eğitimcilerin öğrencilerinin kişisel geçmişlerini bilmeleri, geçmiş deneyimlerini değerlendirmeleri ve farkında olmaları gerekmektedir. Göçün akademik performansı, sosyal entegrasyonu, duygusal ve psikolojik durumu nasıl etkileyebileceğine dair öğretmenlerin bilgi sahibi olmaları önemlidir. Fakat eğitim sistemlerinin göçe duyarlılığı ve öğretmen yetiştirme programlarının göç geçmişine sahip öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek öğretmen yetiştirme noktasındaki yeterliği ciddi şekilde masaya yatırılmış değildir.

İNSAN HAREKETLİLİĞİN EĞİTİME YANSIYAN POZİTİF ETKİLERİ

Unutulmamalıdır ki göçün eğitim sistemleri üzerindeki tüm olumsuz etkilerine

HERHANGİ BİR GÖÇMEN EĞİTİMİ UYGULAMASININ BAŞARISINI ÖLÇMEK İÇİN SADECE GÖÇMEN ÇOCUĞUN DAVRANIŞ, ÖĞRENME, AKRAN İLİŞKİLERİNE DEĞİL AYNI ZAMANDA OKUL VE ÇEVRE İKLİMİNİN, ÖĞRENME VE KARŞILIKLI İLİŞKİLER BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ GEREKMEKTEDİR.

Sonuç olarak, göçmen öğrencilerin entegrasyonu, eğitim sistemleri için zorlukların yanı sıra büyük fırsatlar da sunmaktadır. İyi kurgulanmış ve duyarlı bir eğitim sistemi, göçmen öğrencilerin başarısını artırabilme ve toplumsal uyumu güçlendirme potansiyeli gösterebilir. Böylece hem göçmenler hem de ev sahibi toplumlar için “kazan-kazan” durumu ortaya çıkmaktadır. Göç hareketliliği, doğru politikalar ve stratejilerle yönetildiğinde, toplumsal ve ekonomik kalkınmayı destekleyen önemli bir araç haline gelebilir. Eğitim sistemlerinin ve politika yapıcılarının bu potansiyeli fark ederek aksiyon alması, geleceğin daha kapsayıcı ve uyumlu toplumlarının inşasında kritik bir rol oynamaktadır.

KAYNAKÇA

Anderson, A., Hamilton, R., Moore, D., Lowen, S., & Frater-Mathieson, K. (2003). Education of refugee children: Theoretical perspectives and best practice. Educational interventions for refugee children içinde (Ed. Richard Hamilton ve Dennis Moore). Routledge.

Berker, A. (2009). The impact of internal migration on educational outcomes: Evidence from Turkey. Economics of Education Review, 28(6), 739-749.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi (2024). Mülteci Nüfusu Veri Tabanı. <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/> 23.06.2024 tarihinde erişilmiştir.

Çakırcı Özservet, Y. (2015). Göçmen çocukların şehre uyumu ve eğitim politikası. Uluslararası göç ve mülteci uyumu sorununda kamu yönetiminin rolü içinde (Ed. Yakup Bulut). Umuttepe Yayınları

Heckmann, F. (2008). Education and the integration of migrants: Challenges for European education systems arising from immigration and strategies for the successful integration of migrant children in European schools and societies. NESSE Analytical Report No:1, Bamberg.

Uluslararası Göç Örgütü (2024). Veri Portalı. <https://www.migrationdataportal.org/> adresine 23.06.2024 tarihinde erişilmiştir.

rağmen, göç hareketlilikleri önemli fırsatlar da barındırmaktadır. Özellikle ortaya çıkan kültürel çeşitlilik, okullarda farklı perspektiflerin ve deneyimlerin paylaşılmasını sağlayarak, öğrencilerin küresel vatandaşlar olarak yetişmelerine önemli katkıda bulunabilir. Göç geçmişine sahip öğrenciler, farklı kültürel zenginlikleri ve bakış açılarını sınıflara taşıyarak, tüm öğrencilerin daha kapsamlı ve çeşitli bir öğrenim deneyimi yaşamalarına olanak tanımaktadırlar. Bu çeşitlilik, öğrencilerin empati, hoşgörü ve kültürel farkındalık gibi önemli değerleri benimsemelerine yardımcı olmaktadır. Ayrıca, göçmen çocukların başarılı olması, ev sahibi toplumların ekonomik ve sosyal kalkınmasına da olumlu katkı yaparak refah seviyesinin yükselmesini sağlayabilir. Eğitim sistemle-

ri, göç geçmişine sahip çocuk ve gençlerin potansiyellerini en üst düzeye çıkaracak şekilde yapılandırıldığında, toplumlar bu yeni neslin dinamizminden ve yenilikçi düşünce tarzından fayda elde edebilir.

Bazı ülkelerin, göç geçmişine sahip öğrencilerin uyumu konusunda başarılı örnekler sergiledikleri görülmektedir. Örneğin Avustralya, Kanada, İrlanda ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde göçmen öğrenciler, yerli akranlarıyla eşit seviyede performans gösterebilmekte ve hatta kimi zaman onları geride bırakabilmektedir. Bu başarı, bu ülkelerin planlı ve stratejik yaklaşımlarının bir sonucudur. Göçmen öğrencilerin eğitime entegrasyonunda sağlanan bu başarı, eğitim sistemlerine yönelik olumlu etkilerin ve fırsatların bir göstergesi niteliğindedir.

DOSYA

Diasporada Eğitim

**ULUSLARARASI
ÖĞRENCİLERİN BİR
ÜLKEYE SAĞLADIKLARI
EN BÜYÜK AVANTAJ
VEYA KATKI, EKONOMİK
VE STRATEJİK OLANDAN
ÇOK DAHA ÖNEMLİDİR.
ONLARLA GELEN İNSANİ
VE KÜLTÜREL ZENGİNLİK,
EKONOMİK, STRATEJİK
VEYA BAŞKA TÜRDEN
OLUMLU ETKİLERİNİN
ÇOK ÖTESİNE GEÇİYOR**

Prof. Dr. Bekir Berat Özipek

“Evrensel Kent”te Öğrenci Olmak

Öğrencilerin dünyayı yeniden keşfettikleri bir zamandayız. Yeniden, çünkü uzun zamandır ulusal sınırların insanları birbirinden kopardığı bir dünya vardı. Şimdi yine bilgi için susayan öğrencilerin uzun yolculuklar yaptıkları zamanlardayız.

DOSYA

Diasporada Eğitim

Son yıllarda “üniversitelerin uluslararasılaşması”ndan çok daha fazla söz ediliyor. Dünyanın en büyük ve köklü üniversitelerine sahip olan ülkeler, başka ülkelerden daha fazla öğrenciyi kendi ülkelerine üniversitelerine çekmeye çalışıyor.

Pek çok ülkenin bu süreçteki beklentisi saf akademik ve bilimsel amaçlardan ibaret görünmüyor elbette. Bazıları onları sağladıkları maddi katkı üzerinden istiyor. Bu açıdan bakıldığında gerçekten de uluslararası öğrencilerin “kârlı bir yatırım” olarak görülmesi mümkün. Bu bakımdan uluslararası öğrencilerle gelen ekonomik katkı ve devletlerin diğer devletlerle ilgili stratejik hedefleri çoğu kez öncelikli görünüyor.

Ancak onların asıl katkısının, ekonomik veya stratejik getirilerinde olmadığını farkında olanlar az. Çünkü uluslararası öğrencilerin bir ülkeye sağladıkları en büyük avantaj veya katkının, ekonomik ve stratejik olandan çok daha önemli olduğu ilk bakışta aynı ölçüde net görünmeyebiliyor. Oysa onlarla beraber gelen insani ve kültürel zenginlik, ekonomik, stratejik veya başka türden olumlu etkilerinin çok ötesine geçiyor.

**İSTER İDEALİST AMAÇLARLA
OLSUN İSTER SALT BİR KARIYER
BEKLENTİSİYLE, DIŞARI
ÇIKMAK HEM ÖĞRENCİYE
HEM DE GİTTİĞİ ÜLKEYE “İYİ
GELİYOR.” EĞİTİM VE ÖĞRETİM
ULUSAL SINIRLARI AŞIYOR
VE ULUSLARARASILAŞIYOR.
ANLAYIŞLAR VE YAKLAŞIMLAR
DEĞİŞİYOR.**

Diasporada Eğitim

Yüzeysel bir bakışla hemen fark edilmeyen bir etki bu. Ekonomik katkı konusunda olduğu gibi dolar üzerinden hesaplanıp gelir hanesine yazılamıyor. Ama “insan ve toplum bilimleri”nden anlayanlar açısından katkısı ekonomik olanla kıyas kabul etmeyecek ölçüde büyük ve önemli bir etki. Çünkü toplumların ihtiyacı olan taze kan onlarla geliyor ve üniversite de gerçek anlamına onlarla kavuşuyor.

ÜNİVERSİTE NEDİR?

Etimolojik kökenine dair açıklamalar farklı olsa da üniversite kavramının özünde bu evrenselliği görmek, kavramın kökenindeki “universitas”tan modern anlamına üniversiteye bunu izlemek mümkün. Üniversite, akademik ve bilimsel bilginin üretildiği, çoğaltıldığı, geliştirildiği çok boyutlu evrensel bir öğrenme atmosferi anlamına geliyor.

Öğrenme ve bilgi sahibi olma tek yönlü bir süreç değil. Öğrenciler de pasif birer alıcı veya eğitilenler olmaktan çok daha fazlasını ifade ediyorlar. Özellikle üniversiteler açısından bu tamamen böyle. Yeni gelen, henüz o alana dair akademik bilgiye sahip olmasa da bir bilgiye sahip olarak geliyor ve kendi

**BİLGİNİN DE BİLİMİN
DE FELSEFENİN
DE HAKİKATİN DE
DOĞUSU, BATISI,
YERLİSİ, YABANCISI
YOK. AKADEMİK VE
BİLİMSEL BİLGİ ÜRETİM
SÜRECİNİN DOĞASI,
BU EVRENSELLEŞMEYİ
GÜÇLENDİRİYOR.**

bilgisini, perspektifini, anlayışını öğrenme sürecine katıyor. Geldiği arka plan, kimi zaman kimse farkında olmasa bile, diyalojik öğrenme sürecinin kaynaklarından biri haline geliyor. Bu da zenginleşmenin gereklerinden biri olarak çeşitliliğin nimetlerinden faydalanmanın kapısını açmak demek.

“DIŞARIDA” OKUMAK

Öğrencilerin dünyayı yeniden keşsettikleri

bir zamandayız. Yeniden, çünkü uzun zamandır ulusal sınırların insanları birbirinden kopardığı bir dünya vardı. Şimdi yine bilgi için susayan öğrencilerin uzun yolculuklar yaptıkları zamanlardayız. Dünyanın en iyi okullarında, en iyi üniversitelerinde ve ufuk açıcı öğretim üyelerinin rehberliğinde kendisini geliştirmeyi arzulayan öğrencilerin dünyası bu. İdeal olana ulaşamayanlar açısından da “ikinci iyi” için başka bir ülkeye gitmek isteyenlerin dünyası. Platonların, Farabilerin ve fikirlerin dünyasına önderlik eden pek çok filozofun yaptığı gibi hakikatin peşinde yola çıkanların sayısı her geçen gün artıyor. Öte yandan gençlerin kendilerini geliştirme veya daha iyi bir kariyer için farklı bir iş başarılma arzusu da onları yola çıkaran amaçlar arasında yer alıyor.

İster idealist amaçlarla olsun ister salt bir kariyer beklentisiyle, dışarı çıkmak hem öğrenciye hem de gittiği ülkeye “iyi geliyor.”

SINIRSIZ ÖĞRENME SÜRECİ

Eğitim ve öğretim ulusal sınırları aşıyor ve uluslararasılaşıyor. Anlayışlar ve yaklaşımlar değişiyor. Artık kimse bilimsel bilgiye ulusal sınır biçmiyor; sadece bir toplumun veya bir coğrafyanın yapabileceği bir üretim faaliyeti olarak bakmıyor. Doğrusu da bu. Çünkü bilginin de biliminde felsefenin de hakikatin de doğu batısı yerlisi yabancıyı yok. Akademik ve bilimsel bilgi üretim sürecinin doğası bu evrenselleşmeyi güçlendiriyor.

Bu süreçte kavramlar da değişiyor. Artık “yabancı öğrenci” yerine “uluslararası

öğrenci” ya da “uluslararası öğretim üyesi” gibi kavramlar kullanılıyor. Ancak bunun da son nokta olduğunu düşünmemek gerek. Çünkü üniversite kavramının özüne ve ruhuna gerçekten uygun bir yaklaşımla bakıldığında, öğrencinin ya da hocanın yerlisi yabancı, ulusal ya da uluslararası olanı anlamını yitiriyor; geriye üniversite, öğrenci ve hoca kalıyor.

Dünya sürekli küçülse ve farkındalık artsa da içerisi ile dışarı arasındaki fark gittikçe silikleşse de hala keşfedecek çok şey var. Farklı bir kültürel atmosfere girmek, yeni mekânları, insanları ve ortamları tanımak hem öğrencinin hem de gittiği ülkenin birlikte zenginleşmesi demek. Hem de hiçbir paranın satın alamayacağı kadar.

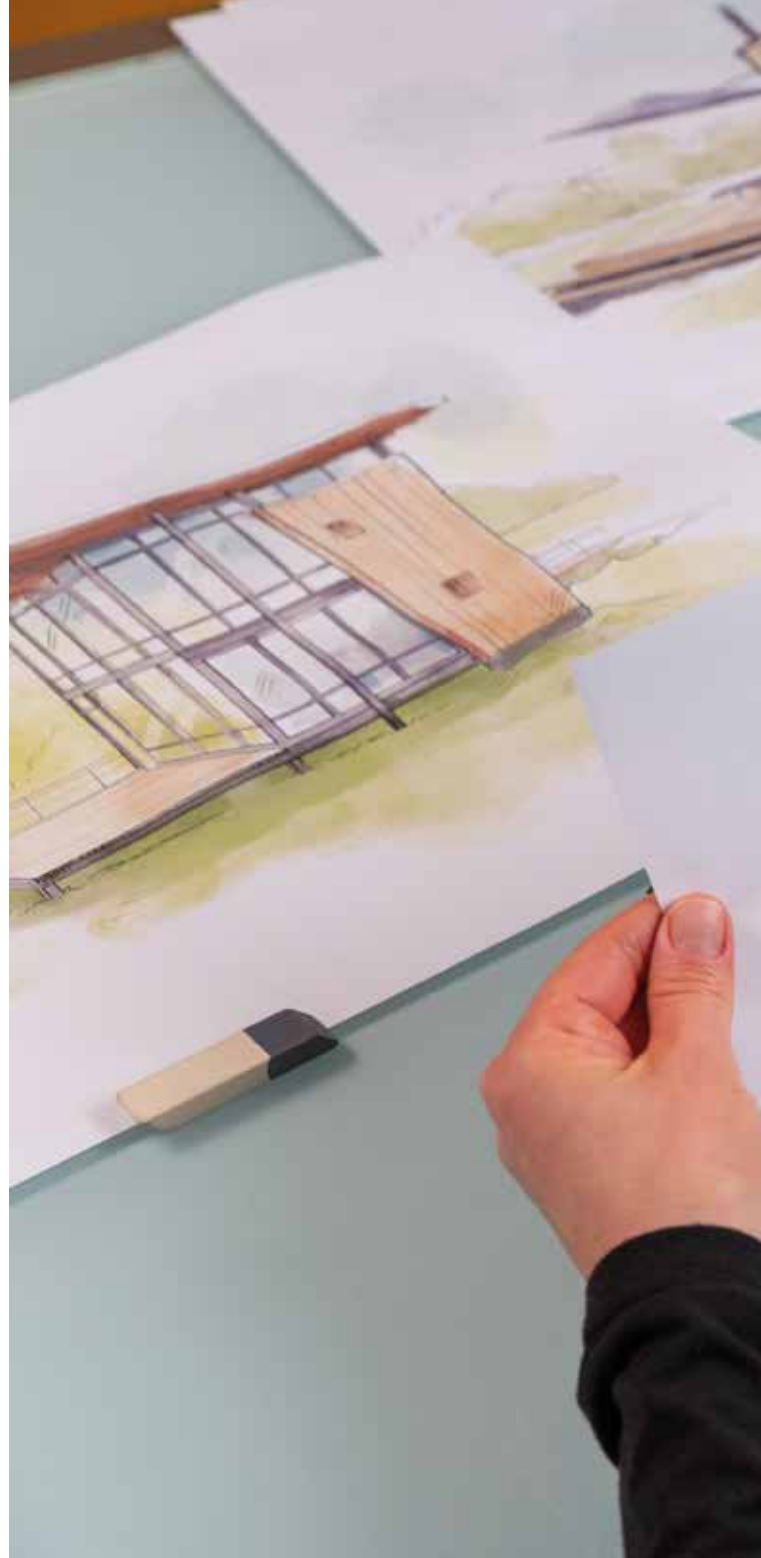
ÜNİVERSİTE
KAVRAMININ ÖZÜNE VE
RUHUNA GERÇEKTEN
UYGUN BİR YAKLAŞIMLA
BAKILDIĞINDA,
ÖĞRENCİNİN YA DA
HOCANIN YERLİSİ
YABANCISI, ULUSALI
YA DA ULUSLARARASI
OLANI ANLAMINI
YİTİRİYOR; ÜNİVERSİTE,
ÖĞRENCİ VE HOCA
KALİYOR.

JENNIFER GROFF

Yeni Paradigmada Okul Mimarisi ve Mekânın Eğitici Rolü

Hem okullarda hem de iş ortamlarında çevre tasarımına yönelik yeni arayışlar görüyoruz. Daha esnek, farklı durumlara uyarlanabilir alanlar, pedagojik amaçlarınızı gerçekleştirmenize yardımcı olabilir. Bu nedenle öğrenme ortamıyla neyi kastettiğimizi etraflıca düşünmemiz gerekiyor.

Eğitim alanlarımızı nasıl kurguladığımızdan ve modern öğrenme ortamlarını birlikte oluşturmak için öğrenciler ve öğretmenlerle iş birliği yapma şeklimizin altında yatan önermelerden bahsetmek istiyorum. Öncelikle belirtmeliyim ki okulları, eğitim ortamlarımızı oluştururken pek çok referanstan yararlanıyoruz. Öğrenme yöntemlerimiz, öğrenciler ve okulun amacına ilişkin inançlarımız bu konuda bize yol gösterici oluyorlar.

Eğitim Paradigmamız da bu konuda belirleyicidir. Yeni bir paradigmaya geçiyoruz ve bu hedeflerimizde de radikal yenilikler anlamına geliyor. Karşılaştığımız temel zorluklardan biri, kavramsal düzeyde modern paradigmaya dair bir tanım ortaya koymaktır. Bu, yeni paradigmanın felsefesi ve paradigmanın genel özellikleri açısından aynı noktada olmamızın önemine işaret ediyor. Ancak geleneksel öğrenme ortamlarımıza adım attığımızda sıklıkla bilinçli veya bilinçsiz olarak eski paradigmanın özellik ve yapılarına geri dönebiliyoruz.

BİLİŞSEL ÖNYARGILARIMIZLA YÜZLEŞMELİYİZ

Bildiğimiz gibi hepimiz kaçınmak için çok çabaladığımızda bile örtük bilişsel önyargılar taşıyoruz. Onlar oradalar ve biz onları ortaya çıkarmak için çalışmalı ve hâlâ eski eğitim paradigmalarından izler taşıyan, temel inanç ve varsayımları açıklığa kavuşturmalıyız. Dahası, yeni eğitim paradigması hakkında neye inandığımızı ve neyi desteklediğimizi açıkça ortaya koymak için gayret etmeliyiz. Bunun için gerekli tasarımlar üzerinde düşünmek için zaman ayırmalıyız. Böylece, her ülkenin eğitim sistemi

için hem ulusal hem de yerel ölçekte gerçek bir vizyon ortaya koyabilir, yeni paradigmayı hayata geçirmek için tanımlanmış bir vizyona sahip olabiliriz.

İkinci olarak, eğitimin karmaşık bir sistem olduğunu göz önünde bulundurmalıyız. Bu yüzden değişim inanılmaz derecede zordur. Herhangi bir öğrenme ortamının tasarımında; müfredat, zamanın kullanımı, pedagojik amaçlar ve diğer birçok faktör dikkate alınması gereken hususlardır. Kısacası tasarımlarımızda ne, ne zaman, nasıl, neden ve kim birbiriyle ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır sorularını sormak ve bu sorulara sağlıklı cevaplar bulmak zorundayız. Bu nedenle, tasarıma etki eden faktörler hakkında konuşmadan, anlamlı öğrenme ortamlarını tek başımıza tasarlayıp kuramayız. Başka bir deyişle, bu yeni paradigmayı birlikte tutarlı bir şekilde tasarlamamız gerekiyor. Müfredat ve değerlendirme tasarımında derinlere inebilmemiz gerekiyor. Bu parçaları bir araya getirerek tutarlı bir bütün haline getirmek ve bunu nasıl hayata geçireceğimiz konusunda da çalışma yapmamız gerekiyor.

**ORTAK ÖĞRENME
FELSEFEMİZ, SİSTEM
TASARIMLARIMIZI
DOĞRUDAN ETKİLER.
ÇALIŞMALAR
BİZE, ARAŞTIRMA
SORGULAMA VE PROJE
BAZLI ÖĞRENMEYE
DAYALI MODERN
PEDAGOJİLERİ
DESTEKLEMELİK
İÇİN FİZİKSEL
ORTAMLARIN YENİDEN
TASARLANMASININ
ZORUNLU OLMADIĞINI
GÖSTERMEKTEDİR.**

JENNIFER GROFF

MIT Media Lab & Learning
Futures Global Yönetim Kurulu
Başkanı

Doktora derecesine sahip Jennifer Groff çalışmaları eğitim sistemlerini dönüştürmeye odaklanan bir eğitim mühendisi, araştırmacı ve tasarımcıdır. Kuruluşların geleceğe yoğunlaşan öğrenme stratejilerini tasarlamalarına ve uygulamalarına destek veren, modern öğrenme ekosistemlerinin tasarlanmasına ve eskilerinin dönüştürülmesine yardımcı olan Learning Futures Global'in kurucusu ve CEO'sudur. 2020 yılında WISE Katar Vakfı İnovasyon Üyesi olarak görev yapan Jennifer burada öğrenme ortamlarının ve eğitim sistemlerinin modern dünyamız için dönüşmesine yardımcı bir platform olan İnovasyon Merkezi'nin geliştirilmesine liderlik etmiştir.

Bu zirvede uzun uzadıya tartışılan eğitime ilişkin unsurların değişimine tanık oluyoruz. Hem tanımlarımız değişiyor hem de uygulamalarımız. Müfredatı farklı değerlendiriyoruz, teknoloji kullanımındaki yaklaşımlarımız farklı. Öğrenme yöntem ve uygulamalarına ilişkin mevcut analizlerimizde farklılıklar var.

Peki, oluşturmak istediğimiz öğrenme deneyimi nasıl bir şeydir ve insanların nasıl öğrendiğine dair inancımız nedir?

Ortak öğrenme felsefemiz, sistem tasarımlarımızı doğrudan etkilemektedir. Çalışmalar bize, araştırma sorgulama ve proje bazlı öğrenmeye dayalı modern pedagojileri desteklemek için fiziksel ortamların yeniden tasarlanmasının zorunlu olmadığını göstermektedir. Konuyu daha spesifik bir şekilde özetlersem, modern mimari tasarım imkanlarıyla inşa edilmiş ortamlardan yoksun olmak, okulların ve öğrenme ortamlarının

yeni pedagojileri ve metodolojileri uygulamasına engel teşkil etmemektedir.

BİNALARIN DIŞINI DA ÖĞRENME ALANLARI OLARAK DÜŞÜNMEYİ

Sahip olunan binanın imkanlarını en iyi şekilde kullanmak ve okulları geleceğin beklentilerine uygun şekilde dönüştürmek ve yeni bir binaya ihtiyaç duymadan verimli öğrenme ortamları oluşturmakla ilgili çok sayıda örnek var. Aynı zamanda, daha açık, esnek ve uyarlanabilir ortamların bu yeni öğretme ve öğrenme yollarını etkili bir şekilde destekleyebileceğini, yani binanın yeni imkanlara zemin hazırladığını ve çevremizin farklı çalışma ve etkileşim yollarını biçimlendirdiğini ve bize geri bildirim sağladığını biliyoruz. Yeni, daha anlamlı, esnek ve zengin ortamların bu yolculukta eğitimcilere ve öğrencilere destek olabileceğini kabul etmekle birlikte birçok ilerici

okulun eski binalarda yeni paradigmaya başarılı ve etkili bir geçiş yaptığını tanık oluyoruz. Tabi bu arada fiziksel mekân fikrinin de değiştiği bir döneme giriyoruz. Artık öğrenme ortamı şahsen bulunduğumuz yer değil, aynı zamanda dijital olarak bulunduğumuz yerdir ve öğrenme her yerde gerçekleşebilir.

Fiziki mekânın okullarda yeniliği destekleyebileceğini veya buna engel olabileceğini kabul etmeliyiz. Dolayısıyla öğrencilerin gün boyu sergiledikleri tavırlar okulun mekânsal özellikleriyle bağlantılı olabilir. Öğretmenlerin iş birliği içerisinde çalışabilmeleri zamanın doğru kullanımı, öğrencilerin kontrolü, çok sayıda öğrenciye hitap edecek öğretmen ve personel istihdamının organizasyonu fiziki mekânın özellikleriyle yakından ilişkilidir. Daha önce bir okulda çalışanlar bütün bunları organize etmenin zorluklarını bilirler.

Örneğin, takım öğretimi gibi iyi araştırılmış bir pedagoji, belirli bir alandaki öğrencilerin farklı ihtiyaçlarını ve farklı öğrenme hedeflerini desteklemek için güçlü bir yaklaşım olabilir. Bir binanın fiziksel düzeni bu yaklaşımı destekleyebilir veya bozabilir. Geleneksel sınıflarımız küçükse, bu durum genellikle takım halinde öğretimi imkansız hale getirebilir.

Hem okullarda hem de iş ortamlarında çevre tasarımına yönelik yeni arayışlar görüyoruz. Daha esnek, farklı durumlara uyarlanabilir alanlar, pedagojik amaçlarınızı gerçekleştirmenize yardımcı olabilir. Hem okul içi ortamların hem de okul dışı kamusal alanların uyarlanabilir ve esnek öğrenme için düzenlenmesi bizi amaca daha çok yaklaştırır. Bu nedenle öğrenme ortamıyla neyi kastettiğimizi etraflıca düşünmemiz gerekiyor.

**YENİ, DAHA ANLAMLI,
ESNEK VE ZENGİN
ORTAMLARIN BU
YOLCULUKTA
EĞİTİMCİLERE VE
ÖĞRENCİLERE DESTEK
OLABİLECEĞİNİ KABUL
ETMEKLE BİRLİKTE
BİRÇOK İLERİCİ OKULUN
ESKİ BİNALARDA YENİ
PARADİGMAYA BAŞARILI
VE ETKİLİ BİR GEÇİŞ
YAPTIĞINA TANIK
OLUYORUZ.**

MÜFREDAT YERİNE YOLCULUK VE SÜRECE ODAKLANMALIYIZ

Peki ya öğrencilerin bir toplum ve kültürde etkileşimde bulunduğu mimari yapılar ve dijital ortamlar öğretme ve öğrenme faaliyetlerimizin organizasyonunda ve kavramsallaştırmasında nasıl bir destek sağlayabilir? Bu amaçla bu ortamlardan nasıl yararlanabiliriz? Esneklik, uyarlanabilirlik ve kişiselleştirilmiş yöntemler, yeni eğitim paradigmasının ayırt edici özellikleridir. Bu

nedenle, tüm bu parçaları öğretme ve öğrenmeyi desteklemek için yeni bir modelde nasıl kullanacağımız konusunda geniş ve sistematik bir şekilde düşünmemiz gerekir. Ayrıca bunu kolaylaştırmaya yardımcı olabilecek kişiselleştirilmiş öğrenmeyi desteklemek için ortaya çıkan birçok yeni araç ve teknolojinin eski araçlardan belirgin farkları var.

Kişisel bir öğrenci profiline nasıl sahip olabileceğimizi ve edindiğimiz deneyimler, beceriler ve yeterlilikler hakkındaki anlayışımızı nasıl daha iyi haritalandırabileceğimizi düşündüğümüzde, bana kendi öğrenimimi daha iyi haritalandırma ve bunu anlama gücü sağlıyor bu araçlar. Bir müfredatta yer almak yerine yolculuk ve süreç, birdenbire öğretme ve öğrenme faaliyetinin asli unsuru haline geliyor. Bu sayede, okul dışında gerçekleşebilecek, geleneksel anlamda resmi olmayan öğrenme diyeceğimiz şeyin haritasını daha iyi çıkarılma imkanına sahip olabiliyorum. Kendime ayırdığım zamanda bununla meşgul olabiliyorum. Tüm bu parçalar, zaten sahip olmak istediğim kendi bireysel yolculuğumu desteklemek için bir araya geliyor ve bir öğrenci olarak gerçekten kim olduğumu, geliştirdiğim becerilerin ve yollarım neler olduğunu anlıyorum.

Okul ile toplum arasındaki duvarlar ortadan kalkabilir ve belki de kalkmalıdır. Böylece öğrenme gerçek dünyaya ve gerçek bağlama daha uygun bir şekilde gerçekleşir; öğrenmenin, bize sunulan müfredatı aşan daha derin bir anlamı olur. Zaman ve mekânda öğrenmeyi destekleyen ve öğrencilerin elinde bulunan dijital araçlar buna imkan tanır. O halde hepinizi, canlı ve eyleme geçirilebilir bir vizyon ortaya koymak için yeni paradigmanın nasıl olacağı üzerinde derin düşünmeye davet ediyorum.

PROF. CHI-KIN JOHN LEE

Dijital Çağda Eleştirel Akılı Korumak ya da İnsan Kalmak

Dijital teknoloji ve yapay zekâ konusundaki ilerlemeler devam etikçe eleştirel insan zihni daha iyi bir dünya kurmak için imdada yetişebilir. Nihai kararlar almak için kanıtları kullanmak eleştirel zihnin en belirgin vasfıdır.

Bu süreçler bize inanmamızı bekledikleri dünyadan daha iyisini kurmak için fırsat verir.

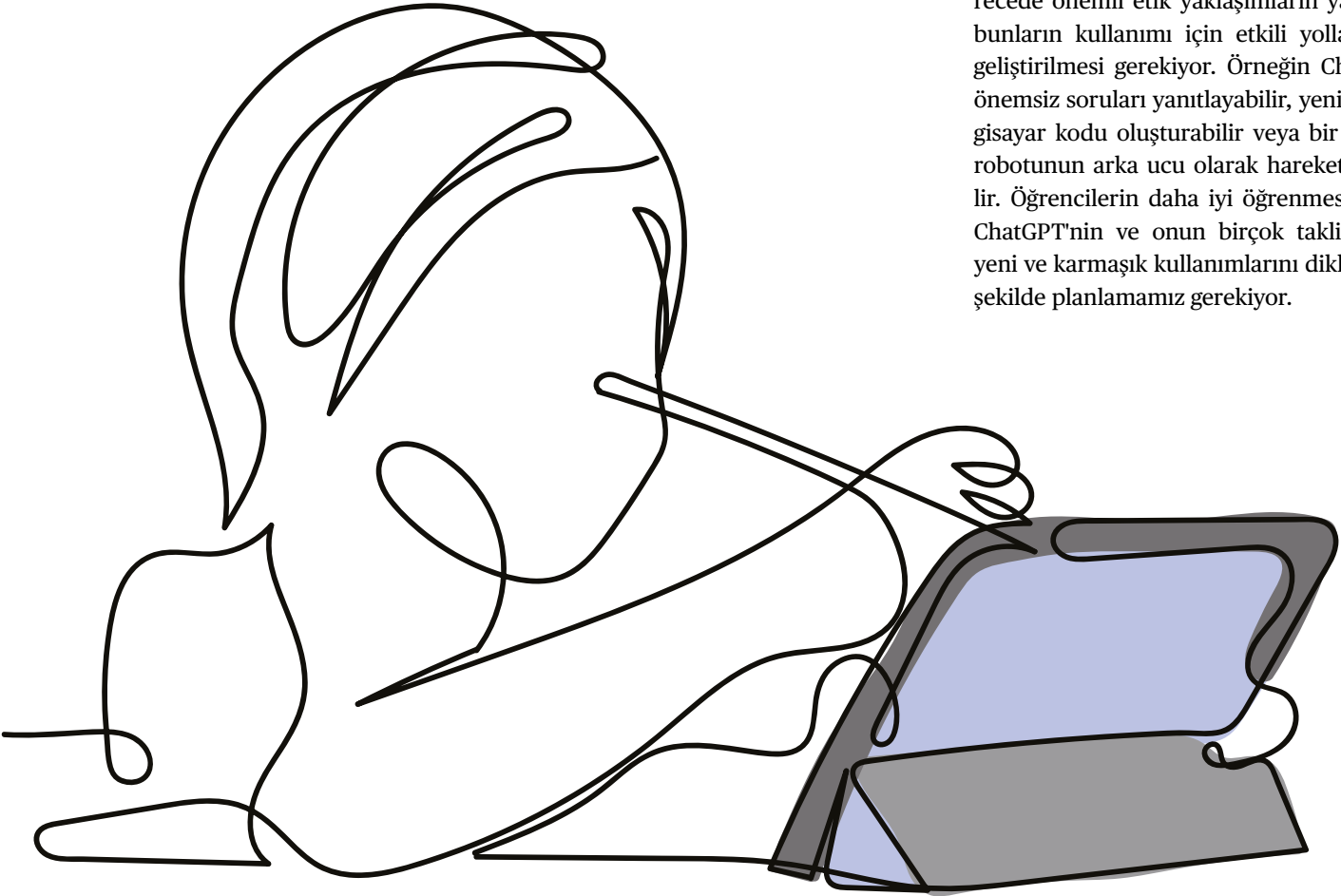

Öncelikle dijitalleşme çağından bahsetmek ve bu çağın aldığı biçime, öğrenmeyi geliştirme potansiyeline ve sunduğu zorluklara dikkat çekerek öğrenme ve öğretme üzerindeki etkilerine değinmek istiyorum. Bir süredir hayatımızda olan teknolojinin önemi her geçen gün artıyor. Yapay zekânın (AI) yükselişi okullar için yeni fırsatlar ve zorlukları da beraberinde getiriyor. Yapay zekâyı basit ve yeni bir teknoloji olarak görmek yanlış olur. Yapay zekâ bundan çok daha fazlasıdır. Öncelikle sizi oluşturduğu yeni dünyaya entegre olmaya zorluyor, akabinde sizi dönüştürüyor.

COVID sonrası eğitim ortamı, teknoloji ve yapay zekâ için yeni fırsatlar ortaya çıkardı. Özellikle çevrimiçi eğitim ve farklı dijital eğitim biçimlerine ilgiyi artırdı. Öğretmenler artık daha yetenekli, okullar daha hazırlıklı ve ebeveynler daha anlayışlı. Ancak hem ekipmana erişim hem de ekipman bulunabilirliği açısından büyük bir eşitsizlik sorunu var. Bu dijital uçurum gelişmekte olan ülkelerde ve gelişmiş ekonomilerde daha da belirgin. Bu durum dijital teknolojilerin eğitimde uygulanmasının eşitliği sağlama açısından artıları ve eksileri olduğu anlamına geliyor.

Dijital teknolojinin okullarda yol açtığı, müfredata uygunluk, öğretme ve öğrenme eylemiyle ilgili zorluklarla yüzleşmemiz gerekiyor. Yapay zekâ tarafından üretilen araçlar ağırlıklarını hissettirdikçe, aynı derecede önemli etik yaklaşımların yanı sıra bunların kullanımı için etkili yolların da geliştirilmesi gerekiyor. Örneğin ChatGPT, önemsiz soruları yanıtlayabilir, yeni bir bilgisayar kodu oluşturabilir veya bir sohbet robotunun arka ucu olarak hareket edebilir. Öğrencilerin daha iyi öğrenmesi adına ChatGPT'nin ve onun birçok taklitçisinin yeni ve karmaşık kullanımlarını dikkatli bir şekilde planlamamız gerekiyor.

Yapay zekâya yönelik bu vizyon, öğretmen rollerinin ve dolayısıyla öğretmen eğitiminin dönüştürülmesini gerektiriyor. Yarının öğretmenleri yapay zeka okuryazarı olmak mecburiyetindedir. Öğretmenlerin kreatif yönleri ve problem çözme becerileri kuvvetli olmalıdır. Bu yeni bağlamda yaşam boyu öğrenen olmak farklı ve daha heyecan verici bir anlam kazanıyor.

Yaratıcılık, problem çözme ve eleştirel düşünme 21. yüzyılın temel becerileridir. Bu beceriler; iş birliği, iletişim ve kültürlerarası yeterliliklerle tamamlanmaktadır.

DİJİTAL TEKNOLOJİNİN OKULLARDA YOL AÇTIĞI, MÜFREDATA UYGUNLUK, ÖĞRETME VE ÖĞRENME EYLEMİYLE İLGİLİ ZORLUKLARLA YÜZLEŞMEMİZ GEREKİYOR. YAPAY ZEKÂ TARAFINDAN ÜRETİLEN ARAÇLAR AĞIRLIKLARINI HİSSETTİRDİKÇE, AYNI DERECEDE ÖNEMLİ ETİK YAKLAŞIMLARIN YANI SIRA BUNLARIN KULLANIMI İÇİN ETKİLİ YOLLARIN DA GELİŞTİRİLMESİ GEREKİYOR.

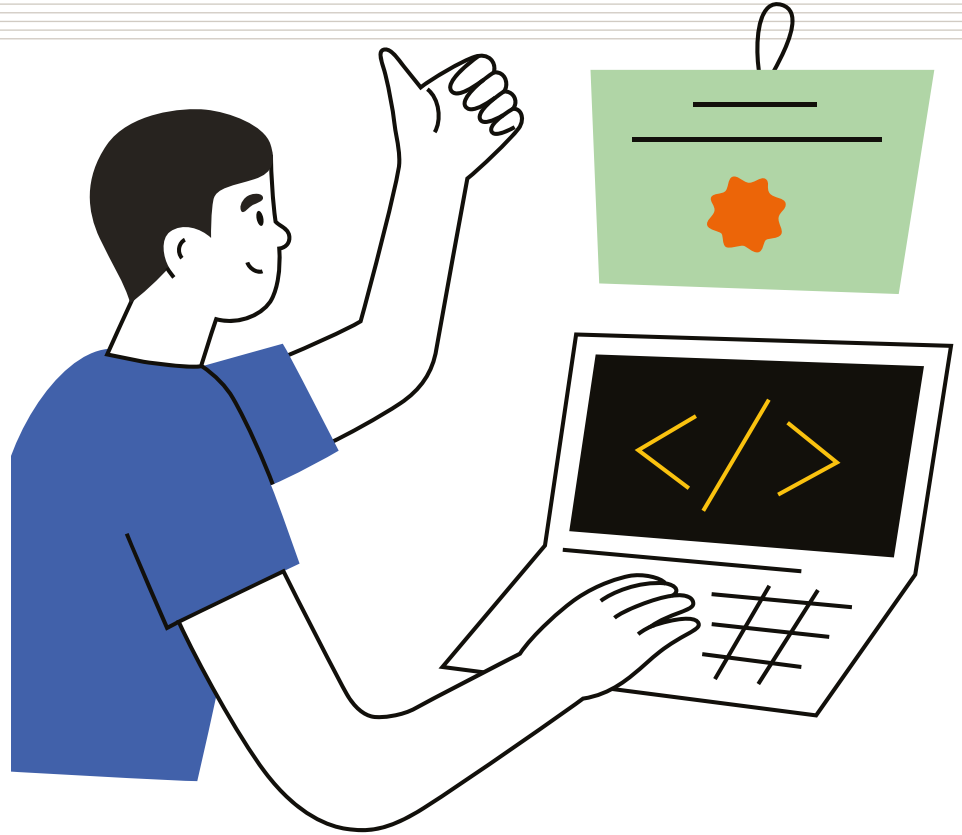
Dijital öğrenme yeterliliklerinin ve bunlarla ilişkili değerlerin bu yeni çağda asli değerler olduğunu söylemeye gerek yoktur sanırım.

Bütün bu teknolojilerin insanlığı ve insan aklını dijital teknolojilerin etkisi altında bıraktığını gösteren ve bunların eğitime uygulanmasına dair önemli konuların arka planını ortaya koyan bir senaryo üzerinden ilerleyelim: Teknolojinin kendisinin yaratıcılığı geliştirmeye yardımcı olup olamayacağına dair sorularımıza cevap verebilmek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Her türlü yaratıcılığın geliştirilmesinde; öğretmenlerin inançları, öğretme yaklaşımları ve öğrencilerin öğrenme davranışlarıyla bağlantılı karmaşık etkileşimler vardır. Farklı teknolojilerin ve müfredatın kullanımını öğrencilerin yaratıcılığı üzerinde farklı etkiler yaratabilir. Bu alanda, özellikle müfredata müdahale ile yaratıcılığın geliştirilmesinin kız öğrenciler, azınlıklar ve yoksul kesimler gibi farklı gruplar üzerinde ne tür bir etkiye yol açacağı konusunda daha fazla araştırma yapılmalıdır.

Alibaba'nın kurucusu Jack Ma'nın yaratıcılığın geliştirilmesinde teknolojik olmayan bir yaklaşım önermesi ilginçtir. Ma, 2018 yılında Dünya Ekonomik Forumu'nda teknolojinin yapamayacağı pek çok şey olduğunu ve insanların odaklanması gereken şeylerin bunlar olduğunu, teknolojinin hâlihazırda yapabildiklerini kopyalamanın pek faydası olmadığını savundu.

Dijital teknoloji ve yapay zekâ okullarda ve diğer alanlarda etkisini artırıp bu alandaki ilerlemeler devam etmişçe eleştirel insan zihni daha iyi bir dünya kurmak için imdada yetişebilir.

Yanlış, maksatlı bilgi ve dezenformasyon yüzyılımızın belasıdır. Bunlardan bazıları teknoloji sayesinde kolayca yayılma imkânı buluyor ve bu dezenformasyonla mücadele etmek için eleştirel beyinlere ihtiyaç duyuluyor. Problem çözme, eleştirel zihnin odağında yer alır; sorular sormak, eleştirel bir duruş sergilemek, yanıtları

**YARININ ÖĞRETMENLERİ
YAPAY ZEKÂ
OKURYAZARI OLMAK
MECBURİYETİNDEDİR.
ÖĞRETMENLERİN KREATİF
YÖNLERİ VE PROBLEM
ÇÖZME BECERİLERİ
KUVVETLİ OLMALIDIR.
BU YENİ BAĞLAMDA
YAŞAM BOYU ÖĞRENE
OLMAK FARKLI VE DAHA
HEYECAN VERİCİ BİR
ANLAM KAZANIYOR.**

araştırmak ve değerlendirmek, nihai kararlar almak için kanıtları kullanmak eleştirel zihnin en belirgin vasfıdır. Bu süreçler bize inanmamızı bekledikleri dünyadan daha iyisini kurmak için fırsat verir.

Problem çözmeye ve eleştirel düşün-

meye odaklanırken, bu becerilerin farklı kültürel bağlamlarda ve farklı eğitim seviyelerinde nasıl çalıştığını daha iyi anlamamız, müfredat açısından bakıldığında, bu becerileri farklı yaşlar ve farklı amaçlar için nasıl destekleyeceğimizi öğrenmemiz gerekir. Bunlar genel beceriler olsa da uygulandıkları bağlam onların gelişimini ve tesirini doğrudan etkileme kapasitesine sahiptir.

Örneğin, yapılan bir araştırmada dijital öğrenme bağlamında ilkökul öğrencileri için bazı umut verici sonuçlar elde edildi ve eleştirel düşünme gelişiminin katkı sunma potansiyeli ortaya çıkarıldı. Bu tür çalışmaları diğer sektörlerde ve kültürel gruplar üzerinde yeni araştırmalarla desteklememiz gerekiyor.

Bütün bunlar öğrencilerin ve öğretmenlerin yeni döneme hazır olduğunu ispatlıyor. Ancak hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin geleneksel rollerini dijital ve yapay zekâ ile donatılmış dünyanın beklentilerine uyarlamak için kat etmemiz gereken uzun bir yol olduğunu düşünüyorum. Bu çok önemli bir gündem ve bunu

bir an önce masaya yatırmamız gerektiğine hiç şüphe yok.

Yaratıcı ve eleştirel düşünmenin ve problem çözenin eğitimsel amaçlarını tanımlamaya ve anlamaya daha fazla zaman ayırmamız gerekiyor. Bu beceriler genellikle istihdam ihtiyaçlarına göre tanımlanır. Eğitimden bu alanda ne bekliyoruz? Gelecekte istihdam ve eğitim arasında nasıl bir ilişki olacak?

Değişimin üzerimize sinsice yaklaşmasına izin veremeyiz; onu yönetebilmemiz, onun önüne geçebilmemiz ve daha önce bahsettiğim sosyal beceriler, değerler arasında bağlantı kurmak için ihtiyaç duyduğumuz değişimi gerçekleştirmemiz gerekiyor.

Pozitif değerlerle yaratıcı ve eleştirel düşünme potansiyelinden yararlanmak için yeni pedagojilere imkân sunan dijital teknolojik ürünleri/araçları kullanarak etkileşime ve öğrenmeye odaklanmalıyız. Öğrenme, teknoloji ve değerler her zaman birlikte düşünülmelidir.

Zorluklar büyük olsa da gelecekte olabilecekleri açıkça görebiliyoruz. Eğitim-

PROF.

CHI-KIN JOHN LEE

*Hong Kong Eğitim Üniversitesi
Rektörü*

Prof. Dr. Chi-Kin John LEE, Hong Kong Eğitim Üniversitesi Rektörü, Müfredat ve Öğretim Kürsüsü Başkanı, Uygulamalı Politika Çalışmaları ve Eğitim Gelecekleri Akademisi Direktörü; Eğitim Geliştirme ve Yenilik Akademisi Direktörü ve Dini ve Maneviyat Eğitimi Merkezi Direktörüdür. Aynı zamanda Çin Halk Siyasi Danışma Konferansı 14. Ulusal Komitesi Üyesi, UNESCO Bölgesel Eğitim Geliştirme ve Yaşam Boyu Öğrenme Kürsüsü Başkanı (2019-2023; 2023-2027) ve Güneydoğu Asya Eğitim Bakanları Teşkilatı (SEAMEO) Araştırma Görevlisidir.

ciler olarak, farklı yollarla bu geleceğin bir parçası olmamız, yalnızca ona yanıt vermemiz değil, aynı zamanda yapılandırılmasına da yardımcı olmamız gerekiyor.

**YANLIŞ, MAKSATLI BİLGİ
VE DEZENFORMASYON
YÜZYILIMIZIN BELASIDIR.
BUNLARDAN BAZILARI
TEKNOLOJİ SAYESİNDE
KOLAYCA YAYILMA
İMKÂNI BULUYOR VE BU
DEZENFORMASYONLA
MÜCADELE ETMEK İÇİN
ELEŞTİREL BEYİNLERE
İHTİYAÇ DUYULUYOR.**

Teknoloji ve yapay zekâ artık geleceğin konusu değildir. Şu an zaten hayatımızın içindedir. Bunları amaca yönelik, üretken ve her zaman olumlu değerler bağlamında kullanmalıyız. Yapay zekâyı çocuklarımız ve içinde yaşayacakları küresel dünya için harika bir gelecek kurmanın aracı haline getirebiliriz.

Etiyopya, tarihsel adıyla Habesistan, hiç görmesek bile kendimizi yakın hissettiğimiz, Afrika'nın uzak ülkesi. Böyle hissetmemizin tarihi ve kültürel sebepleri var. Müslümanların ilk hicret ettiği ülke olması, Ön Asya ve Mezopotomya'dan etkiler taşıyan pek çok dini ve kültürel değere ev sahipliği yapması, Sahra altı Afrika'dan Etiyopya'yu belirgin bir biçimde ayırıyor ve bizim coğrafyamızın kültürüne yakınlaştırıyor.

Kahve'nin
ve güzel
insanların
diyarı.

Etiyopya

Etiyopya, tarihsel adıyla Habeşistan, hiç görmesek bile kendimizi yakın hissettiğimiz, Afrika'nın uzak ülkesi. Böyle hissetmemizin tarihi ve kültürel sebepleri var. Müslümanların ilk hicret ettiği, İslam'ın ilk müezzini Bilal-i Habeşi'nin doğduğu topraklar olması, Kızıldeniz çevresi ve Mısır ile ilişkilerinden dolayı, bizim kültürümüzü de şekillendiren Mezopotamya ve Ön Asya'dan etkiler taşıyan pek çok dini ve kültürel değere ev sahipliği yapması, Sahra altı Afrika'dan Etiyopya'yı belirgin bir biçimde ayırıyor ve sanki bizim coğrafyamıza yakınlaştırıyor. Ülkede yazılı bir kültür ve geleneğin olması, başta İslam ve Ortodox Hristiyanlık gibi dinlerin ilk asırlardan beri kurumsallaşması, birçok etnik grubun varlığına rağmen ülkede milli bir kimliğin oluşmasını da sağlamış görünüyor. Tarihsel bir hafızaya ve köklü bir medeniyet mirasına sahip olmak, ülkeye aidiyeti güçlendiren bir etkiye yol açmış. Etiyopya'da bunu her yerde hissedebiliyorsunuz. Etiyopya, belki de bu mirasın şekillendirdiği bilinçle Afrika'nın sömürgeleştirilemeyen tek ülkesi olarak kalmayı başarmış. İtalyanlar iki kez ülkeyi işgal girişiminde bulunsalar da ilki 1890'larda ikincisi 1935'te gerçekleşen işgal teşebbüsleri Etiyopya halkının direnişi karşısında başarısızlıkla sonuçlanmış. Şiddetli çatışmaların yaşandığı bu dönemde İtalyanlar büyük insanlık suçları işlemiş, on binlerce Etiyopyalının hayatına mal olan işgal girişimleri esnasında 15.000'e yakın Etiyopyalı kimyasal silah ve hardal gazı kullanılarak katledilmiş.

Tüm Afrika'da kendi yerel alfabesini kullanan tek ülke olan Etiyopya, özgün bir gelenek ve kültür oluşturabilen nadir Afrika ülkelerinden biri. Ülkede en önemlileri Oromo (% 34,5), Amhara (% 26,9), Somali (% 6,2), Tigray (% 6,1), Sidamo (% 4), Gurage (% 2,5) ve Affar (%1,7) olan 80'e yakın etnik grup yaşıyor.

Addis Ababa

Etiyopya, özellikle son yüzyılda yoğun karışıklıkların ve çatışmaların gölgesinde kalmış bir ülke. Ülke yönetimi de farklı kabile ve eyaletlerin uzlaşısıyla oluşmuş parçalı bir yapı arz ediyor. Etiyopya, yetkilerin merkezi hükümet ile federe devletler arasında paylaşıldığı federal bir cumhuriyet olarak varlığını sürdürüyor.

Ağustos 1995'te yürürlüğe giren Federal Anayasa uyarınca devlet, dil, etnik aidiyet, yerleşim düzeni gibi unsurlar dikkate alınarak oluşturulan 9 Eyalet (Tigray, Amhara, Afar, Oromia, Somali, Benishangul Gumuz, Güney Milletleri-Milliyetleri ve Halkları, Gambela Halkları ve Harar Halkı) ile kendini idare eden 2 şehir yönetiminden (Addis Ababa ve Dire Dawa) oluşuyor. Etiyopya'da hala kırsal nüfus kent nüfusundan daha fazla, nüfusun yaklaşık %80'i köy ve kırsal alanlarda yaşıyor.

Etiyopya'nın Afrika kıtasında sömürgeleştirilemeyen tek ülke olması Afrika siyasetinde önemli hale gelmesini sağlamış.

Habeşistan İmparatoru Haile Selassie'nin gayretleri ile 25 Mayıs 1963'te Gana'lı Kwame Nkrumah tarafından Addis Ababa'da 33 Bağımsız Afrika ülkesinin imzaladığı antlaşma ile kurulan Afrika Birliği Örgütü'nün merkezi Addis Ababa'da bulunuyor. Örgütün ilk Başkanı Etiyopya'lı Lider Haile Selassie'dir.

YENİ ÇİÇEK: ADDİS ABABA

Etiyopya yolculuğumuza başkent Addis Ababa'dan başlıyoruz. 5 milyonu aşan nüfusuyla Etiyopya'nın en büyük şehri olan Addis Ababa, 19. yüzyılın sonlarında kurulmuş, tarihi çok eskilere gitmeyen yeni bir yerleşim. Kral II. Menelik, Entoto dağının eteklerine şehri kurmadan önce burası küçük bir tatil kasabası görünümündeymiş. Büyük maden kaynakları, önceleri Habeş İmparatorluğundaki soyluları cezbetmiş. Zanaatkarlar, tüccarlar işçilerle birlikte yabancı ziyaretçilerin de bölgeye yerleşmesiyle şehir dokusu yavaş yavaş oluşmaya başlamış. II. Menelik'in 1887'de sarayını burada inşa ettirmesiyle Addis Ababa,

Etiyopya Federal Demokratik Cumhuriyeti
Başkent: Addis Ababa
Yüzölçümü: 1.127.127 km²

Nüfus: 105,350 milyon (2017)
Para Birimi: Etiyopya Birri (ETB)
GSYİH: 80,6 milyar ABD Doları (2018)

Addis Ababa'da bir cadde

1889'da imparatorluğun başkenti olmuş ve şehir hızla gelişmeye başlamış. Kral Menelik okaliptüs ormanları arasında uzanan bu şehre Etiyopya dilinde Yeni Çiçek anlamına gelen Addis Ababa adını vererek şehri yeni bir umudun, Etiyopya'nın geleceğinin sembolü yapmak istemiş.

Addis Ababa, Bolivya'nın başkenti La Paz'dan sonra yaklaşık 2500 m. rakımla dünyanın ikinci en yüksek başkenti. Entoto dağı yamaçlarında yükseklik 3000 m.'yi de aşıyor. Deniz seviyesinden 5 saatlik bir yolculuğun ardından bu yükseklikte uçaktan inmek sarsıcı olabiliyor. Ben çok hissetmedim ama Addis Ababa'daki dostlarımdan bazıları ilk geldiklerinde uyum sağlamakta bir hayli zorlandıklarını söylüyorlar. Türkiye Maarif Vakfı Addis Ababa Kampüsü okul müdürü Mustafa Yavuz, "Hocam buraya uçak inmiyor, yaşıyor." sözleriyle şehrin yüksekliğini esprili bir dille anlatıyor. Ekvator kuşağına çok yakın olduğu halde ülkenin iklimi insanı hiç bunaltmıyor. Bunda Etiyopya'nın yüksek

bir plato üzerinde bulunmasının etkisi var. Yıl boyu hava sıcaklığı 24-25 derecelerde seyrediyor. Bu da Addis Ababa'yı yaşamak için çok ideal bir yer haline getiriyor. Büyük sanayi kuruluşlarının olmayışı Addis Ababa havasının letafetini bir kat daha artırıyor. Yüksek bir platonun üzerinde yer alan Addis'in Karadeniz yaylalarını andıran havasını içinize doyusuya çekebiliyorsunuz.

Addis Ababa caddelerinde ilerlerken şehirdeki imar faaliyetleri dikkat çekiyor. Addis Ababa'ya gitmeden önce şehir hakkında eski bilgileri okursanız; şehrin çatıları oluklu teneke kaplı evlerden oluşan, sefaletin kol gezdiği büyükçe bir köyü andırdığı fikrini edinebilirsiniz. Ama bu düşüncenin havaalanından indiğiniz anda değişecektir. Son yıllarda şehrin imarı konusunda yapılan yatırımların etkisiyle şehir büyük bir dönüşüme uğramış. Addis Ababa yukarıda da belirttiğim gibi tarihi çok eskilere dayanmayan modern bir şehir. Şehrin en başından bir başkent olarak kurgulandığı ve imar planla-

rıyla buna göre şekillendirildiği hemen farkediliyor. Neresinden bakarsanız bakın şehre çok büyük yatırım yapıldığı anlaşılıyor. Bu yatırımların finansmanı büyük oranda dışarıdan sağlanıyor ve Çin bu konuda başı çekiyor. Ülke, adeta büyük Çin firmalarının kuşatması altında. Çin marka arabaların Addis'in caddelerinde daha şimdiden Japon ve Avrupa markalarına açık ara bir üstünlük sağladığını görebiliyorsunuz. Çin, 120 milyonu aşan nüfusuyla Etiyopya'nın genç iş gücü ve ekonomik potansiyelinin farkında olmalı ki, Addis Ababa'yı Afrika kıtasına açılmak için bir üs gibi yeniden yapılandırıyor ve bu konuda çok büyük kaynak ayırıyor.

KADINIYLA ERKEĞİYLE ÇALIŞKAN BİR HALK

Etiyopya'da kadınların her alanda hayatın içinde olmaları dikkatimden kaçmıyor. İş ve istihdam açısından erkeklerle kadınlar arasında herhangi bir ayrımcılığa asla rastlayamıyorsunuz. İnşatta kum torbası

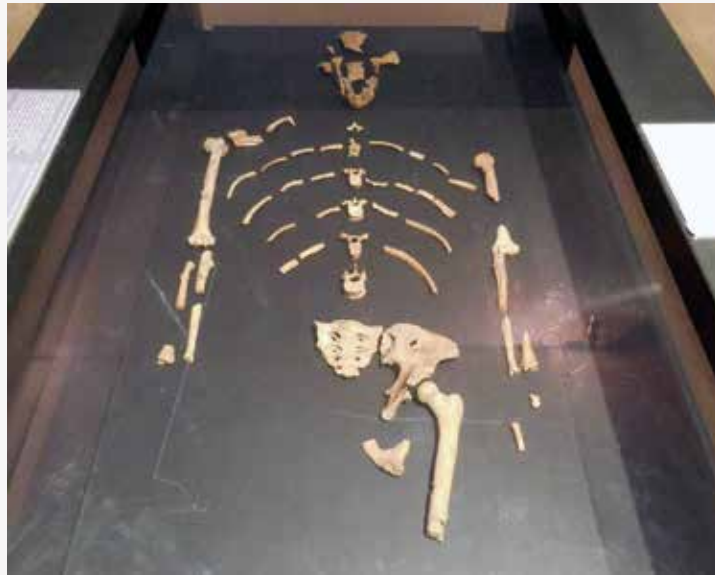

Etiyopya'da kahve günlük hayatın bir parçası ve sunumu çok özenle yapılıyor.

taşıyan, kaldırım taşı döşeyen, motor tamir eden kadın da görüyorsunuz, üst düzey yönetici, siyasetçi kadın da. Sahle-Work Zewde kadın da bir Cumhurbaşkanı olarak 2018'den beri ülkenin en üst makamında bulunuyor. İş bölümü konusunda başka ülkelerde göremeyeceğiniz ölçüde eşitlikçiler. Belki ırksal belki coğrafyadan kaynaklı nedenlerle kadınların güçlü bir fiziki yapıya sahip olmaları bu eşitliği kolaylaştıran bir unsur diye düşünüyorum.

Etiyopya insanı son derece çalışkan. Sabahın ilk ışıklarıyla şehirde büyük bir hareketlilik başlıyor. Modern bir şehir olmasına rağmen şehirde mistik bir atmosfer var. İbadethaneler dolup taşıyor. Sanırım farklı etnisitelerin varlığı dini bağlılıkların bir kimlik unsuru olarak öne çıkmasına neden olmuş. Ortodoks Hristiyanlar üzerlerinde dini semboller barındıran kıyafetler ve takılarla dolaşmayı seviyorlar. Özellikle gençlerin boyunlarında genellikle ahşaptan yontulmuş, oldukça büyük haçlar taşımaları dikkatimi çekiyor.

Addis Ababa'da Ortodoks Hristiyanlar güne ayinle başlıyorlar. Sabaha karşı 3-4 gibi başlayan ayin gün ağarana dek sürüyor. Gecenin bir yarısı şehrin her yanına yayılan vaaz ve ilahi seslerine ilk duyduğunuzda

En eski insanı iskelet kalıntılarından Lucy, Etiyopya Ulusal Müzesi'nde sergileniyor.

ETİYOPYA İNSANI SON DERECE ÇALIŞKAN. SABAHIN İLK IŞIKLARIYLA ŞEHİRDE BÜYÜK BİR HAREKETLİLİK BAŞLIYOR. MODERN BİR ŞEHİR OLMASINA RAĞMEN ŞEHİRDE MİSTİK BİR ATMOSFER VAR. İBADETHANELER DOLUP TAŞIYOR.

anlam veremiyorsunuz. Nereden geldiğini bilmediğiniz bu sesler uykunuzu bölse de zamanla alışıyorsunuz. Burada Hristiyan kadınlar da beyaz keten ya da pamuklu kuşaktan yerel bir başörtüsü kullanıyorlar. Sabahın ilk saatlerinde kiliselerin civarında beyaz örtüleriyle kadınları ibadet ederken veya ateşli vaazlar dinlerken görebilirsiniz. Giyim kuşam, dış görünüş ve davranış bakımından Etiyopya'da Hristiyanlarla Müslümanları ilk bakışta ayırmak pek mümkün değil. Bu açıdan kendinizi Ortadoğu'da bir Müslüman şehrinde hissedebilirsiniz.

Entoto Park

Bu ülkedeki Ortodoks Hristiyanlar, kendilerini Hristiyanlığın özünü muhafaza eden ve yaşamlarını buna göre düzenleyen müminler olarak görüyorlar. İskenderiye Kıpti Ortodox kilisesine bağlı olmakla birlikte, Etiyopya Hristiyanları bu topraklarda hayat bulmuş kendilerine ait kadim Hristiyanlık yorumuna sıkı sıkıya sarılırken Batı üzerinden misyonerlik yoluyla gelen Hristiyanlık yorumlarına karşı büyük bir direnç gösteriyorlar. Hatta Batı'nın Hristiyanlığı dejenere ettiğini ileri süren bir anlayışa sahipler. Habeşistanlı bir Ortodoks Hristiyan'ı ibadet ederken gördüğünüzde şaşırtıcı bir şekilde namaz ibadetine çok benzer hareketler yaptıklarını görüyorsunuz. Buradaki Hristiyanlar da bizim gibi dua ederken ellerini göğe açıyor.

Addis Ababa'da Ortodoks Hristiyanlığa ait ibadethaneler oldukça görkemli bir mimariye sahip. Şehirde hatırı sayılır bir Müslüman nüfus olduğu halde Müslümanlara ait ibadethaneler çok fark edilmiyor. Çoğunlukla sokak aralarına sıkışmış, derme çatma yapılar içerisinde Müslümanların ibadet ettiklerine şahit oluyorsunuz. Addis Ababa'nın en önemli camisi 1922 yılında İtalyan işgali yıllarında yapımına başlanan Cuma Camii olarak da adlandırılan Enver (Anwar) Camii. Bir diğer önemli cami ise yakın zamanda yeniden inşa edilen Nur Camii.

“Toplanma yeri” anlamına gelen Meskel Meydanı'ndan Sidest Kilo'ya giden yol boyunca yürümek Addis Ababa'nın sosyal ve kültürel dokusuna dair iyi bir gözlem yapma fırsatı sunuyor. Etiyopyalıların stresten uzak, sakin bir tabiatlarının olduğunu yol boyu diyaloga girdiğiniz insanların güler yüzlü tavırlarından anlayabiliyorsunuz. Kültürleriyle barışık, özgüveni yüksek, yaşam coşkusuyla dolu mutlu insanlar görüyorum etrafımda.

Yol üzerinde görmemiz gereken çok sayıda mimari yapı ve eser var. Afrika Salonu, başkanlık sarayı, parlamento binası, II. Menelik'in 1880 yılında yaptırdığı Addis Ababa'nın ilk modern okulundan dönüştürülen Sheraton Otel, Trinity Ortodoks Katedrali, Ulusal Müze ve Addis Ababa Üniversitesi bu güzergahta görebileceğiniz yapılardan bazıları.

Arat Kilo Bulvarı, Etiyopya'nın İkinci Dünya Savaşı sırasındaki zafer günü anısına inşa edilen bir heykelin süslediği meydana çıkıyor. Sidest Kilo Bulvarı, İtalyan faşist birlikleri tarafından öldürülen yaklaşık 39.000 Addis Ababalının anısına dikilen bir anıta ev sahipliği yapıyor. Arat Kilo civarında, Serategna Sefer (kelimenin tam anlamıyla işçilerin yerleşim alanı) olarak bilinen eski şehrin bir kısmını halen görebiliyorsunuz. Ancak son düzenlemelerden burası da nasibini almış ve çoğu barakalardan oluşan dükkanların yerini modern iş merkezleri almaya başlamış bile.

Sidest Kilo'dan sonra yol daha da dikleşiyor. Yokuş boyunca Entoto koleji (önceki adıyla Teferi Mekonnen Okulu) ve ABD Büyükelçiliği caddenin sağ tarafında uzanıyor. Elçiliğin ardından geleneksel zanaatkarların ev yapımı kumaşları, çömlüklerini ve diğer el işlerini sattığı Shiro Meda adında bir açık pazara geliyorsunuz. Etiyopya'dan hediyelik eşya alma planınız varsa, ülkeye özgü otantik ürünleri bu pazarda bulabilirsiniz.

Addis Ababa'nın eteklerine kurulduğu Entoto dağı şehre tepeden bakmak için iyi bir nokta. Dağda, Addis Ababa'nın Saint Mary ve Saint Raguel adlı ilk kiliselerini ve II. Menelik döneminden kalma küçük bir sarayı ziyaret edebilirsiniz. Devasa boyutlarda okaliptüs ağaçlarının gölgesinde inanılmaz güzellikte manzaraların yer aldığı yürüyüş parkurunda dolaşabilir, parkta yaşayan, sadece bu bölgede rastlayabileceğiniz türden rengarenk kuşları ve diğer hayvanları yakından görebilirsiniz.

Etiyopya Ulusal Müzesi, modern müzecilik anlamında kötü tasarlanmış, bakımsız bir müze olmasına rağmen Etiyopya tarihine dair değerli bir koleksiyona ev sahipliği yapıyor. İlk insana ait olduğu düşünülen Lucy adı verilen fosil bu müzede sergileniyor. Bundan dolayı Etiyopyalılar ülkelelerinin insanlığın ve medeniyetin başladığı topraklar olduğuna inanıyorlar.

Müzede Etiyopya tarihine ışık tutan heykel, kıyafet, gündelik kullanım eşyaları, savaş ve tarım aletlerinin yansın geleneksel ve modern sanat eserleri de sergileniyor.

Addis Ababa şehri tasarlanırken parklara özel bir önem verilmiş. Etiyopyalılar, iklimin de sağladığı avantajla park tasarımı konusunda gerçekten çok başarılılar. Unity Park, çevre düzenlemesi, konumu, dizaynı, içerisinde yer alan sarayları, hayvanat bahçesi, başka yerde göremeyeceğiniz florası, eğlence ve dinlenme yerleri, müzeleriyle belki de yeryüzünde görebileceğiniz en iyi parklardan biri.

DİRE DEWA

Addis Ababa'dan ayrılıp küçük pervaneli bir uçakla Dire Dawa'ya doğru yola çıkıyorum. Yaklaşık 1 saatlik bir yolculuktan

sonra Harar'dan önceki durağım olan Dire Dawa'ya ulaşıyorum. Harar ve Cibuti'den gelen yolların keşiştiği kavşakta yer alan şehir 1904 yılında demiryolunun inşasından sonra önemli bir ticaret merkezi haline gelmiş. Kurak mevsimde yatağından yürüyerek geçilebilen Dachatu Nehri, şehri modern ve eski mahallelere ayırıyor. Şehirde, Fransızlar tarafından inşa edilen bir Kıpti kilisesi ve bir kraliyet sarayı bulunuyor. Eski mahallede bir cami ve büyük bir Müslüman mezarlığı yer alıyor. Harar'a göre daha çukurda kalan şehirde hava çok sıcak ve bunaltıcı. Havaalanından çıktığımız anda yüzünüze bir çöl sıcaklığı çarpıyor. Neyse ki, burada çok fazla kalmayacağız. Türkiye Maarif Vakfı

Harar Kampüsü müdürü Mehmet Bağcı fakatinde gün bitmeden Harar'a doğru yola çıkıyoruz.

HARAR

Harar'ı görmeden önce yeryüzünde hala böyle bir şehrin var olabileceğine beni kimse inandıramazdı. Sadece dokusuyla değil insanları ve sosyal yaşamıyla da tarihin bir döneminde asılı kalmış bir şehir Harar.

Hararlılar şehirlerini İslam'ın dördüncü kutsal şehri olarak görüyorlar. Hristiyan topraklarıyla çevrili bir ada gibi adeta. Şehrin 5 kapısı İslam'ın beş şartını temsil ediyor. Şehirdeki 99 cami ve mescit ise Allah'ın 99 ismini. Harar'a İslamiyet X. yüzyıl'da Yemen'in Aden

kıyılarından gelen tüccar ve emirler vasıtasıyla ulaşıyor. Harar'la Osmanlılar arasındaki münasebetleri Kanuni devrine kadar götürmek mümkün. Bu tarihlerde Zeyla Emirliği Emiri Ahmet El Mücahid Osmanlı'dan aldığı destekle Habeşistan'ın büyük bir kısmını ele geçiriyor.

Osmanlılar'ın özellikle Batılı misyoner faaliyetleri engellemek için Hararlı Emirlerle sıkı bir iş birliği içerisinde olduğunu tarihi kaynaklardan öğreniyoruz. 1875 yılında Mısır Hidivi İsmail Paşa'ya ait ordunun Osmanlılar'ın güney siyasetinin yeni mümessili olarak Habeşistan'a ilerlediği günlerde Harar şehri halk tarafından Muhammed Raúf Paşa'ya teslim ediliyor. Bölge yaklaşık 10 yıl Osmanlı hakimiyetinde kalıyor.

Şerif Müzesi, Harar çevresinden toplanmış birçok yazma esere ve etnografik eşyaya ev sahipliği yapıyor.

**HARAR'IN ÇEVRESİNDE
HRİSTİYANLIK
HÂKİM DİN OLSA DA
SUR İÇİ HARAR'DA
MÜSLÜMANLAR
AĞIRLIKTA VE BAŞKA
YERDE GÖRMENİZE
İMKÂN OLMAYAN SAF
BİR DİNİ HAYAT BU
İNSANLARIN YAŞAMINI
BELİRLİYOR.**

O dönem 1.000-1.500 kadar Türk'ün geldiği düşünülüyor, daha fazla olduğunu söyleyenler de var.

Harar'ın çevresinde Hristiyanlık hâkim din olsa da sur içi Harar'da Müslümanlar ağırlıkta ve başka yerde görmeye imkân olmayan saf bir dini hayat bu insanların yaşamını belirliyor. Tasavvufi bir neşe barıdıran Hararlıların gündelik hayatında insanı derinden etkileyen bir sükûnet, yetinmenin, kanaatin ve paylaşma duygusunun verdiği tarifi zor, modern insanın idrakini aşan bir ulvilik var. Harar'ın sokaklarında bunu iliklerinize kadar hissediyorsunuz. İnsanların gözlerinde, sevgi dolu gülümsemeleriyle yanınıza sokulan çocukların yüzünde dünyanın geri kalanına kayıtsız, onların kaygılarından uzak bir neşe ve huzur hakim.

HARAR VE RİMBAUD

Daha önce biyografisi ve şiirlerini okuduğum Arthur Rimbaud'un Harar'da aradığı şeyi buraya gelmeden merak ediyordum. Kral II. Menelik için silah tüccarlığı dahil çok

Harar sokaklarında bir kadın

Abadır Tekkesi

1911 yılında Harar'da bir Osmanlı Maslahatgüzarlığı açılıyor. İlk maslahatgüzar Necib Hac Efendi'nin ilk işi Habeşistan'daki Osmanlı tebaasını tespit etmek olmuş, kendisinden sonra başşehbender (başkonsolos) olarak atanan Ahmed Mazhar Bey, çalışmalarıyla ülke tarihinde kendine unutulmaz bir sayfa açmayı başarmış. Osmanlı'nın maslahatgüzarlık olarak kullandığı ve bana kalırsa Harar'ın en görkemli mimari yapılarından biri olan bina, yakın zamanda TİKA tarafından aslına uygun restore edilmiş. Türkiye Maarif Vakfı'na tahsis edilen merkez, başta Türkçe kursları olmak üzere

kültürel etkinlikler ve programlar düzenlenerek Harar halkıyla Türkler arasında ilişkilerin güçlenmesine katkı sağlıyor. Hilal-i Ahmer dünyadaki ilk şubelerini Harar'da açmış ve Etiyopyalıların işgalcilerle mücadelesinde Hilal-i Ahmer'in çok büyük yararları olmuş. Hilal-i Ahmer tarafından kullanılan bina bugün oldukça bakımsız durumda.

Aynı dönemde bölgeye yerleştirilen Türklerin torunları bugün kendilerine Harar Türkleri diyorlar. Türklerden evlenip çocuk çocuğa karışanlar ve tekrar Osmanlı topraklarına dönmeyenler günümüz Harar Türklerinin dedeleri...

Harar'da Arthur Rimbaud'un kaldığı ev

Bugün Maarif Vakfı
Kültür Merkezi olarak
kullanılan Osmanlı
Maslahatgüzarlık binası

kirli işlere bulaşsa da Harar'da kaldığı günlerle ilgili kimi söylenti kimi gerçek birçok hikâye anlatılıyor. Modern şiirin en büyük dâhilerinden biri olan Rimbaud'un kaldığı evi görmek için sabırsızlanıyorum.

Ahşap ve kerpiç malzemeden inşa edilmiş, büyükçe bir konak karşılıyor bizi. Ev müze haline getirilmiş. Müzede Rimbaud'un kitapları, kişisel eşyalarının replikaları, şiir ve mektupları sergileniyor.

Harar'da onca yıl kaldığına göre burada bir şeyler bulmuş olmalı. Zaten buralara gelmeden önce Batı'nın içinde bulunduğu koşmuşluktan tiksintiyle bahseder.

***"Ey alçaklar, işiniz iş! Doldurun garları
Güneş kızgın ciğerleriyle süpürüp sildi
Bir akşam Barbarlar'ın bastığı
bulvarları***

***Batı'ya oturmuş kutsal Kentin
işte bu hâli"***

Geride bıraktığı Paris'i böyle tasvir eder Rimbaud. Hep bir arayış halindedir. 20 yaşına kadar söylenmesi gerektiğini söylediğine inanarak artık şiir de yazmaz. "Mavi yaz akşamlarında özgür gezeceğim", "Çekip gideceğim, çingene gibi" der ve kendini Harar'da bulur.

Sezai Karakoç Rimbaud'un Müslüman olduğuna inananlardandı. Cami adında bir

Harar
Sokaklarında
Çocuklar

imamla sıkı bir dostluğu var. Ölürken de adını sayıklıyor annesinin söylediğine bakılırsa. Harar'da iken annesinden Kuran çevirisi istediğini (Rimbaud'nun Mektupları, s. 73), İslam'a özgü bir kader anlayışına teslim olduğunu (s. 82), "Aşkın Çölleri"ne "Not" (s. 161)'ta; "Muhammed'e inananların -yürekli ve sünnetli insanların- efsanedeki yıllarca süren uykularını anımsayın" diyerek "Ashab-ı Kehf"i ve Müslümanları yücelttiğini, "Abdu Rınbo (Abdullah Rimbaud) yazılı bir mühür kazıttığını (Graham Robb, Rimbaud, 2012, s. 355) biliyoruz. Ama bunlar Rimbaud'un Müslüman olduğunun kesin kanıtı olmaktan uzak.

Aden'in bunaltıcı ikliminden sonra Harar'ın onun için bir sığınak olması muhtemel. Zayıf bünyesine buranın ikliminin iyi geldiğinden bahseder annesine yazdığı mektuplarında.

"Harar ve Habeşistan'ın iklimi çok güzel, Avrupa'nın ikliminden çok güzel. Kışlar sert değil, ayrıca yaşam sudan ucuz. Beslenme iyi, hava nefis."

Şeyh Camii'nin müezzini Abdülmecid Efendi, yıllardır tanıştığımız hissi uyandıran bir samimiyetle kucaklıyor bizi

EFSANE VE GERÇEĞİN İÇ İÇE GEÇTİĞİ BİR MASAL DİYARI

Harar efsane ve gerçeğin iç içe geçtiği bir masal diyarı gibi. Bir merhamet yurdu sanki. Vahşi hayvanlarla ilişkilerinde bile saygılı bir mesafe var. Başka şehirlerde tahayyül edilmesi zor karşılaşmalara şahit olabilirsiniz. Sırtlanlar şehrin sokaklarında dolaşıyor ve bundan kimse rahatsız olmuyor. Rivayet odur ki, Harar surlarını inşa ettiren Amir Nur şehre kar yağdığı bir zamanda surların altına delikler açtırmış ve buralardan vahşi hayvanlara yiyecek bırakılmasını emretmiş. Böylece surlara 9 delik açılmış. O gün bugündür Harar'da sırtlanlar insanlara saldırmaz olmuş. Hala sırtlanlara yem veren ve bunu bir gösteriye dönüştüren insanlarla karşılaşmanız mümkün.

Harar'da çok güzel insanlar tanıdım. Şeyh Camii'nin müezzini Abdülmecid Efendi bunlardan biri. Yıllardır tanıştığımız hissi uyandıran bir samimiyetle kucaklıyor sizi.

Surlarla çevrili tarihi Harar şehrinin bulunduğu alan Jugol olarak adlandırılıyor. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) Dünya Mirası Listesi'nde yer alan Jugol'a girerken misafirleri "Duke" adındaki başka bir büyük kapı karşılıyor. İlerideki caddenin hemen bitiminde kendilerini Jugol'un meydanında bulan misafirlerin karşısına 19. yüzyılda büyük bir caminin yıkılması sonrası inşa edildiği ileri sürülen Medhane Alem Kilisesi çıkıyor.

Meydanın dört tarafındaki dükkanları ziyaret edenlerin ilk şahit oldukları ise renge-

renk çarşafı ve feraceleriyle başlarında meyve ve sebze taşıyan Hararlı kadınlar. Meydanın hemen başına kurulu olan kahvehanelerde domino oynayan Hararlı yaşlıların seslerini duyabiliyorsunuz.

Türk dizileri Hararlılar tarafından da takip ediliyor. Maarif Vakfının kurslarına giderek Türkçe öğrenen gençler diziler sayesinde pratiklerini geliştirme fırsatı buluyorlar. Türkiye'den gelenlere ayrı bir ilgi gösteren Harar halkı, kısa bir dönem hakimiyetinde kaldıkları Osmanlı ve Türkiye sevgisini her fırsatta dile getiriyor.

Harar'da unutamayacağım hatıralardan biri de Abdülmecid Efendinin gelini Fethiye Hanım'ın Harar geleneklerine göre yaptığı kahve ikramı. Kahve sunumu buralarda dini bir ritüel gibi. Kahve cebene denilen küçük testi içerisinde tütsüler eşliğinde közün üzerinde ağır ağır demlenirken yapılan sohbetin tadına doyum olmuyor. Seremoni, sunumu yapanın okuduğu diğerlerinin eşlik ettiği bir duayla sona eriyor.

Harar'da mutlaka görülmesi gereken yerlerden biri de Abadır Tekkesi. Şeyh Abadır'ın kabrinin de bulunduğu tekke gün boyu ziyaretçilerle dolup taşıyor.

Etiyopya'dan çok güzel hatıralar biriktirerek ayrılıyorum. Ziyaretim esnasında beni yalnız bırakmayan başta Maarif Vakfı çalışanları olmak üzere tüm Etiyopya'daki dostlara teşekkür ediyorum.

İnjera, sebzeler ve et

Tibs

Doro Wat

ETİYOPYA LEZZETLERİ

Etiyopya'da ekmek yerine ağırlıklı olarak injera tüketiliyor. İnjera un, su ve fermente edilmiş taze maya ile yapılan görüntüsü bizim krepini andıran bir lavaş türü. Etiyopya'da bir tür tahıl olan teff unundan yapılıyor. Tadı ekşimsi olan ekmek bakliyatlar ve etle birlikte tüketiliyor.

Etiyopya canlı hayvan stoğu açısından dünyada ilk sıralarda. Bu nedenle et çok bol ve ucuz. Addis Ababa ve diğer şehirlerde adım başı rastlayabileceğiniz küçük barakalarda et satan kasapları görebilirsiniz. Etiyopya mutfağında genellikle et ve sebze karıştırılarak pişirilen yemekler tercih ediliyor. Bunlar arasında, tavuk eti, baharatlar ve sos ile pişirilen bir Doro Wat oldukça meşhur. Kitfo, Etiyopya'nın en popüler yemeklerinden biridir. Kitfo, çiğ kıyma, baharatlar ve sos ile pişirilen bir yemek.

Etiyopyalıların keyifle tükettiği yemeklerden biri de Tibs. Çoğunlukla kuzu eti, baharatlar ve sos ile pişirilen bir yemek olan Tibs, çoğu zaman et ve sebzelerin karıştırılarak servis edildiği bir tabakta sunuluyor.

Röportaj

Zaman Sanatının Usta Yönetmeni Semih Kaplanoğlu ile **Sinema, Sanat, Edebiyat ve Eğitim Üzerine**

Kaynağı kendi orijininiz olan bir hikâye ya da durumu kendi tabiatınıza uygun ve hikâyenin çıktığı yeri koruyarak dünyaya sunduğunuzda yaptığınız şey bugün için anlaşılabilir olamıyor.

 Firdevs Kapusuzoğlu

Türk sinemasının önemli yönetmenlerinden biri olan Semih Kaplanoğlu'yla Teşvikiye'deki ofisinde bir araya geldik. Kendisiyle sinema, edebiyat, insan, hayat ve eğitim üzerine pek çok konuda keyifli bir sohbet gerçekleştirdik. Bizi içtenlikle karşılayan Kaplanoğlu'nun özellikle sinema ve kültür bağlamında söylediklerinin son derece önemli olduğunu düşünüyoruz. Bu sayımızda Semih Kaplanoğlu'yla yaptığımız bu özel söyleyişiyi siz değerli okurlarımıza sunmaktan mutluluk duyuyoruz.

GEÇMİŞ YÜZYILLARDA DÜNYA ÜZERİNDEKİ MEDENİYETLERİN KENDİ FARKLILIKLARINI ORTAYA KOYDUKLARI ÖNEMLİ UNSURLARDAN BİRİ DE ZAMANI NASIL KAVRADIKLARIYDI.

Kaplan Film'in Teşvikiye'de bulunan ofisinden

Semih Kaplanoğlu'na ilk sorumuz çok kültürlü bir coğrafyada özgün ve zengin olabilmenin yollarına dair: Çokkültürlü bir coğrafyada yaşıyoruz artık. Farklı renklerin bir arada yaşama durumlarını edebiyat, sinema, resim gibi sanatın farklı yüzlerinden okuyoruz. Yerliliğimizi koruyarak ama evrensel bütünün bir parçası olarak kimlik olgusunu Türkiye'nin dünyaya açılan ve güçlü olduğu bir argümanı üzerinden, sinema üzerinden nasıl yorumlarsınız?

Bu, yönetmenden yönetmene ya da hikâyeciden hikâyeciye geçişecek bir durum. Çünkü o kadar büyük bir dönüşüm ve değişim var ki... Artık kültürlerarası bir ilişkiden bence bahsedilemez. Tek bir kültür var. Otantik bir şey anlatma ya da dil kurma için bence artık çok geç. Kaynağı kendi orijininiz olan bir hikâye ya da durumu kendi tabiatınıza uygun ve hikâyenin çıktığı yeri koruyarak dünyaya sunduğunuzda yaptığınız şey bugün için anlaşılabilir olamıyor. Özellikle 70'lerden sonra hızla yayılan görsel kalıplar ve anlatım biçimi ancak siz özgünlüğünüzden taviz verdiğinizde evrensel hitap edebilecek bir hâle geldi. Bu iyidir veya kötüdür... Neticede bir tespit. Şunu söyleyebiliriz ki kültürümüzü alıp bir mü-

zeye de kaldırıp koyamayız. Sonuçta o canlı bir şeydir ve canlılığını sürdürmek için ister istemez bütün dünya etkileşimine açık olması gerekiyor. Bundan geriye ne kalır, bir şeyler kalır mı bilmiyorum... Bugün Yunus diyoruz, önemli kurucu şahsiyetlerimizden bahsediyoruz ama artık onlar bizim kendi toplumuzu ilgilendirmiyor.

Kurucu şahsiyetler demişken Niyazi Mısri üzerine çalıştığınızı biliyoruz. Filmlerinizde önemle işlediğiniz doğa-insan ilişkisi bu filmde nasıl ele alınacak? Bir dönemi anlatacağımız.

O dönem insan nasıl yaşıyordu, nasıl bir hâldeydi bilmiyoruz. Doğa ve mekân ilişkisi ister istemez olacak. Bursa, İstanbul, Elmalı, Kahire var. Aslında tedirginim bu konuda. Kafamda pek çok fikir var. Nasıl

yansıtacağımı düşünüyorum. Hala geliştirme aşamasındayız. Üstadın karakteri ve yolculuğu bizi de peşinden sürüklüyor bir anlamda. Galile nasıl kendini savunduysa Mısri de fikirlerini savunuyor. Boyun eğmiyor. Belgesel çekmek gibi bir niyetim yok kesinlikle. Genellikle bu tür şahsiyetler eserlerde insani özelliklerinden arındırılır, idealize edilir. Oysa Mısri'nin günlüklerine baktığımızda kendiyi mücadelesini görürüz. Günlükler kendini nasıl gördüğünü hissettiren ipuçlarıyla dolu. Onları da biraz aktarmak gerekiyor.

Peki neden Niyazi Mısri?

2011'de ilk kez Mısri'nin **"Dermân ararım derdime, derdim bana dermân imiş"** dizisiyle başlayan şiiri ile karşılaştım. O bende bir etki yarattı. Neredeyse on, on

beş farklı versiyonda senaryolar yazdım. Günümüzde geçen, geçmiş ya da geleceğe dair... İstiyorum ki dünya insanları Mısri'yi tanısin. O yüzden de uluslararası ortak yapım olması için elimizden geleni yapacağız.

İzinizle konu filmlerden açılmışken buradan devam etmek istiyoruz: Filmlerinizde görünenin ötesinde bir anlam taşıyan, katmanlı ve sarsıcı sahneler var. Süt'te içindeki yılanın çıkması için baş aşağı asılı duran kadını görüyoruz. Bağlılık Aslı'da filmin ilk ve son sahnesinde -bana göre- "ben" ve "öteki"yi temsil eden bebeklerin aynı anadan beslendiğini görüyoruz. Buğday'da görünür görünmez bir dairesel çizgi içindeki cenin pozisyonuyla varlığın insanla ilişkisini işaret eden insan... Bal'da ölümle yüzleşen çocuğun ormana sığınağı var. Bu çarpıcı sahneler süreçte mi ikonik bir görüntüye

dönüşüyor yoksa senaryo yazılırken zihninizin bir köşesinde görüntüye dönüşeceği anı mı bekliyor?

Süt'ün girişindeki sahne, üzerinde kafa yorulmuş, düşünülmüş bir sahne. Bal'ın son sahnesindeki ağaç kovuğunda kalan çocuk da öyle. Bunlar ikonlaştırma gayesiyle oluşmuş görüntüler değil. Görüntü, çekim anında çerçeveyi nasıl kurduğunuz, ölçeği nasıl gördüğünüz, o sahneyi nasıl anlattığınızla biçimleniyor. Burada asıl tayin edici şey, görüntünün içinde olduğu zamanı kurmak. O görüntüyü üç saniye gösterseniz başka bir şey ifade eder. Bir dakika gösterseniz başka bir şey ifade eder. Zamanlama aslında imgeyi besleyen bir şey. Görüntünün içinde ses de var. Hepsinin bir aradalığı ile çarpıcı bir sahne ortaya çıkıyor.

Geçmiş yüzyıllarda dünya üzerindeki medeniyetlerin kendi farklılıklarını orta-

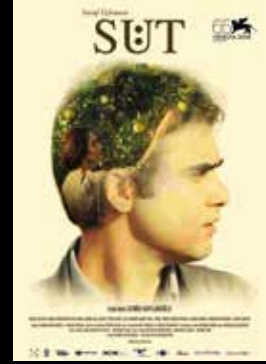
ya koydukları önemli unsurlardan biri de zamanı nasıl kavradıklarıydı. Bir Hristiyan'ın, Müslüman'ın ya da Budist'in antik dönemde zamanla ilişkisi farklıydı. Bu aslında sinemada belki elimizde kalan, aktarabileceğimiz şeylerden biriydi. Ama artık o da yok... Çünkü şimdi artık zaman hızla akıyor, sabırsız, konsantrasyonumuz yok. Bazı sahnelerde metafizik bir alanın açılmasını, kozmik boyutu yansıtmayı istedim. André Bazin, bütün sanatlar insanın varlığı üzerine kurulu iken ancak fotoğrafçılıkta insanın yokluğundan zevk alırız der. Sinemanın da fotoğraf görüntüsüne zamanı kattığını düşünür. Bence de sinema tıpkı müzik gibi bir zaman sanatı. Kendi kültürünün öğelerini taşıyan bir Japon filmi, zamanı nasıl kurguladıkları ve algıladıkları üzerinden anlayabiliyorum. Bizim sinemamızda bunun örnekleri çok yok ama bunun üzerine düşünmek gerek.

Röportaj

BEN ÇOK UZUN ZAMAN BİR KENARA GEÇİP SEYREDERİM. VAPURDA, BİR OTOBÜS DURAĞINDA, HER YERDE İNSANLARI İZLERİM. HEM ZAMANDA SEYİR, HEM OLDUĞUN YERDE SEYİR ÇOK ÖNEMLİ.

Süt'te, Yumurta'da ve Bal'da sakin, kendi hâlinde ve doğanın kalbinde bir mekân kurgusu görüyoruz. Bağlılık Hasan'da da insanın doğayla ilişkisi ele alınıyor. Aslı'ya baktığımızda ise bir metropol yaşamı görüyoruz. Doğadan uzaklaşan bir kadın kendi doğasıyla yaşam şartları arasında sıkışmış durumda. İnsan-doğa ilişkisini insanın kendiyile ilişkisini anlatmada bir zemin olarak kullandığımızı söyleyebilir miyiz?

Söyleyebiliriz. İnsanın içi ve dışının ilişkisindeki bu kırılma ve parçalanma hâli var ya onu ancak varlıkla kurduğumuz ilişkideki sükûnetle uyuma dönüştürebileceğimizi düşünüyorum. Zaman kavramı da benim için o anlamda devreye giriyor. Ben çok uzun zaman bir kenara geçip seyrederim. Vapurda, bir otobüs durağında, her yerde insanları izlerim. Hem zamanda seyir, hem olduğun yerde seyir çok önemli. İnsan çok içe dönük, ekrana dönük. Kainatla ilişkisini kopardı ya da çok sınırladı. Doğayı ve doğadaki zamanın ritmini tekrar kurmak ya da seyirciye hissettirmek benim için önemli.

**FARKINDALIĞA
TAHAMMÜLÜ OLMAYAN
BİR SİSTEMDEN HİÇBİR
ŞEY ÇIKMAZ. HERKES AYNI
ŞEKİLDE ÖĞRENEMEZ.**

kullandığımız yerlerde melodiyi sahnenin içindeki duyguyu hissettirebilecek bir unsur olarak görüyorum ama müziğe manipüle veya tasvir için başvurmuyorum. Müziklerin hazırlanmasında Mustafa Biber'le çalışıyoruz. Seçtiğim sahneler için bazı temalar belirliyoruz. Mustafa dört beş tane alternatif üzerinde çalışıyor. Ben genelde bir iki tanesini seçiyorum. Tiyatro oyunu yönettik. Limon'un müziklerini de o yaptı. Bakış açılarımız, zevklerimiz çok uyuyor.

Biraz da eğitimden bahsedelim istiyoruz: Bal filminizde Yusuf takvim yapraklarına baka baka okumayı söker ama bunu okulda öğretmenine, arkadaşlarına gösteremez. Sıra ona geldiğinde bocalar, kekeler. Burada bireyselleştirilememiş eğitim sistemlerinde sıkışıp kalan çocuklardan bahsetmek gerekiyor belki de. Öğretmenlerimizin hayatımızda bıraktığı kalıcı izlerden, akran zorbalığından bahsetmek gerekiyor. Sizin de okuma yazmayı öğrenme sürecinde Yusuf'un yaşadıklarını yaşadığımızı biliyorum. Özellikle erken çocukluk dönemi çocukları için dünya eğitim sistemlerine yönelik önerileriniz neler olurdu?

Bu soruya nasıl cevap vereceğimi bilmiyorum. Açıkçası yeni hayatımızda okumaktan keyif alan bir öğrenci kitlesi, öğretmekten ve öğrencilerle birlikte öğrenmekten zevk alan öğretmenlere de pek rastlamıyorum. Tabii bunun farklı sebepleri var. Müfredat geliştiren eğitimciler, öğretmenler ve öğrenciler arasındaki kuşak farkı tuhaf bir süreç ortaya çıkarıyor. Pek çok eğitimci ve sanatçının bir araya geldiği bir çalışma toplantısına dahil olmuştum. Eğitimden, öğretmenlerden, program geliştiricilerden, öğrenme ortamından neler bekleriz sorusunu

Filmlerinizde müzik seçimlerinizden bahsedelim biraz da. Anlatıyı gölgede bırakmıyor ama seyre anlam katıyor. Müzik seçimlerinizde nasıl bir süreç takip ediyorsunuz?

Aslında ben müziği çok az kullanan bir yönetmenim. Bugün sinemada izleyicinin müzikle çok manipüle edildiğini düşünüyorum. Senaryonun, aktörün aktaramadığı bir duyguyu müzikle vermek, seyirciyi kod-

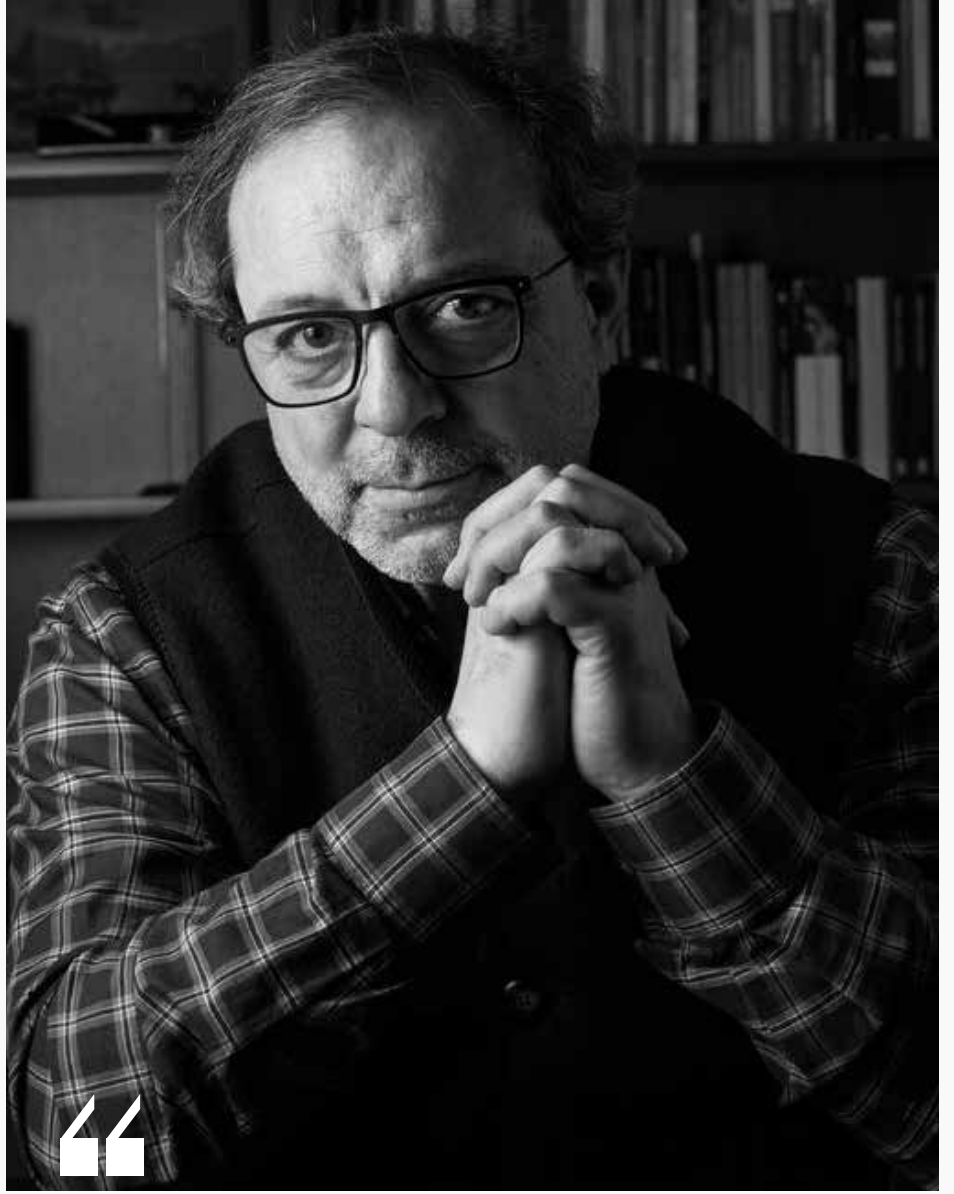
lamak gibi... Bazen öğrencilerle bir araya geldiğimde izlerken heyecan duydukları filmlerin bazı bölümlerinde sesi ortadan kaldırıyorum, hemen aralarında gülüşmeler başlıyor. Müzik aslında önemli bir unsur ama bizi nasıl güdülediği önemli. Perdede görünenle seyircinin kuracağı ilişkinin arasına filtreler koymadan gerçek sesleri, ortam seslerini, doğanın içindeki müziği kullanmayı daha çok tercih ediyorum. Müzik

Röportaj

tartışmıştık. Oradaki önerilerimden biri de çocukların toprakla ilişki hâlinde olmala- rıydı. Farkındalığa tahammülü olmayan bir sistemden hiçbir şey çıkmaz. Herkes aynı şekilde öğrenemez. Çocukların tabiatları- nı, ihtiyaçlarını, farklılıklarını görüp onlara bireyselleştirilmiş bir eğitim sunulması ge- rekiyor. Sınav odaklı bir eğitim sisteminden vazgeçilmesi gerekiyor.

Ben ilkokul öğretmenlerimin elinden zor kurtuldum diyebilirim. Kendimi koru- mam gerektiğini küçük yaşta anladım. O da beraberinde biraz dik başlılık getirdi. Etra- fımda kim olursa olsun, ne olursa olsun yal- nız olduğumu fark ettim. Yalnızlık fikri ve bilinci bende çok erken oluştu. İletişim kur- makta çok zorlanıyordum. İlkokulda ben ve birkaç arkadaşım tembeller kümesiydik. Hem tembeller hem yaramazlar olarak dört kişiydik. Lise giriş sınavları vardı. Arkadaş- larıma biz de bu sınava hazırlanalım dedim ve o dört çocuk, ders çalışmaya başladı. Sı- navın ilk aşamasını bizden üç kişi kazanın- ca öğretmenimiz şaşırmıştı. Düşünebiliyor musunuz biz en arkada oturuyorduk ve arkamızdaki duvarda büyük bir elma ağacı resmi vardı. Çalışkanların elmaları kızarır- ken dört beş çocuğun elması beyazdı. Öğ- retmenimiz sınıftaki bir arkadaşın elmasını kırmızıya boyarken ben “Sarı elma da var, yeşil elma da var. Tek bir renk elma ola- maz. Kırmızı olmasak da biz yine de elma- yız.” diye karşı çıktığımı hatırlıyorum. İlk- okul zor bir süreçti benim için. Okumayı geç öğrendim. Okuyordum aslında ama kekel- iyordum. Ailem bazen bu konunun üstünde duruyor bazen umursamıyordu. O dönem- lerde öğretmen ne derse haklıdır mantığı hakimdi. Tabii bu düşünce zaman zaman iyi sonuçlar da doğuruyor olabilir. Disiplin önemli fakat bunu nasıl kurduğunuz daha önemli. Ortaokul ve lise hayatım daha yo- lunda gitti. Her zaman sanatla, edebiyatla, sinemayla ilgiliydim. Kimse ilkokul üçte Ahmet Haşim, Tanpınar, Yaşar Kemal, Ke- mal Tahir okumazdı ama ben okuyordum. Annemin bunda katkısı vardı. Evimizde bir kütüphane vardı. Babam da seyahat etmeyi

ÇOCUKLARIN TABİATLARINI, İHTİYAÇLARINI, FARKLILIKLARINI GÖRÜP ONLARA BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ BİR EĞİTİM SUNULMASI GEREKİYOR. SINAV ODAKLI BİR EĞİTİM SİSTEMİNDEN VAZGEÇİLMESİ GEREKİYOR.

seviyordu. Sağ olsun bizi yurt içinde de yurt dışında da çok gezdirdi. Okumak ve seyahat etmek beni özgürleştirdi.

Eğitim politikası yapıcılara kendi özgün kültürel birikimimizi ilkokul çağı çocukla- rına hitap edecek içeriklere taşımayı öne- riyorum. Kültürümüzde, anlatılarımızda çocukların ilgisini çekecek mitler, savaş kahramanları, sembolik ifadeler var.

Çocukların son yıllarda duygusal far- kındalık düzeylerinin düşük olduğunu, duygularını yönetmekte zorlandıklarını

gözlemliyorum. Bal filmine baktığımızda Yusuf, bir kuşu iyileştirirken, arkadaşla- rının zorbalığına maruz kalırken, babası- nın ölümüyle yüzleşirken annesini mutlu etmek için sütünü hızlı hızlı içerken, duy- gularını ifade ediyor. Bu anlamda Bal'ı ço- cukların duygusal farkındalığını geliştir- mede kullanmamız mümkün görünüyor.

Milli Eğitim Bakanımız Bal'ın böyle bir özel- lik taşıdığını düşünerek bizi çalışmaya davet etmişti. Normalde ölümle karşılaştığımızda durup kalırız. Yusuf öyle yapmıyor. Koşuyor. Yani aslında babasının gerçekte ölmediğini

düşünmeye devam ediyor. Ölüm onu harekete geçiriyor. Bir kayıp var. Yusuf onun yerine başka bir şey bulmaya koşuyor. İlkokuldayken kurdele kavanozunun içinde bir tane kurdele kalmıştı. O da benimkiydi. Ben de bunu kabullenmişim. Okuyamayacağımı kabullenmişim ama aslında okuyordum da. O tek kurdele bir süre sonra bana meydan okuma gibi geldi ve bundan haz almaya başladım. Okul bitecekti. Son gün aldım ben o kurdeleyi. Aslında Aslan ile Fare hikayesini okuya okuya ezberlemiştim. Bir çocuk için bu, aykırılık ve müthiş bir mücadele.

Kültürümüzdeki anlatılardan bahsettiniz. Filmlerinizde menkıbelerden, kıssalardan, edebiyattan, rüyalardan beslediğinizi biliyoruz. Ama acaba günümüz dünyasında dijitalleşen hayatlarımızda bu alt okumayı yapacak insanlar azalıyor diyebilir miyiz? Başka bir deyişle derin anlam katmanları olan işler dijital uygulamalarla değişen sinema endüstrisinin neresinde yer alacak?

Bir söz var, müşterisiz meta zayıdır. Birileri insan olmanın sorumluluğu ile nitelikli ürünleri üretmeye devam edecek elbette ama çok az insan derin anlam katmanları olan bu nitelikli işleri talep ediyor. Yine de bu platformlardaki içerikler insana dair basit hazları tırmalarken tekrara düşüyor. Baki kalan yine nitelikli, klasikleşen eserler olacak. Tüm dünyadaki gençlere kendi ülkelerinin kültürü ya da yaşam biçiminden ziyade başka ülkelerin, başka düşüncelerin ürünleri empoze ediliyor. Böyle giyilmelidir, böyle yaşanmalıdır, popüler olan budur algısı empoze ediliyor. İnsanlara eğitim sisteminin kendi değerlerini korumayı öneremeyen sistemler, ülkeler bunlardan çok çabuk etkileniyor ve dönüşüyor. Uluslararası dijital platformlar artarken içerikler baskın kültürlerden ithal ediliyor. Baskın bir kültür hegemonyasında biz insanımıza ne söyleyebiliriz bilmiyorum. Bizim kültürel dokumuz o kalıplara sığmıyor. Mevlana hakkında film yapmak, Yunus'la ilgili kitaplar yazmakla da olacak bir şey değil bu. Herkesin üniversite okumaya mecbur hissettiği bir çağda, okul sayısı artarken bilgi insan sayımız artmıyor.

Filmlerim dünyanın her yerinde vizyona giriyor ya da yabancı televizyonlarda gösteriliyor. Ben hedef kitleye odaklanmıyorum. İletişim şimdi bir mühendisliğe dönüştü. Senaryo doktorları var. Hangi dakikada hangi sahne gelirse etkisi daha vurucu olur diye hesaplıyorlar. Sahneler arası atılan düğümler, filmin devamının izlenme oranını artırıyor. Popüler kültürdeki ürünlerde bu hesaplar var. Özellikle gençler, çocuklar belirli zaman aralığında bu düğümlerle karşılaşmazlarsa izlemeye tahammül edemiyor. Ama buna sanat diyemeyiz, bu bir mühendislik işi. Vicdan, merhamet gibi duyguları kaybettik. Çok trajik meselelere dair görüntüler o kadar yaygınlaştı ki sıradanlaştırıldı, olağanlaştırıldı. Son zamanlarda Gazze'de yaşanan olaylara dair yaygınlaşan görüntüler bunlardan biri. İki tane

tweet atmak, bu görüntüleri beğenmek bir görevi yerine getirmek olmuyor. Vicdanın eylemine ya da merhametin eylemine dönüşmüş olmuyor bunu yapmak. İnsan olarak harekete geçmemize engel oluyor bu durum. Belki otuz sene önce bunlar yaşansaydı binlerce insan sınırlara gidecekti. Ama şimdi tepkilerimizi gösterdiğimiz bir mecra var.

Yapay zeka artık hepimizin hayatında yer edinmiş bir şey. Avantajları ve dezavantajları var. Özgün, nitelikli, sorugulayıcı işler yapmak, eserler üretmek isteyen gençlerin günümüz şartlarında nasıl bir yol izlemesi gerekiyor?

Yapay zeka şu an bebekken bile potansiyelini işaret edecek uygulamalar sunuyor bize. İnsanın bütün birikimini emen bir şey olsa da yaratıcılığının sınırlı kalacağını, matematiksel yaklaşmanın yeterli olmayacağını düşünüyorum. Bir yandan da bu insan için büyük bir challenge. Yapay zekanın üstüne nasıl çıkarız? Bu bir yeryüzü bilgisi. Bunu bertaraf edebilecek yine insan. Bu büyük bir challenge. Yani belki onunla mücadele etmek için mağara dönemine geri döneceğiz. Çünkü onun mücadele edemeyeceği şey, bizim başladığımız ilk nokta, o onu bilmiyor. Tecrübesi yok oraya dair.

Bir Alim ve Eğitimci Olarak Ahmet Cevdet Paşa

Ünlü şarkiyatçı Bernard Lewis tarafından "dahi hukukçu" olarak nitelendirilen Ahmed Cevdet Paşa, Osmanlı'nın son dönemine tanıklık etmiş bir aydın olarak, bulunduğu her makam ve oturduğu her koltukta ıslah edici ve kural koyucu olarak anıldı.

Hacı İsmail Ağa ile Ayşe Süm-bül Hanımın çocukları olarak, 27 Mart 1822'de bugün Bulgaristan'da bulunan Lofça'da hayata gözlerini açtı. İlk eğitimini burada aldıktan sonra, tahsilini tamamlamak üzere İstanbul'a gelen ve 1839'da Fatih Camisi'nde medrese eğitimine başlayan mütefekkir, Cevdet mahlasını İstanbul'da öğrenim gördüğü sırada şair Süleyman Fehim Efendi'den aldı.

Ahmed Cevdet, İslami ilimlerin yanı sıra matematik, astronomi, tarih, coğrafya gibi ilimleri de tahsil ederken, o yıllarda meşhur olan Murad Molla Tekkesi'nde Arapça ile Farsça öğrendi ve Mevlana'nın Mesnevi'sini hatmetti.

Ahmed Cevdet Paşa, henüz 22 yaşındayken 1844'te Rumeli Kazaskerliği'ne bağlı Permedi kazası kadılığıyla devlet hizmetine başladı. Bundan bir yıl müderris olarak İstanbul camilerinde ders vermek hakkını elde eden Ahmet Cevdet Paşa, 13 Ağustos 1850'de Meclis-i Maarif azalığı ve Darülmuallimin müdürlüğüne getirildi.

Bugünkü adıyla öğretmen okulu olan Darülmuallimin müdürlüğü süresince mektebi kısa zamanda ıslah ederek, mektebe giriş ve imtihan usullerini yönetmeliklerle belirleyen Ahmed Cevdet, Encümen-i Daniş'e (Osmanlı Akademisi) asli üye seçildiği 1851'de Fuat Paşa ile ilk Osmanlı grameri sayılan, üç lisanın (Türkçe, Arapça ve Farsça) gramerini açıklayan "Kavaid-i Osmaniye" adlı eseri hazırladı.

Ahmed Cevdet, 1856'da Galata Kadısı oldu ve o yıl evlendiği Rabia Adviyeh Hanımla Ali Sedat, Fatma Aliye ve Emine Semiye adlarında üç çocukları dünyaya geldi.

Mekke Kadılığına 1857'de getirilen ve aynı dönemde devrin kanunlaştırma çalışmalarını yürüten "Meclis-i Ali-i Tanzimat" üyeliğine seçilen Paşa, 1861'de İstanbul kadılığına terfi etti.

Bir süre "Takvim-i Vekayi"yi ıslah için kurulan komisyona üyelik yapan Ahmed Cevdet Paşa'nın oğlu Ali Sedat Bey yazdığı mantık kitaplarıyla tanınırken, kızı Fatma Aliye Hanım ise ilk Türk kadın romancı olarak edebiyat tarihine geçti. Şairin diğer

kızı Emine Semiye ise Avrupa'da öğrenim gördükten sonra İstanbul'da öğretmenlik, Selanik'te öğretim müfettişliği yaparken, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nde görev alarak siyasetle ilgilendi.

İbn Haldun'un "Mukaddime" adlı eserinin Osmanlı Türkçesine tercümesini yapan Ahmed Cevdet, teftiş için gönderildiği yurt içi ve yurt dışındaki denetlemelerinde ve ıslah faaliyetlerinde de gösterdiği başarılarla bağlı olarak ikinci rütbeden "Nişan-ı Osmani" ile ödüllendirildi.

Bu başarılarından sonra Sultan Abdülaziz tarafından şeyhülislamlığa getirilmesi beklenen Ahmed Cevdet Efendi, 1866'da ilmiye sınıfından mülkiye sınıfına nakledilerek paşa oldu ve Maraş, Urfa, Zor sancakları ve Adana eyaletinin birleştirilmesiyle oluşturulan Halep valiliğine tayin edildi.

Devrin önde gelen fıkah alimleriyle "Mecelle"yi kaleme aldı. Ahmed Cevdet Paşa, iki yıl süren bu görevi sırasında yeni valiliğin teşkilatlanmasını gerçekleştirdi ve 1868'de yeni kurulan "Divan-ı Ahkam-ı Adliye"ye (Danıştay) başkan tayin edildi.

Ahmet Cevdet Paşa'nın eserlerinden, Kavaid- Osmaniye'nin 5. baskısının kapağı

Bu vazifede adliye ve hukuk sistemini devrin ihtiyaçlarına göre düzenlemeye çalışan Ahmed Cevdet'e şöhret kazandıran gelişmelerden biri de Hanefi fihhına dayalı bir kanun kitabının hazırlanması gerektiği düşüncesini ortaya atması oldu.

Bu düşüncesi kabul edilen mütefekkirin başkanlık etmeye başladığı, devrin önde gelen fıkıh alimlerinin de yer aldığı Babıali'de teşkil edilen "Mecelle-i Ahkam-ı Adliyye Cemiyeti", "Mecelle"nin ilk 4 kitabını yayımladı.

"Mecelle"nin hazırlandığı süre içinde her türlü devlet işlerinin kendisine danışıldığı bir merci durumuna gelen Ahmed Cevdet Paşa, 1873'te bugünkü adıyla Milli Eğitim Bakanlığı olan Maarif Nazırlığı'na getirildi. Bu tarihten sonra da farklı zamanlarda Adliye, Maarif, Evkaf, Dahiliye, Ticaret ve Ziraat nazırlığı görevlerinde bulundu.

Ünlü şarkiyatçı Bernard Lewis tarafından "dahi hukukçu" olarak nitelendirilen Ahmed Cevdet Paşa, 1880'de Adliye Na-

Ahmet Cevdet Paşa ilmiye kisvesi ile

zırlığı döneminde Osmanlı'nın ilk modern hukuk fakültesi olan bugünkü adıyla İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin kurulmasında büyük çaba sarf etti. Ahmed Cevdet, Osmanlı'nın son dönemine tanıklık etmiş bir aydın olarak, bulunduğu her makam ve oturduğu her koltukta ıslah edici ve kural koyucu olarak anıldı.

Nazırlığı sürecinde bazı komisyonlar kurmuş, usûl-i cedit üzere hazırlanmış bir okuma yazma kitabı (elifba) telif edilmiştir. 1874'ten itibaren okullarda istatistikler tutulmaya başlanmıştır. Nuruosmaniye'de yeni metotlara göre eğitim yapan, okuma yazma öğreten bir sıbyan mektebi açılmıştır.

AHMET CEVDET PAŞA VE EĞİTİM

Ahmed Cevdet, başından beri Osmanlı'da eğitimin modernleştirilme çabaları içerisinde bulunmuş, 1846'da kurulan Meclis-i Maârif-i Umûmiye'de görev almıştır. Mecliste üç ayrı layiha kaleme alınmıştır. Bunlardan birincisi, sıbyan mekteplerinin ıslahına; ikincisi, rüştiye mekteplerinin açılmasına; üçüncüsü de Dârülfünun açılmasına dair öneridir. Meclis-i Maârif'in başkanı Kemal Efendi'nin katkısıyla ilk sivil rüştiye Davutpaşa Rüştiyesi 1847'de açılmıştır. Gerek buraya gerekse 1839'da açılan Mekteb-i Maârif-i Adliye ve Mekteb-i Maârif-i Edebiye'ye muallim yetiştirmek amacıyla 16 Mart 1848'de açılan Dârülmualimîn-i Rüşdî'ye Ahmed Cevdet, hoca olarak tayin edilmiştir. Bir süre sonra bu okula müdür olarak atanmıştır. İdareciliği sırasında Türk eğitim tarihinin önemli düzenlemelerinden biri olan Dârülmualimîn Nizamnamesi hazırlanıp yürürlüğe konulmuştur. Ahmed Cevdet söz konusu nizamname ile yeni açılan okullarda yetişecek öğretmenlerin niteliklerini belirlemiştir. Oldukça idealist kabul edilen bu nizamname zamanın şartları gereği ancak on yıl kadar uygulanabilmiştir.

Ahmet Cevdet Paşa

1846'da hazırlıklarına başlanan Dârülfünun'un ders programını, kitaplarını, kütüphanesini, laboratuvarını ve personeli yetiştirmek amacıyla Encümen-i Dâniş adında bir akademinin kurulması için hazırlanan rapor, 11 Şubat 1851'de Ahmed Cevdet tarafından Meclis-i Maârif-i Umûmiye'ye verilmiştir. Bir tür bilim akademisi hüviyetindeki kurum 18 Temmuz 1851'de onun nutkuyla açılmıştır. Encümenin ilk ilmi faaliyeti, daha önceden Fuad Paşa ile birlikte Bursa'da Ahmed Cevdet'in hazırladığı Türk dilinin ilk gramer kitabı sayılan Kavâid-i Osmâniye'nin padişaha takdim edilmesi olmuştur. 1859'da orta düzeyde devlet memuru ve idareci yetiştirmek amacıyla kurulan Mekteb-i Mülkiye'ye hoca olarak tayin edilmiş, Maarif nazırı olduğu dönemlere kadar da hem teorik hem pratik noktada eğitim hizmetlerinin içinde olmuştur.

Maarif nazırlığına ilk atanışı 24 Nisan 1873'tedir. Bu süreçte temel eğitim sorunu olarak gördüğü ilk tahsil işini ve idâdiler meselesini ele almıştır. Eğitim Islah Komisyonu'nun ricası üzerine bazı eserler kaleme almış, aynı dönemde Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliye Dairesi'nde mülkiye memurlarına mahsus, hukuk derslerini halka açmış, diğer taraftan da Galatasaray'a (Mekteb-i Sultânî) hukuk dersi koydurmuştur. 12 Haziran 1875'te Yanya valiliğinden alınarak ikinci defa Maarif nazırı olmuştur. 30 Kasım 1875'te Adliye Nezareti'ne tayini ile görevi son bulmuştur. 17 Mayıs 1876'da Suriye valiliğinden alınıp üçüncü defa Maarif nazırlığına getirilmiş, 17 Ekim 1876'da yeniden Adliye nazırı olmasıyla toplamda yirmi iki ay Maarif nazırlığı görevinde bulunmuştur.

Nazırlığı sürecinde bazı komisyonlar

Ahmet Cevdet Paşa'nın Fatih Camii haziresindeki kabri

**Ahmed Cevdet,
Osmanlı Devleti'nin
geleneksel yapısından
giderek uzaklaştığı,
modern eğitim sistem
ve kurumlarına geçişin
sıklaştığı bir süreçte etkin
görevler almıştır.**

kurmuş, usûl-i cedit üzere hazırlanmış bir okuma yazma kitabı (elifba) telif edilmiştir. 1874'ten itibaren okullarda istatistikler tutulmaya başlanmıştır. Nuruosmaniye'de yeni metotlara göre eğitim yapan, okuma yazma öğreten bir sıbyan mektebi açılmıştır. Daha sonra buna benzer numune mektepleri açılacaktır. Yeni ders kitabı yazım işlerine önem vermiş, kendisi de bu süreçte ders kitapları yazmış ya da eskileri güncellemiştir. Mekteb-i Sultânî'de açılan Mekteb-i Hukuk, Mekteb-i Turuk

ve Maâbir için nizamname hazırlanmasını sağlamış ve ilerleyen senelerde burada kendisi de ders vermiştir.

Ahmed Cevdet Paşa sistemin içinden, sistem kurucu bir isimdir, Tanzimat eğitimini sıklıkla eleştirmiştir. Medrese ve ulemeden yakınmaları yanında, yeni eğitim kurumlarını liyakatten yoksun kişilerin elinde olmakla tenkit etmiştir. Mesela "Mekâtib-i rüşdiye küşâd ile tarîk-i terakkîde bir adım ileri atıldı. Lakin işin ortasından başlanmış oldu. Zira Meclis-i Muvakkat'ın tertibine nazaran ibtidâ mekâtib-i sıbyan ıslah olunup da onlardan yetiştirilecek çocuklar için mekâtib-i rüşdiye küşâd olunmak lazım gelirken mekâtib-i sıbyan hali üzere kaldı" (Tezâkir, 1-12: 11) diyerek eğitim reformlarının dağımlığından şikâyet ile ehil insanların elinde olmayan kurumdan kâmil işlerin çıkmayacağını ifade etmiştir.

Ahmed Cevdet, Osmanlı Devleti'nin geleneksel yapısından giderek uzaklaştığı, modern eğitim sistem ve kurumlarına geçişin sıklaştığı bir süreçte etkin görevler almıştır. Bir taraftan modern eğitim kurumlarının açılmasında rol alırken öte yandan medrese, tekke ve tasavvuf dünyasını da eleştirmiştir. Makamlarını kötüye kullanan

Firdevs Kapusızođlu

ÇOCUK EDEBİYATINDA SINIRLARI AŞMAK:

Göç ve Çokkültürlülük

Merak eden, sorgulayan, kendini ve çevresini tanımak isteyen çocukların talep ve ihtiyaçları; çocuk kitaplarının toplumsal dönüşümün bir aracı olmasını sağlamış, çocuk edebiyatı içerisinde “sorun odaklı kitaplar”ı ortaya çıkarmıştır.

Cocuk ve çocukluk kavramı farklı dönemlerde coğrafya, etnik köken, kültürel unsurlar, inanç, yaşama biçimleri, ekonomik faktörler gibi sebeplerle farklı şekillerde ele alınmış; modern çocukluk imgesi ise rönesans, reform, aydınlanma, romantizm, kapitalizmin doğuşu, sanayileşme gibi tüm dünyayı etkileyen gelişmelerle ortaya çıkmıştır. Çocuk ve çocukluk kavramının zaman içinde çeşitli unsurlara bağlı olarak ortaya çıkan değişimi, yetişkinlerin çocukları ve çocukluğu hayal etme biçimlerini de değiştirmiş ve bu, onlar için yazılan metinlere de yansımış; form, içerik ve ifade biçimine dair arz talep durumlarını belirlemiştir.

Modern çocukluk imgesine yönelik yapılan pedagojik çalışmaların etkisiyle kısa bir süre öncesine kadar çocukları güncel meselelerin uzağında tutma eğilimi yaygın tercih edilen bir tutum iken, zamanla bu tutum yerini yetişkinlerin kendisine ve çevresine dair farkındalığı gelişmiş, çoklu uyaranlarla öğrenmeye dair merakı artmış, sorun çözme becerisi gelişmiş çocuklar yetiştirme isteğine bırakmıştır. Bu durum, sosyal medya ve dijital içeriklerle güncel meselelere dair gelişmelere maruz kalan çocukları uygun ve doğru şekilde bilgilendirmek isteyen eğitimci ya da ebeveynleri, çocuğa göre hazırlanmış yardımcı içerik ve materyal arayışına itmiştir. Böylece merak eden, sorgulayan, kendini ve çevresini tanımak isteyen çocukların talep ve ihtiyaçları; çocuk kitaplarının toplumsal dönüşümün bir aracı olmasını

sağlamış, çocuk edebiyatı içerisinde “sorun odaklı kitaplar”ı ortaya çıkarmıştır.

Çocukların anlayamadığı ya da doğrudan iletişim kuramadığı bazı gerçekleri edebiyat yoluyla onların dünyasına sokmayı amaçlayan bu kitaplar artık her şeyi bilen hâkim bakış açısını yansıtmaktan epey uzaklaşmış, bakış açısını genişletmiştir. Post-modern çocuk edebiyatı ürünleri, alışılmadık pek çok konuyu gündemine alarak farklı türleri birbiriyle kaynaştırmış ve sınırlarını da genişletmiştir. Hatta değişen gündem, çocukluk algısı ve çocukluk ihtiyaçları; çocuk edebiyatına dair benimsenmiş sınırları ortadan kaldırmıştır. Tüm bunlara ek olarak çocuk kitaplarının formunda da dikkat çekici değişiklikler görülmektedir. Bu değişim yeni grafik kullanımlar, yatay ya da üç boyutlu tasarımlar, metinde anlatılmayan üstlenen ve anlamı genişleten çizimler; sırasız olay örgüleri ile gerçekleştirilmektedir. Bakış açısı, sınırlar veya formlar değişirken elbette okuma biçimlerinin de bu eğilimden etkilendiğini söylemek mümkündür. Okurun kitapla tek taraflı kurduğu ilişki yerini çocukların ekranları, ebeveyni veya öğretmenleriyle iş birlikli okumalar gerçekleştirmesine bırakmış, etkileşimli okuma uygulamalarının geliştirilmesine imkân sağlamıştır. Bununla birlikte artırılmış gerçeklik teknolojileriyle desteklenmiş okuma deneyimleri, sesli kitap uygulamaları da gelişen ve değişen dünyada yerini almıştır.

Sorun odaklı çocuk kitaplarının ekran zorbalığı, teknoloji bağımlılığı, ölüm, ebeveyn ayrılığı, savaş gibi konuları ele aldığı bilinmektedir. Son yıllarda bu konulara güncel meselelerden biri olarak çok kültürlülük ve göç de dahil olmuştur. Temelinde bir yerden bir yere gitme, mekân değiştirme eylemi yer alsada aslında göçün sonuçları ve yaygın etkileri bakımından mekânsal bir yer değiştirmenin ötesinde, bireyler ve toplumlar üzerinde etkisi

Yoksulluk ve savaş ortamı gibi yaşam hakkını tehlikeye atan ortamlardan ve insan onuruna yakışmayan koşullardan kurtulmak için bir çare olan göçe çocukların da aktif bireyler olarak katıldıkları görülmektedir.

olan çok boyutlu bir değişimi ihtiva ettiği söylenebilir. Günümüzde bilgi, iletişim teknolojileri ve lojistik alanında yaşanan gelişmeler, çağımız insanların daha kolay ve hızlı yer değiştirmelerinin önünü açmıştır. Bununla beraber zorunlu göçe neden olacak askerî, politik veya ideolojik gelişmeler de yaşanmaktadır. Gerekçeleri, süresi, yönü, yer değiştirenlerin sayısı, gönüllülük-zorunluluk gibi faktörlere göre göç türlerinden bahsetmek mümkündür.

Yoksulluk ve savaş ortamı gibi yaşam hakkını tehlikeye atan ortamlardan ve insan onuruna yakışmayan koşullardan kurtulmak için bir çare olan göçe çocukların da aktif bireyler olarak katıldıkları görülmektedir. UNICEF 2022'deki basın bülteninde çatışma, şiddet ve diğer krizler, sebebiyle 2021 yılının sonunda 36,5 milyon çocuğun yerinden edildiği bilgisini vermiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana yerinden edilen çocukların sayısı hiç bu kadar yüksek olmamıştır. Üstelik bu sayıya iklim ve çevre faktörlü değişimler ve Ukrayna-Rusya, Filistin-İsrail arasındaki savaşın etkisiyle yer değiştiren çocuklar dâhil değildir. Basın bültenine göre küresel mülteci nüfusu son on yılda iki kattan fazla artmıştır ve çocuklar toplamın neredeyse yarısını oluşturmaktadır. Göç etmiş çocuklar, bir yandan doğal gelişim dönemlerine ilişkin sorunlarla baş etmeye çalışırken diğer yandan yeni topluma uyum sağlamaya çalışmaktadırlar. Göç çalışmalarına bakıldığında çocukların ya yok sayıldığı ya da aile gelirine katkı sunan pasif öğeler olarak düşünüldüğü görülmektedir (Bushin, 2008). Çoğunlukla çocuklar göç eden yetişkinlerle beraber götürülen ya da geride bırakılan bir “nesne” ve göçten olumsuz etkilenen “endişe kaynağı”dır. Diğer yandan ülkesinde göçmen çocuklarla karşılaşan, onlarla bir arada yaşamayı deneyimleyen ev sahibi ülke çocukları ise çok kültürlü toplum yapısına uyum sağlamaya çalışmaktadır. Bu durum bazen çatışmalara, toplum yapısında özerk grupların var olmasına bazense uzlaşma ve kültürleşme yoluyla sağlıklı bir arada yaşama biçimlerinin ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Bugün 21. yüzyıl çocuklarının -göçmen, mülteci ya da mukim- sıklıkla karşılaştıkları bir kavram olan göçün resimli hikâye kitaplarında farklı boyutlarıyla yer

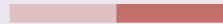

alması, bize çocuk edebiyatının artık sadece öğretmek ya da eğlendirmek için var olmadığını göstermektedir. Yalnızca göçmen çocuklar için değil yaşadıkları ülkelerde onları karşılayan çocukların da göçü ve beraberindeki toplumsal olayları doğru biçimde anlamlandırması, uyum temelli bir bakış açısı kazanması, kültürel çeşitlilik konusunda farkındalık kazanması, bir arada yaşamaya dair yenilikçi ve işlevsel çözüm önerileriyle karşılaşması bakımından sanatsal bir ürün olan çocuk kitaplarının eğitimdeki önemini göstermektedir. Üstelik az sözle çok şey anlatırken sanatsal boyutuyla varlığını sürdüren resimli hikâye kitapları, hedef kitlesini sınırlandırmamaktadır. Bu kitaplar her yaşta okuyucuyu etkisi altına alarak bireyleri ve toplumları dönüştürecek bir potansiyele sahiptir.

Göçmen deneyimlerini ve hikâyelerini anlatan çok kültürlü çocuk edebiyatından yeni gelenlerin (göçmenlerin) deneyimlerini yansıtmak, dil gelişimlerini desteklemek ve sosyal adalet gibi kavramların yer-

Bugün 21. yüzyıl çocuklarının -göçmen, mülteci ya da mukimlikle karşılaştıkları bir kavram olan göçün resimli hikâye kitaplarında farklı boyutlarıyla yer alması, bize çocuk edebiyatının artık sadece öğretmek ya da eğlendirmek için var olmadığını göstermektedir.

leşmesini sağlamak için güçlü bir eğitim aracı olması beklenmektedir. Braden ve Rodriguez (2016)'e göre, "küçük çocuklara yalnızca kendi geçmişlerini, kültürel miraslarını ve deneyimlerini yansıtan bir edebiyat sunulduğunda, kendi deneyimlerinin diğerlerine hükmettiğine inanabilmektedirler". Bu nedenle, "çocukların okumaya geldikleri alanın" kapsayıcı olması gerektiğini akılda tutarak, küçük çocuklara çok sayıda farklı insanı ve dünyayı görme biçimlerini göstermek önemlidir. Araştırmalar; çocuk edebiyatının göçmen çocukları ve onların göçmenlik deneyimlerini temsil etme biçimlerini incelemiş ve bu temsillerle ilgili bazı kitaplarda aşırı genelleme ya da özelleştirme yapıldığı, belirli bağlamlardan kaçınıldığı ve göçmen gruplar içindeki çeşitliliğin görmezden gelindiği, göçmenlik deneyimlerinin karmaşıklığının kısmen temsil edildiği, göçmenlik/göçmen çocuklarla ilgili önyargılı ve basmakalıp temsiller bulunduğunu ortaya koyan verilerle karşılaşmıştır (Gu ve Catalano, 2022).

Resimli hikâye kitaplarında yazarların ve çizerlerin kültürel kodlarının daha fazla açığa çıktığı bilinen bir gerçektir. Görsel ve sözlü sanatın birleşimi olan resimli hikâye kitaplarının değerlerden bağımsız olması mümkün değildir. “Bu nedenle resimli kitap sanatının ele alınması gereken yönlerinden biri, bu kitaplardaki temsil tarzlarının zorunlu olarak sosyokültürel ve politik anlamlarla nasıl yükleneceğidir.” (Sipe, 2011, s. 244). Dolayısı ile göç, göçmenlik, mültecilik konularını çocuklara yansıtmak; çocuk edebiyatında göçmenliğin temsiline, eğitimde ise göç olgusunu ele alan çocuk edebiyatının neden ve nasıl kullanılacağına ilişkin bir dizi endişeyi beraberinde getirmektedir. Göç olgusunun tüm dünyayı etkisi altına alması ve göç-

men çocukların eğitim sistemlerine dâhil olması göçmenliğin edebî olarak tasvir ve temsil edilmesinin yeterli olmadığını; bu tasvir ve temsil biçimlerinin tartışılmasını kolaylaştıracak iletişim yollarının geliştirilmesi gerekliliğini de ortaya koymaktadır. Göç temalı eserlerin eleştirel, işbirlikli ve karşılaştırmalı okumalar yolu ile yazar-okur-metin ve bağlam arasındaki ilişkilerin tespit edilmesi, hem bu kitapların potansiyelini açığa çıkarmak hem de hassas konuları ele alan çocuk edebiyatının nitelikli bir şekilde gelişimini sürdürmesinde önem teşkil etmektedir.

KAYNAKLAR

- Bushin, N. (2008). Quantitative datasets and children's geographies: examples and reflections from migration research. *Children Geographies*, 6, 451-457.
- Braden, E. G., & Rodriguez, S. C. (2016). Beyond mirrors and windows: A critical content analysis of Latinx children's books. *Journal of Language and Literacy Education*, 12(2), 56-83.
- Sipe, L. R. (2011). The art of the picturebook. (Ed. S. Wolf vd.), *Handbook of research on children's and young adult literature*, (s. 238-252). Routledge.
- Gu, X. and Catalano, T. (2022). Representing transition experiences: A multimodal critical discourse analysis of young immigrants in children's literature. *Linguistics and Education*, 71, 101083. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2022.101083>.

Dr. Öğr. Üyesi A. Sena Sezgin

Tipik ve Farklı Gelişen Çocukların Ebeveynleri Arasındaki Etkileşim

Farklı gelişen çocuğun ebeveyni ile tipik gelişen çocuğun ebeveyni arasındaki iletişim ve etkileşimin kalitesi hem kendileri hem çocukları hem de toplum için çok değerli bir etki alanı yaratır. Mümkün olduğunca bütünleşmeyi önceleyen, farklı özelliklerdeki çocukların, birbirini tanıma fırsatı elde edebildiği ortamlar oluşturmak eğitimin kalitesi için önemlidir.

Çocuğunu parka götürmek, bir kafede oturmak, arkadaşlarıyla sohbet etmek, gelecek kaygısı duymadan bir fincan kahve içebilmek, alışveriş yapmak, veli toplantısına gitmek, müsamerede çocuğunu sahneye seyretmek, çocuğunun öğretmeniyle görüşmeye stressiz gidebilmek... Kulağa sıradan gelen ve herhangi bir ebeveynin hayatında belki de hiç farkında olmadan yaşayabildiği bu eylemler bazı ebeveynler için ulaşılması çok zor ve zahmetli işler. Hayal edelim; farklı gelişen bir çocuğun ebeveyni bu eylemleri yapmak için çok karmaşık organizasyonlar yapmak durumunda kalabilir. Belki

Ebeveynlerin ilişki ve iş birliği içinde olmaları tipik gelişim gösteren çocuğu olan ebeveynlerin kendinden farklı durumdaki ebeveynlerin ihtiyaçlarını, bakış açılarını, durumlarını anlamalarına, öğrenmelerine imkân tanır, empati geliştirmelerini sağlar.

de bazılarında hayatı boyunca hiç ulaşamaz. Peki bu durumun kaynağı ne olabilir? Bu mesele, çocuğunun farklı gelişim göstermesiyle, özel eğitim ihtiyacına sahip olmasıyla ilgili olmaktan çok hepimizin dahil olduğu sistemle ve toplumsal bütünleşmeye bireysel olarak verdiğimiz emek ve aldığımız sorumlulukla ilgilidir. O hâlde toplumsal bütünleşmeyi her bir toplum katmanında gerçekleştirebilmek için her birimize bulunduğumuz konumlarda düşen sorumluluklar neler olabilir? Bunun için neler yapıyoruz veya neler yapabiliriz?

TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞME İÇİN İLK ADIM: EBEVEYNLER ARASINDAKİ İLİŞKİ

Her iki açıdan, yani sistem ve birey açısından bakıldığında bu bütünleşmeyi sağlamak için atılacak ilk adımlardan biri farklı gelişim gösteren çocuğu olan ebeveynlerle tipik gelişim gösteren çocuğu olan ebeveynlerin birbiriyle kuracakları arkadaşlık ve dayanışmadır. Farklı gelişen çocuğun ebeveyni ile tipik gelişen çocuğun ebeveyni arasındaki iletişim ve etkileşimin kalitesi hem kendileri hem çocukları hem de toplum için çok değerli bir etki alanı yaratır. Mümkün olduğunca bütünleşmeyi öncelleyen, farklı özelliklerdeki çocukların, birbirini tanıma fırsatı elde edebildiği ortamlar oluşturmak eğitimin kalitesi için önemlidir (Sezgin ve Akyol-Koçoğlu, 2023).

Çocukların böyle ortamlara sahip olması kadar ebeveynlerin de bu tip bir çeşitlilikle karşılaşması, bu çeşitliliği hayatlarının “normali” hâline getirmesi, birbirinin ihtiyaçlarına destek vermesi ve dayanışma kültürünü hayatında hâkim kılabilmesi hayati bir avantaj yaratır. Çocuğu tipik gelişim gösteren bir ebeveynle, çocuğu otizmlü, down sendromlu, mental retardasyonu olan, dehb’li vs. bir ebeveynin arkadaşlığının eğitim ortamı için doğuracağı zenginlik paha biçilemez değerde olacaktır.

Öncelikle böyle bir ilişkinin yaratacağı etki alanına kimler girer inceleyelim.

Kendisinin farklı gelişen arkadaşıyla kurduğu ilişki ve ebeveyninin farklı gelişen arkadaşının ebeveyniyle kurduğu ilişkiyi gözlemlemesi bir çocuğa yetiştirme sürecinde kazandırılmak istenen hemen hemen her özelliği hiç çaba göstermeye gerek kalmadan, adeta altın tepside sunacaktır.

FARKLI GELİŞİM GÖSTEREN ÇOCUĞUN EBEVEYNİ AÇISINDAN

Diğerleri için sıradan olan imkânlar, ebeveynler arasındaki etkileşim arttıkça farklı gelişen çocuğun ebeveyni için nispeten ulaşılabilir hâle gelir. Mesela, sosyalleşmek, sohbet etmek, belki dışarıda yargılanmadan biraz vakit geçirebilmek, çocuğunu parka götürebilmek, okuldaki bir faaliyete katılmak, stresini azaltmak, selamlaşmak, ebeveynlikle ilgili veya ebeveynlik dışındaki konularda bakış açısını çeşitlendirmek birlikteyken daha mümkün olur. Farklı gelişen çocuğu olan ebeveyn, herhangi bir insanın rahatlıkla, kolaylıkla erişebileceği günlük sıradan işleri böylece hayatına alabilecek veya yeri geldiğinde dayanışma içinde olabileceği bir arkadaşına sahip olduğu için psikolojik iyi oluşu bundan olumlu etkilenecektir.

Farklı gelişim gösteren, özel destek ihtiyacı olan çocukların ebeveynleriyle diğer ebeveynlerin ilişki ve iş birliği içinde olmaları tipik gelişim gösteren çocuğu olan ebeveynlerin kendinden farklı durumdaki ebeveynlerin ihtiyaçlarını, bakış açılarını,

durumlarını anlamalarına, öğrenmelerine imkân tanır, empati geliştirmelerini sağlar. Böylece tipik gelişim gösteren çocukların velileri, özel eğitim ihtiyacı olan çocukların ve onların ailelerinin karşılaştığı zorlukları anlar ve bunları aşmaları için aktif çaba gösterebilirler.

Bu ebeveynlerin en büyük korkularından biri kendilerinin olmadığı bir zamanda çocuklarına ne olacağıdır. Farklı gelişim gösteren çocuğun ebeveyninin hem kendisi hem de çocuğu için güven ilişkisi kurabilmesini, kendini toplumdaki izole etmek yerine çocuğunu topluma güvenerek, geleceğin-

den daha az endişe ederek yetiştirebilmesini yani kaygısını dengeleyebilmesini, kısaca hayat kalitesinde artışını ebeveynler arasındaki ilişki desteklemiş olur.

TİPİK GELİŞİM GÖSTEREN ÇOCUĞUN EBEVEYNİ AÇISINDAN

Bu ilişkideki bir diğer taraf, tipik gelişim gösteren çocuğun ebeveyni olacaktır. Hayatta ne kadar çeşitli ebeveynlik durumları olduğuna şahit olmak, empati becerisini ve toleransını artıracaktır. Bu da doğrudan ebeveynlik tutumunu ve becerilerini olumlu etkileyecektir. Dayanışmanın verdiği tatmin ve tamamlan-

mışlık ile psikolojik iyi oluşu olumlu etkileyecektir. Benlik algısının sağlıklı olabilmesi, kendini bilme hususunda da bu ilişki ebeveynlere yardımcı olur. Farklı gelişim gösteren çocuklar ve onların ebeveynleriyle karşılaşmayan, kaynaşmayan tipik gelişim gösteren çocuklar ve ebeveynleri, bütünü içinde yapbozun hangi parçası oldukları konusunda yeterli derecede net fikir sahibi olamayabilir, bu konuda bütüncül bir yaklaşım edinemeyebilirler. Bu ilişkiyi geliştirerek hayatta var'lar ve yok'ları daha gerçekçi bir bakış açısıyla görebilir, kendi hayatlarındaki eksikleri olgunlukla karşılayabilir ve kabul edebilirler.

TİPİK GELİŞİM GÖSTEREN ÇOCUK AÇISINDAN

Bütün bunların yanı sıra anne/babasının bu ilişkisini gözlemleyen tipik gelişim gösteren çocuk, çok daha küçük yaşta bu ilişkinin kıymetini anlayacak, önyargı geliştirmeden yetişebilecek, hayata daha bütünlüklü bakabilecektir. Bulduğu her ortama huzur veren bir insan olması için gereken donanımı edinmesi için bu ilişki ona fırsat sunacaktır. Ebeveyn çocuğuna bütün hayatı için kullanabileceği bir ilişki çekirdeği sunmuş olacak ve iyi bir rol model olacaktır.

Kendisinin farklı gelişen arkadaşıyla kurduğu ilişki ve ebeveyninin farklı gelişen arkadaşının ebeveyniyle kurduğu ilişkiyi gözlemlemesi bir çocuğa yetişme sürecinde kazandırılmak istenen hemen hemen her özelliği hiç çaba göstermeye gerek kalmadan, adeta altın tepside sunacaktır. İnsan insana iletişimin kıymetini, önyargısız, farklılıkları anlayabilen, istemediği bir durumla karşılaştığında gereken tahammülü gösterebilen, sabırlı, kendini evrenin merkezinde görmeyen, kontrolün hangi ölçüde kendi elinde olabileceğini fark eden, bilişsel ve duygusal esnekliğe sahip, yardım eden ve gerektiğinde yardım isteyebilen, duyarlılığı yüksek, özgeci, hayat becerileri gelişmiş bir birey yetişebilmiş olacaktır.

FARKLI GELİŞİM GÖSTEREN ÇOCUK AÇISINDAN

Sosyal hayata katılması kendi gelişim özelliklerinden ve kendi dışındaki faktörlerden dolayı çok kolay olamayan çocukların sosyal hayata katılması ebeveynler arasında kurulan ilişkiyle teşvik edilmiş olur. Bu da onların gelişim süreçlerine yardımcı olur, gelişimlerini daha nitelikli, hızlı ve nispeten kolay hâle getirir. Sosyal hayata katılmak başlarda zor gelse de gördükleri tutum, sükûnet, huzur ve şefkat içeren bir iletişim dili inşa edildikçe, bu ilişki psikolojik iyi oluşlarına katkı sağlayacaktır.

Sosyal beceri, iletişim becerisi, tipik gelişimi taklit edebilme, eğitim programına destek bulabilme farklı gelişen çocuklar için önemli katkılardır. Bağımsızlaşma, problem davranışlarının azalması, sosyal hayatı gerçek bir zeminde deneyimleyebilme, taklitle öğrenme, motivasyon ve psikolojik iyi oluşunun artması gibi pek çok katkısı da gözlemlenebilir (Sezgin ve Akyol-Koçoğlu, 2023).

AİLE, TOPLUM VE SİSTEM AÇISINDAN

Ebeveynlerin bireysel olarak birbirleri ile iletişimlerinin yanı sıra, okulda ve okul dışındaki ortamlarda ailece görüşebilmeleri, söz konusu ailelerin hem çocuklarına sundukları

eğitim ve hayat alanı açısından hem de aile ortamlarını huzurla, anlayışla, hoşgörülle, şükranla ve olgunlukla sürdürebilmelerine katkı sağlaması bakımından çok kıymetlidir. Yani farklı gelişim özelliklerine sahip çocukların ebeveynlerinin birbirleriyle ve ailece kurdukları ilişki aile huzurları açısından da katkı sağlar. Her iki ailenin de birbirlerine katkı sağlamış olmaları, daha erdemli bir hayat inşa etmek ve psikolojik iyi oluş yönleriyle bulunmaz bir değer oluşturacaktır.

Ebeveynler arasındaki iş birliği, eğitim ortamının zenginleşmesini, eğitim sürecine farklı bakış açıları ve deneyimler katılmasını, aynı zamanda eğitim politikalarının ve uygulamalarının daha kapsayıcı olmasını sağlar. Özel eğitim gereksinimleri olan çocukların velileri, çocuklarının eğitiminde kullanılan özel yaklaşımlar ve stratejiler hakkında bilgi sahibidir. Bu bilgi, tipik gelişim gösteren çocukların velileri tarafından da kullanılabilir. Mesela, özel eğitim gereksinimleri olan bir çocuğun ebeveyni, çocuklarının öğrenme sürecini desteklemek için kullanılan görsel öğelerin ve duyuşsal oyunların, bütün çocuklar için faydalı olabileceğini açıklayabilir.

Nasıl Gerçekleşecek?

OKUL AÇISINDAN

Bu gelişim alanları eksiksiz olarak eğitim programına dahil edilebildiğinde bir insanın ve o insanı tamamlayan bağlamın/toplumun dengeli ve bütünlüklü olabilmesi mümkün olur.

Bunu sağlayacak olan öncelikle okulun eğitim sistemi, eğitim felsefesi ve sağlayacağı okul iklimidir. Bütün okul bileşenlerinden, velisinden, öğrencisinden, öğretmeninden, idarecisinden, personelinin, servis şoföründen, hostesinden vs. beklentisinin ne olduğu ve onlara verdiği sürekli eğitimler bu iklimi şekillendirir. Hem sıradan hem de özenli bir ilişki kurulabilmesindeki hassas denge, okulun, psikolojik hizmetler birimi uzmanlarının, öğretmenlerin ve idarecilerin sorumluluğundadır. Onlar hem kurdukları ilişkiyle velilere örnek olmalı, onları teşvik etmeli hem de hassas dengeyi korumalı ve diğerlerine düzenli bir program dahilinde öğretmelidirler.

Okulda farklı gelişim gösteren çocukların velilerini diğer velilerin faaliyetlerinden ayrı tutmamak ve aynı zamanda kendilerini rahat, huzurlu ve anlaşıldıklarını hissedebilecekleri bir ortam yaratmak uygun dengeyi kuracaktır. Öğretmenlerin, idarecilerin, psikolog/psikolojik danışmanların bu ebeveynlerle kurdukları ilişkiler, kendilerine de aynı ölçüde psikolojik açıdan yukarıda anlatılan katkıları sağlayacaktır. Sadece okul kapsamında düşünülmemeli, bir komşu, iş arkadaşı vb. her türlü ilişkide karşımızda farklı gelişim gösteren bir çocuğun ebeveyni varsa hem onun için hem kendimiz hem de toplum için aramızdaki ilişkiyi, çocuklarımız arasındaki ilişkiyi kuvvetlendirmenin yollarını nazıkçe aramak en iyisi olacaktır.

Okul iklimindeki bütünleşme, ebeveynlerin ilişkilerine de yansımayaacaktır. Mesela hiçbir programda toplantıda, faaliyette bir veliyi diğerinden ayırmadan muamele eden bir okulda ebeveynler arasındaki ilişki de çocuklarının gelişiminin türüne bakılmaksızın sağlıklı kurulacaktır. Sahada çalıştığımda şahit olduğum bir olayı paylaşırsam sanıyorum bu durumu daha iyi aktarabilirim. Bütünleştirme eğitimi uygulanan ve okul ikliminin bütün şartlarıyla çok iyi şekillendirildiği, bunun için sistemin tamamının bir arada düşünüülerek bütün paydaşlarıyla organize edildiği bir okula farklı gelişim gösteren çocuğunu yeni kaydettirmiş bir anneyi öğretmen telefonla arıyor; veli toplantısına davet ediyor. Veli toplantısına davet edilen anne, öğretmenin yanlışlıkla aradığını, çocuğunun farklı gelişim gösterdiğini unuttuğunu düşünür ve arayan öğretmene “Öğretmenim, ben de mi geleyim, benim çocuğum diğerlerinden farklı, unuttunuz mu?” der. Bu cevabı alan öğretmen çocuğunu tanıdığını, durumunu bildiğini, aradığı kişinin veli olup olmadığını sorar. Anne, veli olduğunu söylediğinde ise öğretmen “o zaman sizi adı veli toplantısı olan bir programa katılmaktan alıkoyan

Okulda farklı gelişim gösteren çocukların velilerini diğer velilerin faaliyetlerinden ayrı tutmamak ve aynı zamanda kendilerini rahat, huzurlu ve anlaşıldıklarını hissedebilecekleri bir ortam yaratmak uygun dengeyi kuracaktır.

ne olabilir ki?” dediğinde farklı gelişim gösteren çocuğu olan anne ağlamaya başlar. Çünkü o güne kadar kendisini genel bir toplantıya, “normal” bir veli olarak davet eden, veli muamelesi yapan kimseyle karşılaşmamış, aksine ötelenmiş ve yok sayılmıştır.

Tipik gelişim gösteren çocukların velileri ile özel eğitim gereksinimleri olan çocukların velileri arasındaki iş birliği, kapsayıcı eğitim politikalarının desteklenmesine ve uygulanmasına yardımcı olur. Veliler, bu politikaların gerekliliği ve faydaları konusunda daha bilinçli hale gelirler ve bu politikaların hayata geçirilmesi için daha aktif bir rol üstlenirler.

Okul ve veliler, çocukların eğitim hakları için birlikte çalışarak, daha adil ve kapsayıcı bir eğitim sistemi oluşturulmasına katkıda bulunabilirler. Mesela, tipik gelişim gösteren bir çocuğun velisi, özel eğitim gereksinimleri olan bir çocuğun ihtiyaçlarına uygun eğitim malzemelerinin temin edilmesi için okulla birlikte çalışabilir. Bu tür iş birlikleri, okulun genel politikalarını ve uygulamalarını daha kapsayıcı hâle getirebilir. Ailelerin olduğu kadar çocukların da ötekinin ihtiyacına duyarlı olabilmesini destekler. -

Tipik gelişim gösteren çocukların velileri ile farklı gelişen çocukların velileri arasındaki iş birliği ve etkileşim, toplumsal bütünleşme, empati ve anlayışın geliştirilmesi ve eğitim ortamının zenginleşmesi gibi çeşitli açılardan karşılıklı faydalar sağlar. Eğitim ortamlarının daha kapsayıcı ve destekleyici hâle gelmesi, çocukların bütün potansiyellerini gerçekleştirmelerine yardımcı olurken, velilerin de çocuklarının eğitim yolculuklarına daha etkin bir şekilde katkıda bulunmalarını sağlar. Bu nedenle, veliler arasındaki iş birliği ve etkileşimin artırılması hem kendileri hem çocuklar hem de toplum için yüksek bir değer taşır.

Varoluşsal hedefimiz olan kendini bilmek, insanlığı yaşatabilmek, insanî özellikleri var edebilmek ve hayat boyu geliştirebilmek için tipik gelişim gösteren çocuğu olan ebeveynlerin, özel ihtiyacı olan, farklı gelişen çocuklara ve onların ebeveynlerine ihtiyacı olduğunun farkında olabilmek bu konunun en temel anahtarıdır. Kesintisiz olarak bu bilincin, toplumun bütün katmanlarında ve öncelikle kendimizde var olabilmesi dileğiyle...

KAYNAKÇA

- Cüceloğlu, D. (2001). Savaşçı. Remzi.
Sezgin, O. ve Akyol-Koloğlu, T. (2023). Kültürel PDR açısından bütünleştirme. Kalem Vakfı.

Ali Arıkmert

TUNUS ŞEHİRİ ve Eğitim

*Tarihte kurulmuş ilk
üniversite olma özelliğiyle
Zeytune Medresesi İslam
medeniyeti tarihi açısından
büyük bir önem taşımaktadır.
İbni Haldun gibi birçok
önemli ilim adamı Zeytune
Medresesinde dersler
vermiştir.*

Eğitim Tarihi

Tarih boyunca farklı medeniyetlerin farklı kültürlerin hâkim olduğu Tunus'ta eğitim, renkli ve zengin bir geçmişe sahiptir. Antik Kartaca döneminden günümüze kadar uzanan Tunus'un eğitim yolculuğu her dönemde farklı kültürel ve siyasi ihtiyaçlara göre şekillenmiştir. Antik çağlarda eğitim, ülkenin ihtiyacı olan denizcilik ve ticaret hakkında beceriler kazanmak üzerine kurulmuştur. Romalılar ve Bizans döneminde askeri eğitime önem verilmiştir. Müslümanların fethiyle birlikte din, hukuk ve dil eğitimine ağırlık verilmiştir.

Tunus Kuzey Afrika'da Cezayir ve Libya arasında bir Akdeniz ülkesidir. Tunus'ta yaşayan en eski halkın Amaziğler olduğu bilinmektedir. Tarih kayıtlarına geçen ilk uygar yerleşimler ise deniz yoluyla bölgeye

16. Yüzyılın sonlarında Endülüs'ten son sürgünde çok sayıda alim ve münevver dönemin Tunus valisi tarafından Tunus'a davet edilmiştir. İlimi hareketliliğin yoğunlaşmasıyla medrese sayıları da artmıştır.

Hafsid Sarayında Roma döneminden kalan bir sütun

gelen Fenikeliler tarafından M.Ö. 8. Yüzyılda başkent Tunus'un 15-20 km doğusunda bulunan Kartaca şehrini kurmalarıyla başlamıştır. Kartacalılar medeniyet olarak büyük ilerleme kaydederek bölgenin askeri, idari, ticari, ekonomik, kültürel ve mimari kalkınmasını sağlamışlardır. Pön Savaşları sonrası M.Ö. 146 yılında bölge Romalıların eline geçmiştir. 5. Yüzyılda Batı Roma'nın yıkılması üzerine bölge bir asır kadar İspanya üzerinden bölgeye gelen Vandalların istilası altında kalmıştır. Ardından İslam fetihlerine kadar Bizans hakimiyetiyle idare edilmiştir.

7. yüzyılda İslamiyet'in yayılmaya başlamasının ardından İslam orduları Mısır üzerinden 848 yılında Tunus bölgesinde ilk fetihleri gerçekleştirmiştir. İlk fetihlerin ardından Kayrevan merkezli Kuzey Afrika

Tunus şehri, solda Zeytune Camii ve Medresesi

bölgesini kapsayan İfrikiyye eyaleti kurulmuştur. Tunus'un en kadim şehirlerinden olan Kayrevan bir karargâh merkezi olmasının yanı sıra bölgede ilim irfan merkezi haline gelmiştir. 696 yılında Hassan bin Numan komutasındaki İslam orduları Kartaca şehrini fethetmiş ve hemen yakınlarına bugünkü başkent Tunus şehrini kurmuşlardır. Burası Kayrevan'dan sonra Müslümanlar tarafından kurulmuş ikinci şehirdir.

1228 yılında bölgede hakimiyeti sağlayan ve idareyi eline alan Hafsi Sultanlığı İslam fetihlerinden sonra Tunus'ta en uzun ömürlü yönetimdir. Hafsiler başkent olarak Tunus şehrini kullanmışlardır. 1574 yılında Koca Sinan Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu Tunus'ta hakimiyeti kesin olarak sağlamış ve 300 yılı aşkın sürecek Osmanlı dönemi başlamıştır. 1881 yılında başlayan Fransız sömürge dönemi 1956 yılında Tunus'un bağımsızlığıyla sona ermiştir.

Camilerin İslam medeniyetinde ilk eğitim kurumları olma özelliği Tunus'ta da geçerlidir. Mescid-i Nebevi ile başlayan bu örneklik Kayrevan'da Ukbe bin Nafi Ulu Camii, Tunus'ta Zeytune Camii devam etmiştir. Müslümanların bölgedeki ilk yıllarında bu iki camide yerel halka İslam'ı öğretmekle görevlendirilen tabiinden önde

19. Yüzyılın başlarında Tunus'ta Zeytune Medresesi etkin eğitim kurumu olma özelliğini sürdürmektedir. Hatta diğer medreselerde ve daha sonra modern okullarda okutulan dini eğitim, Zeytune eğitim modeli olarak isimlendirilmiştir.

gelen isimler zamanla buralarda hadis ve tefsir dersleri vermeye başlamışlardır. Bu ders halkalarına katılmak için Mağrip'in uzak bölgelerinden öğrenciler Kayrevan ve Tunus şehrine gelmişlerdir. Bu eğitim faaliyetleri kısa sürede gelişip yaygınlaşmıştır. Cami merkezli başlayan din eğitimi, ihtiyaca binaen küttablar denilen mahalle kurslarının ve İslam medeniyetinin ilk yükseköğretim kurumu olan medreselerin açılmasını sağlamıştır. Bu bağlamda Tunus'ta Zeytune camiinde başlayan eğitim faaliyetleri süreç içerisinde Zeytune'nin ilim ve irfan merkezi

bir medreseye dönüşmesini sağlamıştır. 732 yılında Emevilerin bölge valisi tarafından Zeytune medresesi kurulmuş ve bölgede önemli bir bilim merkezi olmuştur. Tarihte kurulmuş ilk üniversite olma özelliğiyle Zeytune Medresesi İslam medeniyeti tarihi açısından büyük bir önem taşımaktadır. İbni Haldun gibi birçok önemli ilim adamı Zeytune Medresesinde dersler vermiştir.

Ağlabiler döneminden itibaren Tunus medreselerinde yetişen öğrenciler İslami ilimlerde kendilerini daha iyi yetiştirmek için Bağdat'a, Mekke ve Medine'ye gitmişlerdir. Oralarda İmam Malik ve Ebu Hanife gibi isimlerden ders alıp Tunus'a dönen öğrencileri, Maliki ve Hanefi mezheplerinin Tunus'ta yayılmasını sağlamışlardır. Halen Tunus'ta Müslüman halkın büyük bir kısmı Maliki mezhebindedir. Aynı dönemlerde Endülüs, Sicilya, Mağrip topraklarının uzak şehirlerinden felsefe, matematik, astronomi, tıp gibi alanlarda ilim tahsili için çok sayıda öğrenci Tunus ve Kayrevan'daki medreselere gelmişlerdir. Bu ilimlerin yanı sıra edebiyat ve kültür alanında öğrendikleriyle ülkelerine dönen öğrenciler Arap İslam kültürünü ve bilim birikimini Avrupa topraklarına taşımaya başlamışlardır.

Hafsiler döneminde camilerden ayrı müstakil binalar olarak ilk medreseler inşa edilmiştir. Zeytune Medresesinin yanı sıra Şemmaiyye, Muarradiyye, Tefkikiyye, Müntasiriyye gibi medreseler faaliyete başlamıştır. 13. yüzyıldan itibaren Endülüs'teki şehirler Hristiyan İspanyol kontrolüne geçtikçe buralardaki alimler Mağrip topraklarına ve Tunus'a yerleşmeye başlamışlardır. Bu alimlerin de gelmesiyle Tunus alimlerin ve ilim ehlinin merkez üssü haline gelmiştir. Şehir merkezlerinde eğitim faaliyetleri camilerde, küttablarda ve medreselerde icra edilmiştir. 14. yüzyıldan itibaren ülke genelinde tasavvuf hareketlerinin yaygınlaşmasıyla kırsal alanlarda ve dağlık yerlerde zaviyeler kurulmuştur. Bu zaviyeler aynı zamanda bir eğitim kurumu olarak faaliyet göstermiştir. Kadiriyye, Şazeliyye, Ticaniyye gibi tarikatlar ülke genelinde etkin olmuştur.

Eğitim Tarihi

Tunus'ta bir sokak

Osmanlı döneminde Tunus'ta eğitim faaliyetleri aksamadan devam etmiştir. Hatta 16. yüzyılın sonlarında Endülüs'ten son sürgünde çok sayıda alim ve münevver dönemin Tunus valisi tarafından Tunus'a davet edilmiştir. İلمي hareketliliğin yoğunlaşmasıyla medrese sayıları da artmıştır. Zeytune, Endülüsiye, Muradiye, Tevbe, Mehmet Bey, Nahla, Hüseyiniye, Başıye, Süleymaniye, Aşuriye, Şammaiye, Yusufiye, Kaid Murad medreseleri öne çıkan eğitim kurumlarıdır. Zamanında beyleri ve dayıları eğitime önem vermişlerdir. İnşa edilen her medresenin yanına zengin bir kütüphane de kurmuşlardır. Medreselerin yanı sıra camilere de çok sayıda kütüphaneler inşa ettirmişler ve buralarda çok sayıda kitaplar bulundurmışlar, ilim ehlinin istifadesine sunmuşlardır. Osmanlı'nın son dönemlerine kadar Tunus'ta eğitim kurumu olarak camiler, medreseler, küttablar, kütüphaneler ve zaviyeler faaliyet göstermiştir. Medreseler şehir merkezlerinde fıkıh, tefsir, hadis, kelim, dilbilgisi, belagat, mantık ve usul dersleri verilmiştir. Küttablar da şehir merkezlerinde ve yerleşim yerlerinde çocuklara yönelik temel Kur'an eğitimi ve okuma yazma eğitimi vermişlerdir. Cami ve kütüphanelerde ders halkaları ve sohbet halkaları ile eğitim yapılmıştır. Zaviyeler hem şehir merkezlerinde hem kırsal kesimde hem de dağlık alanlarda faaliyet yürütmüştür. Zaviyeler hem eğitim kurumu

Tunusta Osmanlı Kapısı

Tunus Sadıki Koleji

olarak hem bazı tarikatların tasavvufi etkinlikleri hem de yolcuların konaklaması için hizmet vermişlerdir.

Osmanlı'nın son dönemlerinde Batı etkisiyle Tunus'ta modernleşme süreçleri başlamıştır. Bu süreçte ilk yenilikler askeri alanda görülmüştür. 19. yüzyılın başlarında Tunus'ta Zeytune Medresesi etkin eğitim kurumu olma özelliğini sürdürmektedir. Hatta diğer medreselerde ve daha sonra modern okullarda okutulan dini eğitim, Zeytune eğitim modeli olarak isimlendirilmiştir. Ancak 19. yüzyılın ortalarından itibaren Tunus'ta Avrupa etkisi görülmeye başlanmıştır. 1840 yılında Fransız eğitim müfredatından

etkilenecek Bardo Harp Okulu açılmıştır. Bu okul Tunus'ta geleneksel medrese müfredatından bağımsız, matematik, coğrafya, tarih, mühendislik gibi ders yoğunluğu olan bir müfredata sahiptir. 1875 yılında modern anlamda açılmış ilk sivil eğitim kurumu olarak Sadıkiye Medresesi faaliyete başlamıştır. Sadıkiye Medresesi geleneksel medrese eğitiminden modern eğitime geçişte açılan ilk sivil okuldur. Burada karma müfredat ile eğitime başlanmıştır. Hem Zeytune modeli geleneksel eğitim uygulanmış hem Türkçe, Fransızca, İtalyanca gibi yabancı dil öğretim yapılmış hem de matematik, tarih, coğrafya fen bilimleri gibi dersler verilmiştir.

Zeytune Camii'nin girişi 19. yüzyıl sonları.
Kaynak: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi

**Mülteci-göçmen
öğretim elemanları;
ansiklopedik bilgiler
yerine, kişisel olarak
bilimsel çalışmalarıyla
ders yöntemlerini
değiştirmişler ve
yazdıkları ders kitaplarıyla
yol gösterici olmuş ve
bağımsız araştırmalar
sürdürmüşlerdir.**

1881 Fransız sömürge yönetimiyle birlikte Tunus, başta Fransa olmak üzere Avrupa ülkelerinden çok fazla göç almıştır. Eğitim sistemi sil baştan değiştirilmiştir. Fransızca öncelikli bir eğitime geçilmiştir. Bu dönemde Fransız müfredatıyla eğitim yapan okulların ders kitapları, öğretmenleri, sınavları ve sertifikalar doğrudan Fransız Eğitim Bakanlığı tarafından sağlanmakta ve takip edilmekteydi. 70 yıllık sömürge döneminde ülkenin dili ve kültürü tamamen Fransız etkisiyle değişmiştir. Sömürge döneminde eğitimlerine devam etmekle birlikte Zeytune, eski önemini yitirmiştir. Sadıki Koleji Arapça ve Fransızca karma eğitim vermeye devam ederek iki kültürü de bünyesinde tutmayı başarmıştır. Modern Tunus eğitimine model olma rolünü korumuştur. Nitekim Sadıki Koleji mezunları Tunus'un bağımsızlığını kazanmasında önemli rol oynamıştır. Modern Tunus'un kurucu kadrolarının birçoğu Sadıki mezunudur.

Tunus, bağımsızlık sonrası eğitime önem vermiştir. Kuruluş yıllarında ülke bütçesinden en büyük pay eğitime ayrılmıştır. Eğitim dili olarak Fransızcanın yanı sıra Arapçanın kullanımı da zamanla artırılmıştır. Resmi eğitim sistemi genel olarak ilköğretim, orta öğretim ve yükseköğretim

olmak üzere üç aşamalıdır. Bir yıl okul öncesi, 6 yıl ilkokul ve 3 yıl ortaokul eğitimi zorunludur. Ardından 4 yıllık lise eğitimi ve sonrasında yüksek öğretim gelmektedir. Okul öncesinde ve ilkokulda Arapça ağırlıklı bir eğitim yapılmaktadır. Ortaokul ve lisede sözel dersler Arapça, sayısal dersler Fransızca verilmektedir. Özel okulluğun yaygın olduğu ülkede 2011 Yasemin Devrimi (Arap Baharı) sonrası İngilizce eğitim de yaygınlaşmaya başlamıştır. Günümüz eğitim sistemi uluslararası standartlara sahip olması için eğitim bakanlığı tarafından ıslahatlar yapılarak halen geliştirilmeye çalışılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ayten Tanınmış, Osmanlı Döneminde Tunus'ta Edebi ve Kültürel Hayat, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2018;
- Bülent Karaath, Arap Baharı'nda Farklı Bir Ülke TUNUS, Ankara 2018;
- Chikh Bouamrane, "İslam Tarihinde Eğitim Öğretim Kurumları" (çev. Yrd. Doç. Dr. Nesimi YAZICI), Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 30 Sayı: 1, s. 279-285, Ankara 1988;
- Erdoğan Uygur & Fatma Uygur "Fransız Sömürgecilik Tarihi Üzerine Bir Araştırma", Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 17, Sayı: 3, ss. 273-286, Ankara 2013;

- Feridun Bilgin, Osmanlı Hakimiyetindeki Tunus'a Endülüs Müslümanlarının (Müdeccenler-Moriskolar) Göçleri (XVI.-XVII. Asırlar), Akademik İncelemeler Dergisi, 8(1): 29-49, 2013;
- Habib Bolaris, Tarih Tunus, çev. Sadık bin Mühenne, Seras Yayınları, Tunus 2015;
- İsmail Aydoğan & Mutlu Sadık Fidan, Afrika'da Sömürgecilik ve Eğitim, c. 3 s. 262, Hece Yayınları, Ankara 2022;
- Kadir Pektaş, Tunus'ta Osmanlı Mimari Eserleri, Ankara 2002;
- Mehmet Maksudoğlu, Osmanlı Devrinde Tunus, İnkılab Yayınları, İstanbul 2021;
- Muhammed Hadi Şerif, Tarih Tûnis, Daru's-Seras Yayınları, Tunus 1993;
- Muhammed Butibi, Sadıki Lisesi ve Yirminci Yüzyılın Başında Tunus'un Bilimsel ve Entelektüel Yayılımındaki Rolü, University of Benghazi Faculty of Education Al marj Global Libyan Journal, Libya 2018;
- Mustafa Stiti, Tunus'un Fransızlar Tarafından İşgali Karşısında Osmanlı Siyaseti (1878-1888), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008;
- Niyazi Berkes, İslamlık, Ulusçuluk, Sosyalizm, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1975;
- Rabiha Mohammed Khudhayr Esa, Al Sadiqeyyah School in Tunisia: A Study of the Emergence and Transformation (1875-1906), Journal of Tikrit University for Humanities 2022, 29 (10), s. 151-170;
- Zoubeir Khafallah, Osmanlı İdaresinde Cerbe Adası XVI. XVII. Yüzyıllar, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2002.

Eğitimin Geleceğine Işık Tutan Kitaplar

"Dünyayı değiştirmek istiyorsan, önce kendini değiştir." diyen Gandhi, bizi iç dünyamızı keşfetmeye dair bir yolculuğa davet ediyor. Bu yolculukta kitaplar, öğrenme süreçlerine ışık tutarken, aynı zamanda farklı perspektiflerden bakabilme yeteneğini geliştirerek bize rehberlik ediyor.

Bu bağlamda, siz değerli okurlarımıza dosya konumuzla ilişkili birbirinden değerli kitaplar sunuyoruz.

DİASPORA: BİR KAVRAMIN TARİHÇESİ / (LA DISPERSION: UNE HISTOIRE DES USAGES DU MOT DIASPORA)

Yazar: Stéphane Dufoix

Yayınevi: GAV Perspektif

Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye'de de "diaspora" kelimesi, bireyler veya gruplar ile topraklar, devletler, milletler veya kendilerini özdeşleştirdikleri halklar arasında var olan herhangi bir bağlantının bildirilmesi söz konusu olduğunda sık kullanılan bir kelime olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu terim artık siyaset, ekonomi, gazetecilik ve hukuk sözlüklerinin bir parçasıdır ve kullanımı yalnızca bu alanların her birinde, yalnızca göç boyutunun çok ötesinde, aynı zamanda tarihiyle yakından bağlantılı ilk anlamı olan Yahudi halkının çok ötesinde artmaktadır. Bu kavramın kullanımı, çok uzun vadede dâhil olmak üzere izlenebilecek bir geçmişe sahiptir. Stéphane Dufoix, bu çalışmasında, ilk kez MÖ 3. yüzyılda ortaya çıkan "diaspora" kelimesinin, son otuz yılda, genellikle mevcut dünyamızın karmaşıklığını kavramak için ideal olarak kabul edilen çağdaş bir konseptte nasıl geliştiğini ustaca izliyor. Bu eser MÖ 3. yüzyılda kelimenin oluşumundan en son dönüşümlerine ve "iyi uygulamalara" görüşüne kadar bu kullanımların coğrafyasını takip etmeyi amaçlayan ilk akademik çalışmadır. Yazar, "diaspora" kavramının iki bin yılı kapsayan tarihçesini semantik, tarih ve sosyolojinin eş benzeri görülmemiş bir kombinasyonu ile disiplinler arası bir yöntemle incelemektedir. *(Tanıtım metninden alıntılanmıştır.)*

THE POSTDIASPORA CONDITION: CROSSBORDER SOCIAL PROTECTION, TRANSNATIONAL SCHOOLING, AND EXTRATERRITORIAL HUMAN SECURITY

Yazar: Michel S. Laguerre

Yayınevi: Palgrave Macmillan

Bu kitap, devletin ülke dışında bulunan vatandaşlarının sosyal güvenliğine, eğitim öğretimine ve insan güvenliğine yaptığı katkılarla ilgili literatürdeki bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra Michel S. Laguerre, post-diaspora imkanlarının yükselişini yani diaspora statüsünün geçirdiği özgürleştirici dönüşümü açıklamaya gayretindedir. Laguerre, devletin sağladığı sınır ötesi hizmetlere, çeşitli kurumlar tarafından geliştirilen sınır ötesi mekanizmalara ve sınır ötesi idare ile yönetim biçimlerine özellikle dikkat çekmektedir. Karmaşık sınır ötesi idari düzenlemelere, sınır ötesi kurum ve kuruluşların çokluğuna ve devletin bu sınır ötesi girişimlerde bulunabilmesine hukuki bir zemin oluşturan yeni yasaların çıkarılmasına yazdıklarıyla ışık tutmaktadır. Göçmenlerin vatandaş statüsüne sahip olma ve ana vatanda yaşayan kişilere sunulanlarla aynı hak ve ayrıcalıklardan yararlanma imkânı, post-diaspora şartlarının gerçekleşmesini sağlayan kozmopolusal bağlamı belirleyen husustur. *(Tanıtım metninden alıntılanmıştır.)*

YERSİZ YURTSUZ ANILAR

Yazar: Edward W. Said

Yayınevi: Metis

Yersiz Yurtsuz, zamanımızın en önemli düşünürlerinden Edward Said'in çocukluk ve ilk gençlik yıllarına dair anılarını aktardığı samimi bir otobiyografi. Said'in küçüklüğünde yaşadığı kimi ikilemlerin, otoriter babasıyla ve hem çok sevdiği hem de içerlediği annesiyle ilişkilerinin onda bıraktığı izleri görmek mümkün bu anlatıda. Hayatının ilk yıllarında yaşadığı kimlik karmaşasının, kendi deyişle «budalalık derecesinde» İngilizvari bir adla Araplığı su götürmez bir soyadına sahip olmanın, Hıristiyan bir Amerikan vatandaşı olarak Filistin, Lübnan ve Mısır'da, ardından bir Arap olarak Amerika'da yaşamının Said'in kimlik ve aidiyet konusundaki görüşlerini nasıl biçimlendirdiğini görmek de mümkün. Hepsinden önemlisi, Said'in "ülkeden ülkeye, şehirden şehre, evden eve, dilden dile, ortamdaki ortama sürüklenişler" sonucunda gelişen "yersiz yurtsuzluk" haliyle barışçı, mezhepleri ve ülkeleri aşan entelektüel aidiyetini bulmasının hikâyesi olarak okunabilir bu anılar. *(Tanıtım metninden alıntılanmıştır.)*

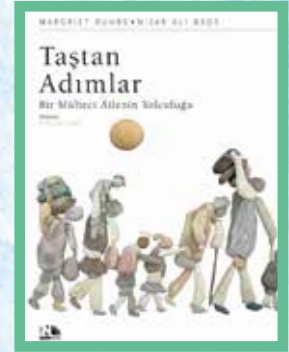

İKİDİLLİLİK VE ÇOKDİLLİLİK

Yazar: Prof. Dr. Belma Haznedar

Yayınevi: Anı Yayıncılık

Birden fazla dil öğrenmek ve ev, okul ve iş yaşamında kullanmak, dünyanın hemen her yerinde sık karşılaşılan bir durumdur. Bugün dünyaya gözünü açan çocukların çoğu, erken çocukluk döneminden itibaren yaşamları boyunca birden fazla dile maruz kalmakta ve bu dilleri gündelik yaşamlarında etkin bir biçimde kullanmaktadır. Bunun bireysel olduğu kadar, ekonomik, pedagojik, sosyal ve siyasal pek çok boyutu vardır. Bu kitabın amacı, birden fazla dil konuşan çocukların dil gelişimini incelemek ve bu sayede hem eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının akademik donanımına destek olmak, hem de çocuklarına anadili dışında bir dil kazandırmak isteyen anne babaların ve öğretmenlerin sorularına cevap bulmaktır. *(Tanıtım metninden alıntılanmıştır.)*

TAŞTAN ADIMLAR: BİR MÜLTECİ AİLENİN YOLCULUĞU

Yazar: Margriet Ruurs

Yayınevi: Nesin Yayınları

Kim evini, doğup büyüdüğü yerleri bırakıp gitmek ister ki? Ama savaş kapınıza dayandıysa, bazen başka yol kalmaz. Suriyeli sanatçı Nizar Ali Badr'in çakıl taşlarıyla yarattığı güçlü imgelerden esinlenen Margriet Ruurs, küçük Rama'nın dilinden bir göç yolculuğu anlatıyor. *(Tanıtım metninden alıntılanmıştır.)*

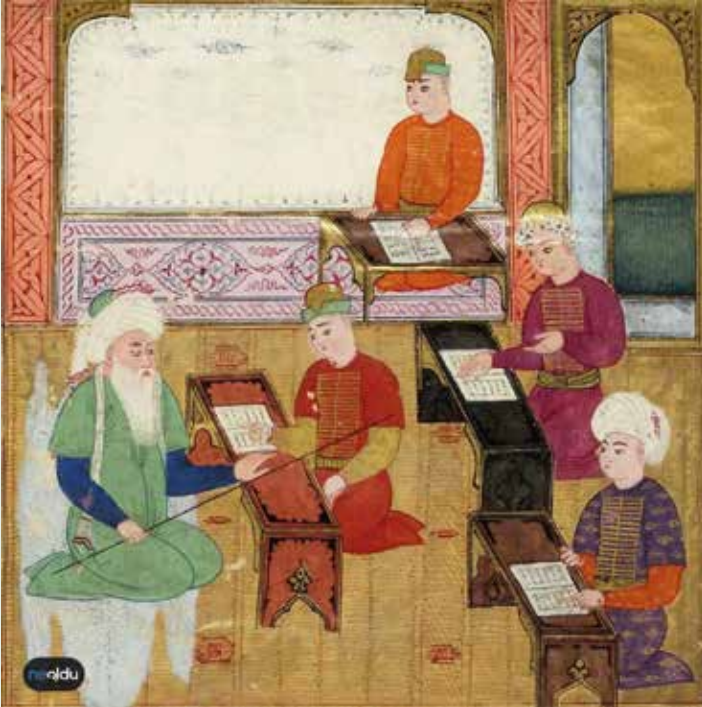
Enderun

Enderun, Osmanlılar'da idarî ve askerî kadronun yetiştirilmesi için oluşturulmuş olan saray içi eğitim kurumudur. Bu okulda okuyan öğrenciler; devlet idaresinden musikiye, edebiyattan okçuluğa kadar çok geniş bir alanda eğitime tabi tutulmuşlardır. Kaynaklarda bu koşuştan birçok musiki üstadı ve şairin çıktığı belirtilmektedir.

XV. yüzyıl ortalarından itibaren gelişmeye başlayan bu sistem tam bir disiplin ve kurallar örgüsüne sahiptir. Genellikle mülki ve askerî idarecilerin yetiştirildiği bu mektep, Osmanlı merkez ve taşra bürokrasisine gerekli insan kaynağını sağlama amacına sahiptir. II. Murad zamanında kurulan ve Fâtih Sultan Mehmed döneminden itibaren büyük bir gelişme gösteren bu kurumda asıl gaye her gün giderek genişleyen ülkenin farklı din, dil ve kültürlerle mensup

milletlerini idare edecek her alanda donanımlı yönetici kadroları yetiştirmektir.

Enderun TDK Sözlükte **Klasik dönem Osmanlı saraylarında sultanın hayatını geçirdiği, harem ve hazine dairelerinin bulunduğu iç bölüm/ Osmanlı Devleti'nde yetenekli devşirmelerin ve ileri gelenlerin çocuklarını eğiterek devleti yönetecek yüksek kadrolara hazırlayan saray okulu**, olarak tanımlanmaktadır. Kelime Farsça andarün اندرون "bir şeyin içi, iç taraf" sözcüğünden alıntılanmıştır. Bu kelimenin aslında kulağınızda bir çağrışım yapması da gerekmektedir. Kelime Hint-Avrupa dilindeki "enter", giriş kelimesidir. **Farsça** ve **Orta Farsça** andar اندر "iç (edat)" ve aynı anlama gelen antara sözcüğünden oluşur.

Tsundoku

Tsundoku, ismi gibi kendi de ilginç olan bir durum. Japonca kökenli bir kelimedir. (積ん読) "istiflemek" anlamına gelen "tsunade", bir süreliğine terk etmek anlamındaki "oku" ve okumak manasına gelen "doku" kelimelerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Dilimize "bir kitabı satın aldıktan sonra okumadan bırakma, genellikle böyle okunmamış diğer kitaplarla birlikte yığılma eylemi" şeklinde çevrilebilir. TDK Sözlükte yer almayan bu kelime yakın gelecekte eş değer anlamla yer almaya namzettir. Biz bu kelimeyi kitap istiflemek şeklinde kullanırız.

Kişiler yığılma kitap satın alarak bunları istiflerler, okumaya çalışırlar fakat zamanla okumayı bırakıp kitapları toplamaya başlarlar. Bu durumdaki insanlar kita-

beverlerinden veya kitap fuarlarından nerdeyse hiç çıkmazlar ve bu durumdan da rahatsızlık duymazlar. Hatta bazı kişiler kitap kokusuna da bağımlı hâle gelebilir. Bu tarz kişilerde okuma isteği çok fazladır ancak zamanları yoktur veya başka uğraşlarla ilgilenirler. Kitap baskısının tükenmesi ve bir daha basılmamasından da endişe duyarlar. Bu nedenle hemen kitabı satın alırlar. Bazen de başkalarının okuduğu kitapları da merak ederek okumak niyetiyle alırlar.

Tsundoku; Uzak Doğu'da bir sendrom olarak tanımlanmaktadır. Bu sendroma sahip kişi, kendisinin kronik bir bağımlılığa sahip olduğunun uzun süre farkına varmaz. Kim bilebilir siz de bu sendroma sahip olabilirsiniz.

Cüppe

Cüppe, üstlük olarak kullanılan; uzun, geniş ve düğmesiz bir giyecek türüdür. TDK Sözlük'te bu anlayış ekseninde kelimenin kullanım alanından hareketle "Hukukçuların, üniversite öğretim üyelerinin, din adamlarının, mezuniyet törenlerinde öğrencilerin elbise üstüne giydikleri uzun, yanları geniş, düğmesiz giysi" olarak bir tanımlama yapılmıştır. Kelime hep bu anlamını korumuştur. Sadece yabancı dillerde ses değişikliğine uğrayarak kullanım alanında varlığını devam ettirmiştir. İspanyolcada jupa, aljupa, İtalyancada giuppa, giuppone ve Fransızcada jupe, jupon şeklindedir. Günümüzde belli meslek gruplarının giymiş olduğu bu kıyafet Osmanlı döneminde halk tarafından da kullanılmıştır. Her çeşit kumaştan yapılan cüppeler Orta Asya'da da kaba adını almıştır. Eğitim sisteminde günümüzde kullanımı çok da şaşılacak bir durum değildir. Zira Osmanlı Döneminde cübbe en çok ilmiye sınıfı tarafından benimsenmiş, beyaz tülbenli sarıla beraber ilim ve din adamlarının belirgin kıyafeti hâline gelmiştir.¹

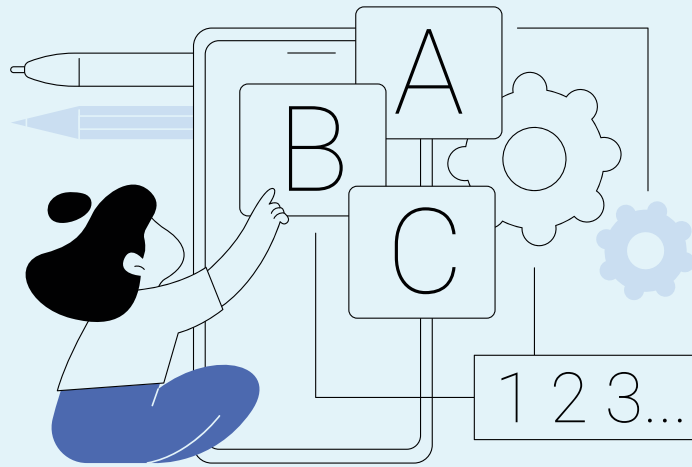
¹ Sabahaddin Türkoğlu, "Cübbe", TDV İslâm Ans. C.8, İstanbul, 1993, s. 102-103.

İbtidaiye/İlköğretim

İnsan hayatında eğitim oldukça büyük bir öneme ve değere sahiptir. Aslında insan doğduğu andan kabre konduğu ana kadar eğitim ve öğrenmeyle temas hâlidir. Hz. Muhammed de bu durumu belirtmek için "Beşikten mezara kadar ilim öğreniniz". demiştir. Öğrenme hepimizin malumudur ki önce ailede başlar. Ailede öğrenilen bilgilerin ardından okul sıralarında alınan bilgilerle kişi kendisini geliştirir. İnsan hayatında yürümek, konuşmak gibi eylemler oldukça önemlidir. Yani ilk sözler, ilk adımlar hem fert hem de aile açısından

büyük bir merak ve heyecan kaynağıdır. Ve bunların yanında yazı yazmak ve okumak da insanın hayatında çok daha başka bir değeri ihtiva eder. Kişi bunları da TDK Sözlükte "Örgün eğitim sisteminin temel bilgi ve becerileri kazandıran ilk basamağı" olarak tanımlanan ilköğretimde kazanır. Osmanlı eğitim sisteminde ilköğretim, iptidaiye olarak adlandırılır. Tam da kelimenin anlamına uygun bir kullanım. İbtidai, Arapça isim olarak "başlangıç, ilk önce," anlamına gelmektedir.

Müfredat

Bugünlerde eğitim ile alakalı olarak gündemi çok fazla meşgul eden kelime üzerinde biraz duralım. Günümüzde bilgi ve teknoloji inanılmaz bir biçimde ve hızlı bir şekilde değişip gelişiyor. Bu nedenle bilginin de öğrenme modellerinde de ister istemez bu sürece ayak uydurmak için bazen değişiklikler yapılması gerekmektedir. İşte bu noktada eğitim aracılığıyla bu yenilik ve değişimlerin kişilere aktarılmasında müfredat önemli bir yer teşkil ediyor. Okullarda bu bağlamda müfredat değişik-

liğine göre çalışmalar gerçekleştiriliyor ve eğitim materyalleri düzenleniyor.

Müfredat, TDK Sözlükte kısa ve net bir şekilde "öğretim programı" olarak tanımlanır. Arapça bir kelimedir. "Yalnız, tek" anlamındaki ferd **فرد** kelimesinin if'al kalıbından müfred kelimesine Farsça çoğul eki olan "at" eklenerek müfredât **مفردات** "birimler" oluşturulmuştur. Müfredatlar; alanında uzman kişilerce ölçme ve değerlendirmeden

materyal oluşturmaya kadar en ince detayına kadar derse ilişkin parametrelerin değerlendirildiği, sahadan görüş ve düşüncelerin alındığı uzun bir sürecin sonunda hazırlanır ve uygulamaya geçirilir. Kelimedeki müfred ifadesi ile aslında dersler ayrı ayrı ele alınıp birim hâline getirilerek bu kelimeyle karşılanmıştır. Ülkemizde müfredat ile ilgili süreçler ilgili Genel Müdürlüklerin çalışmaları ve Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının değerlendirmeleri ile vücut bulup uygulamaya konulur. Bu arada kelimenin

İslam ilmi açısından taşıdığı değer de çok önemli olduğunu belirtmeden geçmeyelim. Müfred, "nâdir isim, künye ve lakaplarıyla bilinen şahıslar" manasında kullanılmakta, ricâl ilminde başta sahâbe ve tâbiin olmak üzere hadis âlim ve râvilerinden herhangi birinin pek bilinmeyen isim, künye veya lakaplarını ifade etmektedir.¹

¹ Mehmet Efendioğlu, "Müfred", TDV İslam Ansiklopedisi, C. 31. Ankara 2020, s. 502-503.

İLETİŞİM VE HESAP BİLGİLERİ

GENEL MERKEZ

Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay Caddesi No: 22
Altunizade Üsküdar / İSTANBUL

Telefon: +90 216 323 35 35

• iletisim@turkiyemaarif.org • www.turkiyemaarif.org

TÜRKİYE MAARİF VAKFI BAĞIŞ HESAP BİLGİLERİ

IBAN

VakıfBank

TL	TR61 0001 5001 5800 7306 0925 82
USD	TR84 0001 5001 5804 8018 0952 52
EUR	TR42 0001 5001 5804 8018 0810 70

Ziraat Bankası

TL	TR37 0001 0008 2481 9873 6050 01
USD	TR69 0001 0008 2481 9873 6050 07
EUR	TR42 0001 0008 2481 9873 6050 08

Halk Bank

TL	TR94 0001 2009 7530 0016 0000 38
USD	TR33 0001 2009 7530 0058 0003 90
EUR	TR60 0001 2009 7530 0058 0003 89

Türkiye Finans Katılım Bankası

TL	TR49 0020 6003 1903 6485 7400 01
USD	TR65 0020 6003 1903 6485 7401 01
EUR	TR38 0020 6003 1903 6485 7401 02

Albaraka Türk Katılım Bankası

TL	TR33 0020 3000 0398 8457 0000 01
USD	TR06 0020 3000 0398 8457 0000 02
EUR	TR76 0020 3000 0398 8457 0000 03

IBAN

Emlak Katılım Bankası

TL	TR49 0021 1000 0005 2211 0000 01
USD	TR65 0021 1000 0005 2211 0001 01
EUR	TR38 0021 1000 0005 2211 0001 02

Yapı Kredi Bankası

TL	TR84 0006 7010 0000 0052 5409 64
USD	TR62 0006 7010 0000 0052 5400 02
EUR	TR07 0006 7010 0000 0052 5400 22

Vakıf Katılım Bankası

TL	TR49 0021 0000 0000 8566 0000 01
USD	TR65 0021 0000 0000 8566 0001 01
EUR	TR38 0021 0000 0000 8566 0001 02

Ziraat Katılım Bankası

TL	TR10 0020 9000 0014 8794 0000 10
USD	TR32 0020 9000 0014 8794 0000 02
EUR	TR05 0020 9000 0014 8794 0000 03

Garanti Bankası

TL	TR82 0006 2000 4220 0006 2934 05
USD	TR92 0006 2000 4220 0009 0599 56
EUR	TR22 0006 2000 4220 0009 0599 55

Kuveyt Türk Katılım Bankası

TL	TR58 0020 5000 0948 1373 6000 02
USD	TR04 0020 5000 0948 1373 6001 01
EUR	TR74 0020 5000 0948 1373 6001 02

MİSAFİRPERVERLİKLE BULUŞUN

Gülyüzlü kabin ekibimizden en iyi hizmeti alın

TURKISH AIRLINES

Ürün ve hizmetler, uçuşun süresine ve uçağın modeline göre değişiklik gösterebilir.

Kurulduğumuz günden bugüne,
sizden aldığımız gücü yine sizinle paylaşıyoruz...

**Başarılarla birlikte yürüyor,
hep birlikte büyüyüyoruz.**

88.yıl

#ZiraatKatılım8yaşında

Ziraat Katılım
Paylaştıkça daha fazlası

0850
220
50 00
Müşteri İletişim
Merkezi
www.ziraatkatilim.com.tr

[Twitter](#) [Facebook](#) [Instagram](#) [YouTube](#) /ziraatkatilim